

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
EĞİTİM DAİRESİ BAŞKANLIĞI
Rize Personel Eğitim Merkezi

SOSYAL ÇALIŞMA
GÖREVLİLERİ
EĞİTİM MODÜLÜ

T.C. ADALET
BAKANLIĞI

EĞİTİM DAİRESİ
BAŞKANLIĞI

RİZE PERSONEL
EĞİTİM MERKEZİ

HAZIRLAYANLAR

Asiye Selin USTA

Aysel ÇINAR

Cansu ŞEŞEOĞULLARI

Cem ÇAY

Cesur CEYLAN

Damla DEMİREL

Elif ERŞEN

Esmâ ARSLAN

Gözde KESGİN

Gürcan Deniz GÜRSEL

Hatice MENGÜL

İsmail ÇEKİN

Koray AYDIN

Muhammet Ali AKYEL

Nevin ÖKTEN

Okan LÜLECİ

Ömer MAVİ

Pınar LAFCI

Pınar ÖZDEMİR

Sinem KELEŞ

Suleyla POLAT

Şakir KESENE

Ümmiye ELİF ERŞEN

Yıldız ÇAKMAK

KATKILARINDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİZ

Rize Personel Eğitim Merkezi

İçindekiler

BÖLÜM 1

ADLI DESTEK MÜDÜRLÜĞÜ VE KIRILGAN GRUP	1
Oturum Planı	1
1.1. Ülkemizde Adalet Sistemi	2
1.2. Cumhuriyet Başsavcılığı Birimleri	2
1.3. Mahkemeler	2
1.3.1. Ceza Mahkemeleri.....	2
1.3.2. Hukuk Mahkemeleri	3
1.4. Adli Süreç	4
1.4.1. Soruşturma Aşaması	4
1.4.1.1. Soruşturma Aşamasında İstenebilecekler.....	4
1.4.2. Kovuşturma Aşaması	5
1.4.2.1. Kovuşturma Aşamasında İstenebilecekler	5
1.5. Ülkemizde Adli Destek Sisteminin Gelişimi	5
1.5.1. Mevzuatımızda Mağdur Hakları	6
1.6. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Kuruluş Süreci	7
1.6.1. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Kuruluş Süreci.....	10
1.7. İş Akışı ve UYAP Ekranları.....	10
1.7.1. Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu	10
1.7.2. Ceza Yargılaması Destek Bürosu	10
1.7.3. Hukuk Yargılaması Destek Bürosu	11
1.7.4. Kırılğan Grup Destek Bürosu	12
1.8. İş Akışı	12
1.8.1. Bireysel Başvuru	12
1.8.2. Yargı Birimleri.....	13

1.9. Bireysel Değerlendirme	14
1.9.1. Kırılgan Grup	14
1.9.1.1. Kırılgan Grup Destek Bürosu	14
1.9.2. Bireysel Değerlendirme	14
1.9.2.1. Bireysel Değerlendirme Kimlere Yapılır?	14
1.9.2.2. Bireysel Değerlendirmenin Esasları	15
1.10. Kırılgan Gruba Dâhil Olan Bireyler	15
1.10.1. Çocuklar	16
1.10.1.1. Çocuk ve Ergenin Normal Gelişimsel Dönem Özellikleri.....	16
1.10.1.1.1. Bebeklik Dönemi (0-1 Yaş).....	17
1.10.1.1.2. Özerklik Dönemi (1-3 Yaş).....	18
1.10.1.1.3. Oyun Dönemi (3-6 Yaş).....	20
1.10.1.1.4. Okul Dönemi (6-11 Yaş).....	21
1.10.1.1.5. Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş).....	24
1.10.2. Kadınlar	26
1.10.3. Yaşlılar.....	27
1.10.4. Özel Gereksinimi Olan Bireyler	28
1.10.5. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler.....	28
1.10.6. Otizmli Çocuklar.....	30
1.10.7. İşitme Engeli Olan Çocuklar.....	30
1.11. Vaka Yönetimi.....	31
1.11.1. Vaka yönetimi nedir?	31
1.11.2. Vaka yöneticisi kimdir?	31
1.11.3. Kırılgan Grup Destek Bürosu	31
1.11.4. Vaka Yönetimi.....	32
1.11.5. İşleyiş.....	32
1.11.6. Vaka Yönetimi Uygulanabilecek Kişiler	32
1.11.7. Vaka Yönetiminde Ana Sorumluluk Alanları ve Beklenen Bazı Temel İşlevsel Kavramlar	33
1.11.8. Vaka Örneği	33
1.11.9. Sorular	34

BÖLÜM 2

CEZA YARGILAMASI DESTEK BÜROSU	35
Oturum Planı	35
2.1. Ceza Yargılaması Destek Bürosu Kapsamı	37
2.2. Uluslararası ve Ulusal Mevzuatta Çocuk Kavramı	37
2.2.1. Uluslararası Çocuk Hakları ve Çocuk Kavramı	37
2.2.1.1. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	38
2.2.2. Ulusal Çocuk Hakları	38
2.2.2.1. Türk Çocuk Hakları Bildirgesi	39
2.2.2.2. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk Tanımı	39
2.3. Çocuk Koruma Kanunu	40
2.3.1. Amacı ve Kapsamı	40
2.3.2. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler (Md. 5)	40
2.3.2.1. Danışmanlık Tedbiri	40
2.3.2.2. Eğitim Tedbiri	40
2.3.2.3. Bakım Tedbiri	40
2.3.2.4. Sağlık Tedbiri	40
2.3.2.5. Barınma Tedbiri	41
2.4. Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararı Alınması Usulü	42
2.5. Çocuk Koruma Sisteminin Aktörleri	43
2.5.1. Önleme Aşamasındaki Aktörler	43
2.5.2. Fark Etme Aşamasındaki Aktörler	43
2.5.3. Bildirme Aşamasındaki Aktörler	44
2.5.4. Müdahale Etme Aşamasındaki Süreç	44
2.5.5. İyileştirme Sürecindeki Aktörler	45
2.5.6. Koordinasyon / Planlama Aşamasındaki Aktörler	46
2.5.7. Denetim/İzleme-Değerlendirme Aşamasındaki Aktörler	46
2.6. Ceza Yargılamasında Çocuk Olmak	46
2.6.1. Suça Sürüklenen Çocuk	46
2.6.1.1. Soruşturma	47
2.6.1.2. Kovuşturma	47
2.6.1.2.1. Kovuşturma Aşamasında ADG'nin Görevleri	47

2.6.1.3. Suça Sürüklenen Çocuklarda Risk Faktörleri	48
2.6.1.3.1. Çocuğa İlişkin Etkenler	49
2.6.1.3.2. Çevresel Etkenler	49
2.6.1.4. Ekolojik Sistem Kuramı	53
2.6.1.4.1. Mikrosistem	54
2.6.1.4.2. Mezosistem	54
2.6.1.4.3. Ekzosistem	54
2.6.1.4.4. Makrosistem	54
2.6.2. Mağdur Çocuk.....	54
2.6.2.1. Mağdur Çocuğun Adalet Sisteminden Beklentileri	55
2.6.2.2. Mağdur Çocuğun Soruşturmada / Duruşmada Dinlenilmesi.....	55
2.6.2.2.1. Soruşturmada/Duruşmada Bulunan Adli Destek Görevlisinin Rolü.....	56
2.6.2.2.2. Soruşturmada/Duruşmada Çocuğun Yanında Bulunmak Üzere Görevlendirilmiş ADG'nin Yapması Gerekenler	56
2.6.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk	56
2.6.4. Tanık Çocuk.....	57
2.7. Çocukla Adli Görüşme.....	57
2.7.1. Mağdur ve SSC ile Yapılacak Görüşmede ADG'nin Dikkat Etmesi Gereken Söylemler ve Durumlar	58
2.8. Raporlama	59
2.8.1. Dosyaya ve Çocuğa İlişkin Bilgiler.....	59
2.8.2. Detaylar.....	59
2.8.3. Çocuğun Yaşam Koşulları ve Sosyal Çevresi	59
2.8.4. Eğitim Durumu	59
2.8.5. Suç Teşkil Eden Davranışın Değerlendirilmesi	59
2.8.6. Değerlendirme	59
2.8.7. Öneri ve Tedbirler	60
2.8.8. Ceza Mahkemelerine Hazırlanan Raporların Önemli Özellikleri	60

BÖLÜM 3**ADLİ GÖRÜŞME ODASI..... 61**

Oturum Planı.....	61
3.1. Adli Görüşme Odaları(AGO).....	63
3.2. AGO'nun Dört Temel Amacı.....	63
3.3. AGO' nun Hedef Kitlesi	63
3.4. AGO'nun Hukuki Dayanakları.....	63
3.5. AGO' nun Yapısı Ve Bölümleri.....	64
3.5.1 Bekleme Odası.....	65
3.5.2. Görüşme odası.....	65
3.5.3. Gözlem Odası	65
3.6. AGO'nun Temel İşleyiş İlkeleri.....	66
3.6.1. AGO Sürecinde Görev Alan Personel ve Görevleri	66
3.7. AGO Görüşme Süreci.....	68
3.7.1. Adli Görüşme Öncesi	68
3.7.2. Adli Görüşme Süreci.....	69
3.7.2.1. Ön Görüşme.....	69
3.7.2.2. Adli Görüşme	70
3.7.2.3. Sonlandırma	71
3.8. AGO Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	71
3.9. Adli Görüşme Sonrası	72
3.9.1. Kaydın Sonlandırılması ve Tutanağın İmzalanması	72
3.9.2. Adli Görüşme Raporu'nun Hazırlanması (Korunma ihtiyacının tespiti)....	72
3.10. Adli Görüşmenin Sohbet ve Klinik Görüşmeden Farkları.....	74
3.11. AGO ile ÇİM Arasındaki Farklar	75

BÖLÜM 4**HUKUK YARGILAMASI DESTEK BÜROSU..... 77**

Oturum Planları	77
4.1. Hukuk Bürosu.....	80
4.1.1. Sulh Hukuk Mahkemeleri	80
4.1.1.1. Vesayet.....	80
4.1.2. Asliye Hukuk Mahkemeleri	83

4.1.3. Aile Mahkemesi.....	84
4.1.3.1. Boşanma.....	85
4.1.3.1.1. Evlilik Birliğinin Değerlendirilmesi	85
4.1.3.2. Velayet	86
4.1.3.2.1. Ortak Velayet	86
4.1.3.2.2. Velayetin Değiştirilmesi / Kaldırılması.....	88
4.1.3.2.3. ocukla Kişisel İlişkinin Düzenlenmesi / Kaldırılması.....	89
4.1.3.2.4. Ebeveyn Tutumları.....	89
4.1.3.3. Evlat Edinme	91
4.1.3.4. Evliliğe izin	91
4.1.3.5. 6284 Sayılı Kanun	92
4.1.3.6. Görüşme Becerileri Kontrol Listesi.....	93
5. KAYNAKÇA	95

ADLİ DESTEK MÜDÜRLÜĞÜ VE KIRILGAN GRUP

Oturum Planı

OTURUM 1: Bireysel Değerlendirme, Kırılğan Grup, Vaka Yönetimi

Oturumun Amacı: Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünde yapılacak bireysel değerlendirme hakkında bilgi verilir. Bireysel değerlendirme ekranları ve formu tanıtılır. Kırılğan gruba dâhil olan bireyler anlatılır. Çocuk ve ergenin normal gelişimsel dönem özellikleri sunulur.

KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. Bireysel Değerlendirmenin ilke ve esasları hakkında bilgi sahibi olur.	- Kendini Tanıtma. - Ders içeriğini anlatım - Bireysel Değerlendirme ekranları sunumu - Bireysel değerlendirme formu tanıtımı	Anlatım, Soru-cevap	45
2. Kırılğan gruba dâhil olan bireyler hakkında bilgi sahibi olur.	- Kendini Tanıtma - Ders İçeriğini Anlatım - Kırılğan grubun tanıtımı	Anlatım Tartışma	45
3. Çocuk ve ergenin gelişimsel dönem özellikleri hakkında bilgi sahibi olur.	- Gelişimsel dönemlerin anlatımı - Özel gereksinimi olan bireylerin anlatımı	Anlatım	45
4. Vaka yönetimi hakkında bilgi sahibi olunur.	- Vaka yönetimi	Anlatım Tartışma	45
5. Örnek Vaka Çalışması	- Vaka yönetimi, vaka örneği anlatımı	Tartışma Soru- cevap	45

1.1. Ülkemizde Adalet Sistemi

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı suç mağdurlarına sunulacak hak ve hizmetler konusunda çalışmalar yaparak adli süreçte mağdurlara ve özellikle kırılgan gruplara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde etkin, sürdürülebilir ve ulaşılabilir mağdur destek sistemi kurulmasına katkı sağlamak üzere çalışmalar yapmaktadır. İşlemler, Cumhuriyet Başsavcılığı ve mahkemeler tarafından yapılır.

1.2. Cumhuriyet Başsavcılığı Birimleri

- Müracaat ve Suçüstü Bürosu
- Genel Hazırlık Soruşturma Bürosu vs.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddet Suçları Müracaat Bürosu
- Çocuk Suçları Soruşturma Bürosu
- İlamat ve İnfaz İşlemleri Bürosu
- Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosu
- Basın Suçları Soruşturma Bürosu
- Bilişim Suçları Soruşturma Bürosu
- Emanet İşlemleri Bürosu (Adli Emanet Dairesi)
- Faili Meçhul Suçlar Soruşturma Bürosu

1.3. Mahkemeler

- Ceza Mahkemeleri
- Hukuk Mahkemeleri

1.3.1. Ceza Mahkemeleri

Ceza Mahkemeleri;

- Ağır Ceza Mahkemeleri,
- Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri,
- Asliye Ceza Mahkemeleri,
- Çocuk Mahkemeleri,
- Sulh Ceza Hâkimlikleri şeklinde incelenebilir.

Ağır Ceza Mahkemeleri: Ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren, yani üst sınırı 10 yıldan fazla olan tüm suçlara ilişkin davalara bakma görevi ağır ceza mahkemesine aittir.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri: Ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarda sanığın çocuk olması durumunda Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri görevlidir. Ülkemiz genelinde 12 Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi bulunmaktadır.

Asliye Ceza Mahkemeleri: Ceza yargılamalarının yapıldığı esas görevli mahkemeler asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleridir. 10 yıl veya daha az hapis cezası gerektiren dava ve işlere asliye ceza mahkemesi bakmakla görevlidir (5235 Sayılı Kanun md. 12).

Sulh Ceza Hâkimliği: Bir suç nedeniyle savcılık soruşturması aşamasında mahkeme tarafından verilmesi gereken kararlar Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilir.

1.3.2. Hukuk Mahkemeleri

Hukuk Mahkemeleri;

- Aile Mahkemeleri,
- Asliye Hukuk Mahkemeleri,
- Sulh Hukuk Mahkemeleri,
- İş Mahkemeleri,
- Ticaret Mahkemeleri,

Aile mahkemesi: Hızlı ve etkili tedbirler alarak ailenin, çocuğun veya engellilerin korunmasını sağlayan ve aile hukukundan kaynaklanan dava ve işlere bakmakla görevli özel mahkemedir. Örneğin, boşanma davası, nafaka, boşanmada mal paylaşımı, çocuğun velayeti, çocuğun ve kadının şiddete karşı korunması gibi tedbirler, iş ve davalar hakkında yargılama yapma görevi aile mahkemesine aittir.

Asliye hukuk mahkemesi: Özel hukuk uyuşmazlıklarına bakmakla görevli asıl mahkemedir (6100 sayılı HMK m.2). *Asliye hukuk mahkemeleri*, tek hâkimli olup her yargı çevresinde (adliyede) kurulması zorunlu mahkemelerdendir (5235 sayılı Kanun m.5).

Sulh hukuk mahkemesi: Belirli özel hukuk davalarına bakmak üzere kurulmuş olan, asıl görevli mahkeme olan asliye hukuk mahkemesi ile birlikte iki genel mahkemeden biridir (5235 sayılı Kanun m.4). *Sulh hukuk mahkemeleri*, tek hâkimli olup her yargı çevresinde (adliyede) kurulması gereken mahkemelerdendir.

İş mahkemesi: İş hukuku uyuşmazlıklarından kaynaklanan alacak, tazminat, tespit vb. iş davalarına bakmakla görevli hukuk mahkemesidir (7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu). *İş mahkemesi*, özel mahkeme niteliğinde olan bir ilk derece mahkemesidir.

Ticaret mahkemesi: Dava konusunun değerine veya miktarına bakılmaksızın ticari davalara ve ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevli özel bir mahkemedir (6102 sayılı Ticaret Kanunu m.5/1).

1.4. Adli Süreç

Adli süreç soruşturma ve kovuşturma aşaması olarak ikiye ayrılmaktadır.

Ceza muhakemesi hukukunda soruşturma, şikâyet, ihbar veya başka bir şekilde bir suçun işlendiği izlenimini veren bir durumu öğrenen cumhuriyet savcısının yaptığı araştırma işlemlerinin tamamıdır. Cumhuriyet savcısı, kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmak üzere soruşturma başlatır (CMK m.160/1). *Soruşturma*, kural olarak gizli, yazılı ve hızlı bir şekilde yapılır.

Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasını yürüten temel adli makamdır. Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinde usul işlemi yaparken tarafsız davranmak zorundadır. Savcılık, soruşturma aşamasında delillerin elde edilmesi, muhafaza edilmesi ve ileri sürülmesi aşamalarının tamamını bizzat yaparak veya denetleyerek adil bir yargılama yapılmasını temin eder.

1.4.1. Soruşturma Aşaması

Soruşturma aşaması maruz kalınan suçun yetkili merciiler tarafından öğrenildiği anda başlar.

Soruşturmanın yürütülmesinden sorumlu kişi Cumhuriyet savcısıdır. Cumhuriyet savcısı bizzat veya emrindeki polis ve jandarma görevlileri aracılığıyla soruşturmayı yürüterek tüm delillerin toplanmasını (suç aleti, kayıtlar, raporlar, müşteki, şüpheli ve tanık ifadeleri gibi) sağlar. Delilleri toplama işi Cumhuriyet savcısının talimatıyla polis ve jandarma görevlileri tarafından yerine getirilir.

1.4.1.1. Soruşturma Aşamasında İstenebilecekler

- Şahsen Müracaatlar için Bilgilendirme ve Yönlendirme
- İfade İçin Uzman Talebi
- Sosyal İnceleme Raporu

Soruşturma Aşaması Neticesinde;

Soruşturmaya yer olmadığına dair karar ise, savcılığın kendisine gelen ihbar veya şikâyetle ilgili işlem yapmaya gerek görmemesi, soruşturma başlatmamasını ifade eder.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK), diğer bir deyişle takipsizlik kararı; Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma neticesinde şüpheli kişi hakkında

yeterli şüphe oluşturacak delil bulunmaması nedeniyle ceza mahkemesinde kamu davası açılmasına gerek görülmemesini ifade eder (CMK md.172/1).

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK), savcılığın toplanan delilleri değerlendirerek soruşturma işlemlerini sona erdirmeye ve soruşturma dosyasını kapatma kararı aldığını gösterir.

1.4.2. Kovuşturma Aşaması

Herhangi bir suçun oluştuğuna dair yeterli delil bulunması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenir. Düzenlenen iddianamenin görevli ve yetkili mahkeme tarafından kabul edilmesiyle birlikte soruşturma (savcılık) aşaması biter ve kovuşturma (mahkeme) aşaması başlamış olur.

Mahkemelerde görevli hâkimlerin yanında kalemde görevli yazı işleri müdürleri, zabıt kâtipleri ve mübaşirler çalışırlar.

Mahkemelerin ihtiyaç duydukları konularda uzman desteğinden yararlanmalarını sağlamak üzere adliyeler bünyesinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri görev yapmaktadırlar.

1.4.2.1. Kovuşturma Aşamasında İstenebilecekler

- Şahsen Müracaatlar için Bilgilendirme ve Yönlendirme
- İfade İçin Uzman Talebi
- Sosyal İnceleme Raporu
- Tedbir Kararlarının Takibi

1.5. Ülkemizde Adli Destek Sisteminin Gelişimi

Ülkemizde Mahkemelerde uzman görevlendirilmesiyle ilgili ilk düzenleme 7/11/1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile olmuştur. Söz konusu Kanunun “Görevliler” kenar başlıklı 30 uncu maddesinde (Değişik: 6/11/1981 - 2552/10 md.) “Bu Kanunun 20 nci maddesinin ikinci bendinde yazılı sosyal araştırma ve 29 uncu maddesinde yazılı gözetimi yapmak üzere Adalet Bakanlığınca her çocuk mahkemesine yeteri kadar öncelik sırasına göre sosyal hizmet uzmanı veya yardımcısı, pedagog, psikolog, psikiyatır atanır.” hükmü yer almaktadır.

Ancak asıl olarak yoğun şekilde mahkemelere uzmanların görevlendirilmeleri 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra 2004 ve 2005 yıllarında olmuştur.

7188 sayılı Kanun ile Uzmanların aile ve çocuk mahkemeleri ile olan bağları kesilmiştir ve uzmanların Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü çatısı altında toplanmaları için yasal alt yapı oluşturulmuştur.

63 Numaralı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, mağdurun korunmasına yönelik önemli yenilikler, ceza muhakemesinde mağdurun etkinliğini sağlayacak haklar, uzlaşma başta olmak üzere mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesini amaçlayan kurumlara ilişkin için yasal alt yapı oluşturulmuştur.

1.5.1. Mevzuatımızda Mağdur Hakları

- Ceza Muhakemesi Kanunu
- Türk Ceza Kanunu
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun
- Çocuk Koruma Kanunu
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu
- Tanık Koruma Kanunu
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
- Basın Kanunu
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu
- 5233 Sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun

5271 sayılı CMK'nın;

1. Soruşturma evresinde;

Delillerin toplanmasını isteme,

Belge örneği isteme,

Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,

Vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,

Cumhuriyet savcısının, kovuşturmayaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma (234 üncü madde).

2. Kovuşturma evresinde;

Duruşmadan haberdar edilme,

Kamu davasına katılma,

Tutanak ve belgelerden örnek isteme,

Tanıkların davetini isteme,

Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,

Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır. (234 üncü madde)

236/3 maddesi uyarınca uzman bulundurulması.

236/4 AGO,

236/5,6 ÇİM,

52/3a, 3b maddeleri uyarınca görüntü ve ses kaydı alınması.

1.6. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Kuruluş Süreci

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan 30.05.2013 tarihli araştırma ve inceleme raporu;

Tespitler;

Müdahale, yardım, destek ve koruma sürecinde, kurumlar ve aktörler açısından “çok başlılık” olması,

Bütüncül bir destek sisteminin bulunmaması,

Kurumların kendi görev ve yetki alanı ile sınırlı olarak diğer hizmet paydaşları ile koordine olmadan bir süreç yürütmesi,

Mağdurların etkin ve verimli bir kamu hizmeti alamamaları,

Öneriler;

Şiddet ve istismar mağdurlarına ihtiyaç duydukları hukuki, sosyal, psikolojik ve ekonomik desteği sağlamak,

Kurumlar arası koordinasyonu yürütmek,

İlgili birimlere yönlendirmek ve işlemlerini takip etmek,

Mağdura ilişkin işlemlerin tek dosya üzerinden takip edilmesini ve tamamlanmasını sağlamak,

İkincil örselenmeler yaşanmaması için doğrudan yardımlar yapmak,

Bilimsel altyapıyı oluşturmak ve etki analizleri yapmak, verilen hizmetleri bir veri tabanı üzerinde kayıt altına alarak hizmetlerin etkinliğini ölçmek ve kötüye kullanımları engellemek,

Üzere bir “Mağdur Destek Hizmetleri” birimi kurulması,

“Suçtan zarar gören mağdura destek” fonksiyonunun suça ve faile odaklı bir sistem içerisinde yer alan denetimli serbestlik müessesesinin uhdesinden alınarak yeni bir kurumsal yapılanma ile yerine getirilmesi,

Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı tarafından hazırlanan 28.06.2013 ve 26.04.2012 tarihli raporlar;

28.06.2013 tarihli Rapordaki Tespitler;

Suç mağdurlarını koruma kanunu bulunmaması,

Mağdurlarla ilgilenecek merkezi bir birimin oluşturulamaması,

Öneriler;

Suç sonrası mağdurlara destek olunması, rehberlik hizmeti sunulması ve benzeri sair hizmetlerin şeklinin ve içeriğinin düzenlendiği müstakil bir “Mağdur Hakları Kanunu” çıkartılması,

Mağdurlarla ilgili işlemleri düzenleyip koordine edecek merkezi bir birimin oluşturulması, bu birimin taşra teşkilatının Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde örgütlenmesi,

26.04.2012 tarihli İç denetim Raporundaki Tespitler;

Bakanlığımız merkez teşkilatında psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı ve sosyal hizmet uzmanı gibi uzmanlarla ilgili işlemleri münhasıran yürütecek ana hizmet birimi bulunmaması,

Öneriler;

Uzmanların eşgüdümünü, eğitimini, mahkemelerdeki ihtiyaçlarını ve karşılaştığı diğer sorunları ile ilgilenecek bir daire başkanlığı ile buna bağlı olarak içinde uzmanların yetkili olarak çalıştırıldığı şube müdürlükleri kurulması,

Uzmanların mahkeme hâkimine bağlı çalışmak yerine adliyelerde psiko-sosyal servis hizmeti sunan ve Bakanlıkta oluşturulacak Adli Psiko-Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı bünyesindeki bir şubenin personeli olarak çalışmalarının sağlanması,

Ailesi olmayan veya ailesince ilgilenilmeyen küçüklerin suça karışmaları durumunda psikolog ya da sosyal hizmet uzmanı desteği olmadan yargılama hizmeti verilmemesi,

Savcılıkta ve çocuk mahkemelerinde mağdur hakları ile ilgili bilgilendirici broşürler hazırlanması,

Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı ve Personel Genel Müdürlüğü tarafından 25-26 Şubat 2013 tarihlerinde düzenlenen «Aile, Çocuk Ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Çalışan Uzmanların Sorun Ve Çözüm Önerileri» konulu çalıştay;

Örgütsel Yapı İçin Öneriler:

Aile çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde çalışan uzmanların- adli destek görevlilerinin örgütsel bir yapıya kavuşturulması gerektiği. Bu bağlamda;

Merkez Teşkilat: Bakanlığımız Personel Genel Müdürlüğü bünyesinde görevleri tanımlanmış bir daire başkanlığı ihdas edilmelidir. (Personel Genel Müdürlüğü)

Taşra Teşkilatı: Ağır ceza mahkemesi komisyon başkanlıkları denetiminde çalışacak şekilde öncelikli olarak aile mahkemeleri ile suça sürüklenen çocuklar ve korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili adliye hizmet verecek adli destek görevlileri ilgili iki ünite oluşturulmalıdır. (Personel Genel Müdürlüğü)

Başkanlığımız tarafından 26-27 Ağustos 2015 tarihlerinde «Adli Destek Sisteminin Değerlendirilmesi» konulu çalıştay;

Çalışmaya aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde görev yapan 17 farklı ilden 36 uzman (psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı), Bakanlık birimlerinin temsilcileri, UNICEF temsilcileri ve UNICEF tarafından belirlenen danışman heyetten temsilciler katılmıştır.

Örgütsel Yapı İçin Öneriler:

Genel olarak Bakanlık Merkez Teşkilatında alanda çalışan uzmanların bağlı oldukları bir birimin (Genel Müdürlük, Daire Başkanlığı) kurulmasının, taşra da ise merkez teşkilatta kurulacak birime bağlı olarak müdürlükler ve müdürlüklerin altında bürolar kurulması yönünde görüşler bildirilmiş ve çalıştay raporunda model önerileri detaylı olarak yer almıştır.

63 Numaralı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi,

1.6.1. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Kuruluş Süreci

Mağdurlara;

- Suç sonrası dönemde destek olmak,
- Rehberlik hizmeti sunarak mağduriyetler yaşamasının önüne geçmek,
- Mağdurlarla ilgili kamu ve sivil toplum kuruluşlarınca yapılan faaliyetleri koordine etmek,
- Uluslararası alanda mağdur haklarına yönelik gelişmeleri takip etmek,
- Mağdurun maddi ve manevi tatmini ile alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının gelişmesine katkı sağlamak,

Benzeri hizmetleri yerine getirmek üzere mağdur hakları alanında gerekli çalışmaların yapılması amacıyla 18/11/2013 tarihinde Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur.

1.7. İş Akışı ve UYAP Ekranları

- Bürolar
- Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu
- Ceza Yargılaması Destek Bürosu
- Hukuk Yargılaması Destek Bürosu
- Kırılgan Grup Destek Bürosu

1.7.1. Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu

- Gelen Evrak İşleri
- ADM Dosya Açma
- Ön Değerlendirme
- Bilgilendirme Hizmeti
- Yönlendirme Hizmeti

1.7.2. Ceza Yargılaması Destek Bürosu

Ceza yargılaması destek bürosunda yeteri kadar adli destek görevlisi (psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı) görevlendirilir.

Bu büronun görevleri şunlardır:

Mağdurun ifadesi alınmadan önce kaygı düzeyinin düşürülmesi ve daha rahat ifade verebilmesi amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak üzere ön görüşme yapmak, ifadesi alınırken mağdurun yanında bulunmak ve talep edilmesi halinde mağdur hakkında mesleki görüşünü bildirmek,

Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemeler tarafından suça sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak talep edilen, çocuğu suça iten faktörlerin araştırılması ve yeniden suça yönelmesinin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla çocukla, ailesiyle ve ilgili diğer kişiler ile görüşüp gerekli görülmesi halinde sosyal ortam incelemesi de yaparak sosyal inceleme raporu düzenlemek,

Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemeler tarafından suç mağdurları ile ilgili olarak talep edilmesi halinde yaşanan mağduriyetin mağdur üzerindeki etkisi, adli süreçte ikincil mağduriyetinin önlenmesi ve yeniden mağdur olma riskinin en aza indirilmesi için yapılması gerekenler hakkında mağdur, ailesi ve ilgili kişiler ile görüşüp gerekli görülmesi halinde sosyal ortam incelemesi de yaparak sosyal inceleme raporu düzenlemek,

1.7.3. Hukuk Yargılaması Destek Bürosu

Hukuk yargılaması destek bürosunda yeteri kadar adli destek görevlisi (psikolog, pedagoğ, sosyal çalışmacı) görevlendirilir.

Bu büronun görevleri şunlardır:

Aile mahkemelerinde görülen davalardan uzman desteğine ihtiyaç duyulan boşanma, velayet, kişisel ilişki kurulması, evlat edinme vb. davalarda mahkeme tarafından istenen konu hakkında taraflar ve ilgili kişiler ile görüşüp gerekli görülmesi halinde sosyal ortam incelemesi de yaparak sosyal inceleme raporu düzenlemek,

Diğer hukuk mahkemelerinde görülen ve uzman desteğine ihtiyaç duyulan davalarda mahkeme tarafından istenen konu hakkında taraflar ve ilgili kişiler ile görüşüp gerekli görülmesi halinde sosyal ortam incelemesi de yaparak sosyal inceleme raporu düzenlemek,

Hukuk mahkemeleri, özellikle aile ve aile mahkemesi sıfatı ile asliye hukuk mahkemelerinde görülen davalarda çocukların tanık olarak dinlenmesi esnasında, çocuğun ifadesi alınmadan önce kaygı düzeyinin düşürülmesi ve daha rahat ifade verebilmesi amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak üzere ön görüşme yapmak, ifadesi alınırken çocuğun yanında bulunmak ve talep edilmesi halinde çocuk hakkında mesleki görüşünü bildirmek.

1.7.4. Kırılğan Grup Destek Bürosu

Kırılğan grup destek bürosunda yeteri kadar adli destek görevlisi (psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı) görevlendirilir.

Bu büronun görevleri şunlardır:

Bilgilendirme ve yönlendirme bürosunda yapılan ön değerlendirme neticesinde kırılğan gruba dâhil olabileceği değerlendirilen mağdur hakkında bireysel değerlendirme yapmak,

Yapılan bireysel değerlendirme neticesinde kırılğan gruba dâhil olduğu tespit edilen mağdurun ifadesi alınmadan önce kaygı düzeyinin düşürülmesi ve daha rahat ifade verbilmesi amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak üzere ön görüşme yapmak, ifadesi alınırken mağdurun yanında bulunmak ve talep edilmesi halinde mağdur hakkında mesleki görüşünü bildirmek,

Cumhuriyet başsavcılığı ya da mahkemeler tarafından talep edilmesi halinde kırılğan gruba dâhil mağdur hakkında, kendisi, ailesi, yakın çevresi gibi gerekli görülen kişilerle görüşerek ve gerek duyulması halinde mağdurun sosyal çevresinde de inceleme yaparak sosyal inceleme raporu düzenlemek,

Müdürlük tarafından sunulacak hizmetler ile adli süreç kapsamında mağdura destek ve koruma sağlanmasına yönelik öneri ve tedbirlerin yer aldığı adli destek planını hazırlayarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığı ya da mahkemeye göndermek,

Adli süreç boyunca etkin desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen mağdurlara yönelik hizmetlerde vaka yönetimi uygulamak.

1.8. İş Akışı

1.8.1. Bireysel Başvuru

Müdürlükten bilgi almak ya da müdürlük tarafından sunulan hizmetlerden yararlanmak üzere kişinin kendi inisiyatifi ile müdürlüğün bilgilendirme ve yönlendirme bürosuna başvurması ile başlayan süreçtir. Bu süreçte öncelikle bilgilendirme ve yönlendirme bürosunda görevli zabıt kâtipleri tarafından kişinin bilgi ya da hizmet almak istediği durumla ilgili adli birimlere intikal etmiş bir dosyası olup olmadığı UYAP ekranından kontrol edilir. Eğer kişinin bilgi ya da hizmet almak istediği durumla ilgili dosyası yok ise kişiye gereken bilgilendirme yapılarak, şikâyeti ile ilgili Cumhuriyet başsavcılığına başvuru yapabileceği belirtilerek ilgili birime yönlendirilir.

Yapılan sorgulama sonrasında kişinin bilgi ya da hizmet almak istediği durumla ilgili dosyasının olması durumunda bu dosya ilişkilendirilerek yeni bir ADM dosyası açılır. Dosya açıldıktan sonra bilgilendirme ve yönlendirme bürosunda görevli zabıt kâtabi tarafından kişiye gerekli bilgilendirme sözlü ya da broşür vb. materyaller verilerek ilgili

birimlere yönlendirmeye ilişkin işlemler de yapıldıktan sonra UYAP ekranından bu işlemlere ilişkin alanlar doldurulur.

Söz konusu bilgilendirme ve yönlendirme işlemlerine ilişkin alanlar doldurulduktan sonra başvuran kişiye ön değerlendirme yapılır. Ön değerlendirme bilgilendirme bürosunda görevli zabıt kâtipleri tarafından yapılan, başvuran kişinin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerinin değerlendirildiği süreçtir. Ön değerlendirme sonucunda başvuran kişinin adli destek görevlileri tarafından yapılacak bireysel değerlendirme ile kırılğan gruba dâhil olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla kırılğan grup destek bürosuna yönlendirilmesine gerek olup olmadığı hususu başvuran kişinin görüşü de alınarak değerlendirilir. Kırılğan grup destek bürosuna yönlendirilmesine gerek olmadığı değerlendirilecek olursa bu husus UYAP'ta ön değerlendirme ekranında işaretlenir ve ön değerlendirme formu kaydedilerek evrak oluşturulur ve dosya bu şekilde kapatılmış olur.

Kırılğan grup destek bürosuna yönlendirilmesi değerlendirilmesi durumunda da bu husus UYAP'ta ön değerlendirme ekranında işaretlenir ve ön değerlendirme formu kaydedilerek evrak oluşturulur ve dosya bu şekilde tevzi için Müdür ekranına yönlendirilmiş olur.

Müdürlük tarafından suçtan daha fazla etkilenen ve korunması gereken mağdurları ve çocukları tespit ederek, adli süreç içerisinde ikincil örselenmelerden korumak, destek ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla etkin bir hizmet sağlamaya yönelik bireysel değerlendirme yapılır.

Kırılğan gruba girdiği tespit edilen ve bu maddenin ikinci fıkrasına kapsamına giren mağdurlara yönelik hizmetlerin sistematik bir şekilde ve zamanında sunulabilmesi için gerekli planlama, uygulama, izleme ve koordinasyon işlemlerinin tek bir adli destek görevlisi tarafından etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla vaka yönetimi uygulanabilir.

Yapılan bireysel değerlendirme neticesinde kırılğan grupta yer aldığı değerlendirilen bütün kişiler ile ilgili adli destek görevlisi tarafından adli destek planı hazırlanır.

Adli destek görevlisi, vaka yönetimini gerekli gördüyse, adli sürecin sonuna kadar vakayı şahsen takip eder; vaka yönetimine gerek görmedi ise, adli destek planını ilgili birime göndermesi yeterlidir.

1.8.2. Yargı Birimleri

UYAP ekranında Tevzi İşlemleri sekmesinin altındaki Dosya Tevzi İşlemleri tıklanınca açılan ekranda öncelikle hangi büroya ilişkin tevzi işlemi gerçekleştirilmek isteniyorsa o büro seçilir.

Seçilen büroya göre büronun işleyişi uygulanır.

1.9. Bireysel Değerlendirme

1.9.1. Kırılğan Grup

Adli Destek Görevlisi tarafından yapılacak bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdurlardır.

1.9.1.1. Kırılğan Grup Destek Bürosu

- Sosyal İnceleme Raporu
- İfadeler
- Bireysel Değerlendirme
- Vaka Yönetimi
- Adli Destek Planı
- Takip Programı

1.9.2. Bireysel Değerlendirme

Suçtan daha fazla etkilenen ve korunması gereken mağdurları ve çocukları tespit ederek, adli süreç içerisinde ikincil örselenmelerden korumak, destek ihtiyaçlarını belirlemek ve etkin bir hizmet sağlamak amacıyla uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmedir.

Müdürlük tarafından suçtan daha fazla etkilenen ve korunması gereken mağdurları ve çocukları tespit ederek, adli süreç içerisinde ikincil örselenmelerden korumak, destek ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla etkin bir hizmet sağlamaya yönelik bireysel değerlendirme yapılır.

Bireysel değerlendirme, müdürlüğün hizmet sunumuna ilişkin idari bir işlem olup, Cumhuriyet başsavcılığı veya mahkemelerin mağduriyete, koruma tedbirlerine veya suçun oluşup oluşmadığına ilişkin yargısal kararlarına hanel getirmeksizin destek ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılır.

Bireysel değerlendirme, bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti almak üzere müdürlüğe başvuran veya yönlendirilen mağdurlar hakkında yapılır.

1.9.2.1. Bireysel Değerlendirme Kimlere Yapılır?

Adli destek görevlileri tarafından suçun niteliği ve ağırlığı, mağdur üzerindeki etkisi ile suçun tekrarlanması riski dikkate alınarak;

- a. Adli sisteme dâhil olan çocuklar,
- b. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların mağdurları,
- c. Aile içi şiddet mağdurları,

- d. Terör suçları mağdurları,
- e. İnsan ticareti suçu mağdurları,
- f. Kadın, yaşlı, engelli mağdurlar
- g. Etkin desteğe ihtiyaç duyan mağdurlar

hakkında bireysel değerlendirme yapılır.

Kadın, yaşlı ve engelli mağdurlar başta olmak üzere, mağdurun kişisel özellikleri, suçun niteliği ve ağırlığı, suçun işlendiği koşullar dikkate alınarak suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği yapılacak ön değerlendirme ile anlaşılan mağdurlara yönelik olarak da birinci fıkra uyarınca değerlendirme yapılabilir.

1.9.2.2. Bireysel Değerlendirmenin Esasları

Bireysel değerlendirme raporu hazırlanırken mağdurların menfaatlerine, ayrımcılık yapılmamasına, mahremiyetine ve gizliliğe özel dikkat gösterilir.

Bireysel değerlendirme raporu ilgili kişinin dinlenilmesi suretiyle hazırlanır.

Ceza yargılaması destek bürosu veya hukuk yargılaması destek bürosu tarafından yapılan iş ve işlemler sırasında adli destek görevlisinin mesleki tecrübesine ve uzmanlığına dayanarak yapacağı ön değerlendirme sonrasında kırılğan gruba girebileceğinin anlaşılması ve ilgili kişinin talep etmesi halinde kişi kırılğan grup destek bürosuna bireysel değerlendirme yapılmak amacıyla yönlendirilir.

Yönlendirilen kişiler hakkında önceden sosyal inceleme raporu hazırlanmış olması ve bu raporun içeriğinin adli destek görevlisi tarafından yeterli bulunması halinde bireysel değerlendirme evrak üzerinden yapılabilir.

1.10. Kırılğan Gruba Dâhil Olan Bireyler

Olası Kırılğanlık Sebepleri;

- Yaş
- Cinsiyet
- Etnik köken
- Medikal durumlar
- Sosyo-ekonomik durum

Uzmanın kırılğan grupların genel özelliklerini ve yaşa özgü gelişimsel özelliklerini bilmesi, adli görüşme sırasında normal gelişimsel özelliklerle şiddetin olumsuz sonuçlarının adli görüşmeye yansımalarını ayırt etmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca gelişimsel

özelliklerin ve özellikli durumların bilinmesi görüşmede uygun iletişim yöntemlerinin, yaşa uygun yaklaşım ve görüşme tekniklerinin kullanılmasını sağlayacak, dolayısıyla ifadenin güvenilirliğini arttıracaktır. Bu açıdan kırılğan grupların genel özellikleri ele alınmadan önce bu grupların kapsamının anlaşılması gerekli görülmektedir.

Kırılğan gruplar; ilişkinin güçsüz tarafını oluşturan, istismara, kötüye kullanıma daha kolay maruz kalabilen, kendini koruyamayan, kolay yönlendirilebilen, haklarını korumaya gücü yetmeyen, savunmasız, bu nedenle kolayca örselenebilen, incinebilen kişilerdir. Kişilerin yaşları, cinsiyetleri, etnik kökenleri, sağlık ve sosyo-ekonomik durumları, özgürlük halleri ya da başka konuları onların daha kolay örselenmelerine, istismara açık olmalarına, dolayısıyla kırılğan kişi kapsamında değerlendirilmelerine neden olmaktadır.

Kırılğan Gruba Dâhil Bireyler

- Çocuklar
- Kadınlar
- Yaşlılar
- Özel Gereksinimi Olan Bireyler
- Göçmen, Sığınmacı ya da Mülteci Bireyler
- Diğer Kırılğan Gruplar

1.10.1. Çocuklar

- Tekrarlayıcı adli görüşme
- Çocuğun gelişim düzeyi
- İfadenin güvenilirliği
- Travmanın olumsuz etkileri

Adli sistem içerisinde olan çocuk ile yapılan görüşmelerin sıklıkla tekrarlayıcı olması, çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine uygun şekilde ifadesinin alınmasının gerekliliği ve ifadenin güvenilirliğinin, travmanın olumsuz etkilerinin adli görüşmeye yansması gibi sebepler açısından çocuklar özel incelenmesi gereken gruplar arasındadır.

1.10.1.1. Çocuk ve Ergenin Normal Gelişimsel Dönem Özellikleri

- Biyolojik, psikolojik, sosyal, bilişsel, duygusal
- Bebeklik dönemi (0 - 1 yaş)
- Özerklik dönemi (1 - 3 yaş)

- Oyun dönemi (3 - 6 yaş)
- Okul dönemi (6 - 11 yaş)
- Ergenlik dönemi (12 -18 yaş)

Gelişimsel dönem özellikleri nedeniyle bireyler biyolojik, psikolojik, sosyal, bilişsel ve duygusal açılardan yaşamın farklı dönemlerinde farklı yetiler ve yetkinlikler göstermektedir. Bu nedenle çocuk ve ergenlerle çalışacak olan profesyonellerin çocuğun gelişim dönemi özelliklerini bilmesi oldukça önemlidir. Çocuk ve ergenlerin her bir gelişim döneminin özelliklerini bilmek, gerektiğinde uzman desteği almak ve çocuğa ilişkin tüm süreçleri içinde bulunduğu gelişim dönemi ve düzeyine göre yönetmek esas yaklaşım olarak benimsenmelidir.

1.10.1.1.1. Bebeklik Dönemi (0-1 Yaş)

- Birincil bakım veren ile arasındaki ilişki ve bağlanma (birebir, güvenli/ilgili ve sürekli/tutarlı)
- Psikoseksüel kuram (Freud): «oral dönem»
- Psikososyal gelişim kuramı (Erikson): «temel güven» e karşı «güvensizlik»

Bebeğin en temel gereksinimi, birincil bakım vereniyle (anne) tutarlı, sürekli ve önceden tahmin edilebilir, birebir ilişki içinde, kendisine, ötekilere ve çevresine azami güven duyabilmesi ve bunun sonucunda beslenmesinde, uykusunda ve mide/bağırsak işlevlerinde azami rahatlığı elde etmesidir. Eğer bebek bu dönemde tutarsızlık, sevgisizlik, ilgisizlik ve az uyarım deneyimlirse, isteklerinin karşılanmasıyla ilgili çevresine ve gereksinimleriyle başa çıkmada kendine güvensizlik geliştirir; utangaç ve içe-çekilmiş bir karaktere bürünür.

Freud'un psikoseksüel kuramına göre bebeklik dönemine "oral dönem" denmektedir. Bu dönemde ağız temel haz bölgesidir. Doyuma yönelik etkinlikler ağız yoluyla gerçekleştirilir. Bebek çevreyi ağız yoluyla, emerek, ısırarak, ağız ile yoklayarak tanımaya çalışmaktadır. Bebeklik dönemi yaşamın ilk yılını kapsayan ve bebeğin tümüyle kendisine bakım veren kişiye bağımlı olduğu dönemdir. Bu dönem bebeğin bakım, uyarıcı ve sevgi gereksinimlerini bir başkası karşılar ki bu kişi bebek için "birincil bakım verendir". "Birincil bakım verenin mutlaka bebeğin biyolojik annesi olması gerekmez. Ancak bu işlevi, büyük çoğunlukla bebeğin annesi üstlenir. Yaşamın ilk yılı içinde anne ve bebek arasında bir "ortak yaşam" söz konusudur. Bu durum bebeğin kendi gereksinimlerini karşılayabilecek bir donanımda olmamasından kaynaklanmaktadır. "Birincil bakım veren kişi" bebeğin gereksinimlerini uygun biçimde karşılayabilen ve bebeğin yaşamında, onunla "teke tek" ve "sürekliliği olan biçimde" ilişki kuran kişidir. Bebeğin en temel iletişim yolu ağlamadır; anne ya da bakım veren kişi, bebeğin ağlamasını izleyerek bebeğin

gereksinimlerine ilişkin bir duyarlılık kazanır ve onları uygun biçimde karşılamaya yönelir. Bu yolla bebek ağlamasını ertelemeyi öğrenir (Yörükoğlu 1998).

Erikson'un (1963; 1982) psikososyal gelişim kuramı açısından bu döneme bakıldığında, bu dönem "temel güven" ve "güvensizlik" gibi iki karşıt gelişimsel çatışmanın yaşandığı bir evredir. Eğer bebek, yeterince iyi bir annenin desteği ile düzenli sunulan bir bakım ve sevgi ilişkisi ile büyütülürse "temel güven duygusu" gelişir ve bir sonraki gelişimsel döneme "umut" edebilme gibi bir yaşamsal güç kazanarak geçer. Erikson, sağlıklı bir kişiliğin temel şartının yaşamın başlangıcındaki "temel güven" duygusu olduğunu söyler. Bu duygu "varoluşun anlamlı olduğuna inançtır". Bu dönemin sağlıklı yaşanması temel umudu, patolojik yaşanması umutsuzluğu ve coşkusuzluğu doğurur. İhmal ve istismar yaşayan bebekler, ilerde temel güvensizlik, karamsarlık ve umutsuzluk oluşturacak pek çok olumsuz deneyimle karşılaşmışlardır (Cicchetti ve Toth 1995). Çocuk ihmali ve istismarı durumunda, anne bebeğine yeterince ilgili ve duyarlı olmadığından, bebek sıkıntı, huzursuzluk, engellenmişlik gibi gerginlik durumları yaşadığında, anne çocuğu uygun biçimde yatıştırıramaz. Bakım veren kişi tarafından duyguların dışsal olarak düzenlenmesi gerçekleştirilemediğinde, bebek bu tür durumlarda kendi duygularını düzenleme işlevini öğrenemez (Glaser 2000; 2002).

1.10.1.1.2. Özerklik Dönemi (1-3 Yaş)

- Tuvalet eğitiminin ve dil yeteneklerinin kazanımı
- Psikoseksüel kuram (Freud): «anal dönem»
- Psikososyal gelişim kuramı (Erikson) : «özerklik» e karşı «kuşku ve utanç»

2–3 Yaş: Bir yetişkinin yardımıyla kendi deneyimledikleri olayları anlatabilirler. Otobiyografik hafızaları oldukça sınırlıdır.

Tuvalet eğitimi dönemi olarak da tanımlanan bu dönem Freud'un psikoseksüel kuramına göre anal dönemdir. 1-3 yaş arasında çocuk inatçılığı, ısrarcılığı, tutturuculuğu ve paylaşmayı bilmemesi nedeni ile zor bir çocuktur. Freud açısından dışkısını ve çişini tutma, bırakma, bulaştırma bu döneme özgü doyum davranışları ve dikkat çeken yönelimlerdir. Aynı zamanda artık bu dönemde çocuk yürümeyi ve konuşmayı öğrenmeye başlamıştır. Dolayısıyla tam bağımlılıktan, meraka, özgürlüğe, karıştırıcılık ve araştırmacılığa açılan önemli bir basamağa geçmiştir. Her şeye uzanmak, her şeyi tutmak, ellemek, dokunmak ister. Ancak deneyimsiz ve acemi olduğundan kazaların sık olduğu bir dönemdir. İnatlaşma ve başkaldırma eğiliminde olan bu dönem çocuğundaki zıt duygular en belirgin olarak tuvalet eğitiminde ortaya çıkar. Motor becerilerinin sınırlarını sınavan, özerkliğinin memnuniyetini yaşayan çocuk dışkılama üzerine kurduğu kendi kontrolünü anneye bırakmak istemez. Yapmakta zorlansa da her şeyi tek başına yapmak ister.

Erikson'un psikososyal kuramına göre ise 1-3 yaş arası özerklik dönemi olarak adlandırılır. Yürüyerek dış dünya üzerinde "kontrol" ve "keşif" hâkimiyetleri geliştirilir.

Bu dönem çocuğu özerk olmak, kendi istediklerini yapmak, başına buyruk davranmak ister, tuvalet eğitimi, beslenme ve uyku alanlarında kendisini yönlendirmek, eğitmek isteyen erişkinlerle inatlaşır. Çocuk tüm bu açılım ve kazanımları yaşarken, anne ve babanın geri-bildirimlerine gereksinim duyar. Erikson'a (1968) göre bu dönemdeki temel çatışmalar "özerklik" ile "utanç ve kuşku" öğelerini içermektedir. Emekleme, yürüme ve tuvalet eğitimini içine alan bu dönem, çocukta özerklik (autonomy) hissinin gelişmesi veya tersine, şüphe ve utancın yerleşmesiyle sonuçlanır. Karıştırıcılığı, bulaştırıcılığı karşısında sabırlı davranabilen ancak gerekli sınırları da koyabilen bir ana baba tutumu bu yaş için en uygun yaklaşımdır. Bu yaş çocuklarının dikkatlerinin kolayca başka yöne çekilebileceği bilindiğinden, çocukla işlevsiz ve sonuçsuz inatlaşmalara, fiziksel şiddete, aşırı kısıtlamalara gidilmeksizin, çocuklara kendi başlarına yemek yemeyi, çiş ve kaka yapmayı öğrenebilecekleri deneyimleme alanları tanınmalı, sabırsız, aşırı titiz, aşırı denetleyici davranılmamalıdır (Yörükoğlu 1998). Çocuk tuvalet eğitimi alırken, kendi kendine yemek yemeyi öğrenirken, aceleci davranan, ona ceza ve baskı uygulayan, merakını engelleyen bir yaklaşım, çocuğun özerk gelişimini ketlerken, onun utangaç, edilgin, ürkek bir çocuk olmasına yol açacaktır (Glaser 2002). Bu dönem çocuğunun ihmale uğraması, onun sınırsız, kural tanımaz, bencil, dürtü denetimi zayıf bir çocuk olmasına yol açabilir; ya da uygun sınırlarla korunulmayan bu dönem çocuğu risklere açık olabilir. Anne-babanın aşırı koruması çocuğun özerkliğini engeller. Anne-babanın aşırı serbest bırakması ise, ilgisiz ve pekiştirmesiz bir ortam yarattığı için, çocuğun kendi edim ve yeteneklerinden utanç ve şüphe duymasına yol açar.

Erken çocukluk dönemi olarak da aklandırılan bu dönem aynı zamanda temel dil yeteneklerinin kazanıldığı bir dönemdir. Çocuk 12 aylıkken ilk sözcükler başlar. On sekiz aylıkken basit soruları kavrar, 150 kadar kelimeyi anlar, 3-50 sözcükten oluşan bir dağarcık oluşur. İki yaş civarında dili kullanma becerisi aniden hızlı bir biçimde artar. Çocuk 24 aylıkken uzun cümleleri anlayabilir, iki sözcükten oluşan cümleler kurmaya, bazı zamirleri kullanmaya başlar.

İki yaşa doğru sosyal atıflar belirgin olmaya başlar, çocuk ebeveynin farklı duygusal ifadelerini anlar, kendi duygusal ifadelerinin daha etkili bir biçimde kullanmaya başlar. Giderek artan "ayrılmanın farkındalığı" ile duygu durumunda dalgalanmalar, güvene dayalı davranış ve kırılganlık algısında artışlar olmaya başlar. Genel olarak duyguları değişkendir, engellenme eşiği düşüktür. Çelişkili duygular (ambivalans) ve saldırganlık bu dönemin en önemli özellikleridir. Dönemin sonuna doğru azalır. Çocuk hem annesine boyun eğmek istemez hem de kaybetmekten korkar. Çelişkili duygu ve davranışlar gösterir.

Erken çocukluk döneminde korkular sık görülür. Hayal gücünün geniş olması ve her şeyi kendisi ile birleştirmesi nedeniyle kolay korkar, çabuk etkilenir ve aynı zamanda çabuk ikna olabilir. Deneyiminin az, düşünce yeteneklerinin kısıtlı oluşu nedeniyle her şeye kolayca inanır.

1.10.1.1.3. Oyun Dönemi (3-6 Yaş)

- Özdeşim, cinsel kimlik gelişimi ve oyun
- Psikoseksüel kuram (Freud): «fallik dönem»
- Psikososyal gelişim kuramı (Erikson):«girişimcilik» e karşı «suçluluk»
- Bilişsel gelişim kuramı (Piaget):«işlem öncesi dönem»

Çocuklar yaşadıkları / tanık oldukları olayları resim, çizim yapma, oyun oynama teknikleri ile hatırlayabilirler. Görsel bellek, sözel bellekten daha güçlüdür.

Bu döneme okul öncesi dönem de denilmektedir. 3-6 yaş arasında çocukların ele alınmaları ve yönlendirilmeleri daha kolaylaşmıştır. 1-3 yaşa göre inatçılığı, olumsuzluğu, saldırganlığı ve çelişkili duyguları azalır, onun yerini söz dinlerlik almaya başlar. Bu dönemde çocuk canlı, konuşkan, hayat dolu, sokulgan, sevimli ve meraklıdır. Karıştırıcılığı sürse de iki yaş çocuğunun kırıncılığı ve zarar vericiliği kalmamıştır. Tutturuculuğu azalmıştır. Uğraşları amaca yöneliktir. Girişken ve yardıma hazırdır. Egosantrik (ben merkezci) bir durumdan sosyosantrik bir duruma doğru hızla ilerlemektedir.

Bu dönemin en temel 3 özelliği özdeşim, cinsel kimlik gelişimi ve oyundur. Model alma ve özdeşim cinsel rol davranışı ve cinsel kimliğin oluşumunda önemli olan süreçlerdir. Özdeşimin gerçekleşebilmesi için, ana baba ile çocuk arasında olumlu, sevgi ve güvene dayalı ilişkilerin bulunması gereklidir. Çocuklar ana babaları ile özdeşim kurarken, bir yandan da onların önemsedikleri değer ve kuralları benimser; sınırları öğrenirler. Bu yaş çocuğunda cinsel kimlik gelişimi ve cinsel rol davranışları açıklık kazanır. Çocuğun cinsel kimliğinin şekillenmesinde aile en belirleyici sosyal ortamdır. Okul öncesi dönem, akran ilişkilerinin arttığı, sembolik oyunun ortağa çıktığı bir evredir. Oyun, çocukların motor becerilerinin, bilişsel yetilerinin artmasında ve sosyal, duygusal gelişmelerinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu yaş çocuğu artık sosyalleşmiştir; arkadaşlık etme, birlikte oynama ve paylaşma bu yaşa özgü özellikler olarak öne çıkar.

Psikoseksüel kurama göre, fallik dönem olarak adlandırılan bu dönem çocuğunda dürtünün kaynağı ve doyum alanı cinsel organdır. Çocuklar, kendi cinsiyetlerini, cinsiyet farklılığını bedeni üzerinden kavramaya çalışırlar. Freud, fallik dönemde, tüm çocukların karşı cinsten olan ebeveyne yönelik bir sevgi ve buna bağlı bir içsel çatışma yaşadıklarını ve aynı cinsten ebeveynle özdeşim kurulduğunda bu çatışmanın çözümlendiğini ileri sürmüştür. Bu süreç erkek çocuklarda “Ödipal çatışma”, kızlarda ise “Elektra çatışması” olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte, çocuklar karşı cins ebeveynin sevgi ve ilgisini elde etmek adına aynı cins ebeveynle rekabete girerler. ”Ben büyügünce babamla evleneceğim” ya da “anne, beni babamdan daha çok seviyorsun değil mi” bu dönem çocuklarında sık rastlanan sorulardır. Bu dönem çocuklarında karşı cins ebeveyne yönelik olarak ortaya çıkan bu güdülenme, ebeveynlerin yanlış tutumları ile pekiştirilmez ise, zamanla ortadan kalkacak ve çatışma kolayca çözümlenecektir.

Erikson'a (1963) göre okul öncesi dönemde çocuk yaşamın üçüncü psikososyal kriz ya da ikilemi ile karşı karşıya kalmaktadır: "Girişimcilik" karşısında "suçluluk". Bu dönem çocuğu çok meraklıdır, çevresini keşfetmek ve çevresine egemen olmak ister. Bu dönem çocukları için anaokulu bütün bu nedenlerle çok önemlidir. Çocuğun bu yönelimleri bastırılıp, kendini özgürce dışa vurması, oyunu ve yaratıcılığı engellendiğinde, çocuk yanlış yapacağı kaygısı ile suçlanır ve kendisini kısıtlar. Eğitim ve oyun olanakları kısıtlanan çocuk, sığ, kendini gerçekleştiremeyen, yaratıcılıktan uzak bir birey olur. Bu dönemi başarı ile aşan bir çocukta "amaçlar" belirginleşirken, bu dönemde oyun ve uyaran seçenekleri kısıtlanmış, yalnız ve yoksun bırakılmış, merakı desteklenmemiş, bastırılmış ve baskılanmış çocuklar ihmal edilmiş ve istismara uğramış çocuklar olacaklardır.

Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre 2-7 yaş arasındaki bilişsel gelişim "işlem öncesi dönem" olarak adlandırılır. Bu dönemdeki düşünceden mantık öncesi olarak söz eder. Çocuk işlemleri tersine çeviremez, dönüştürme yapamaz, algıları kendi üzerinde yoğunudur ve düşünce ben merkezlidir. Mantıksal düşünme işlemi bu dönemde gelişmemiştir. Bu dönemde çocuk sembolik ancak mantık dışı, ben merkezci, somut, animistik ve büyüsel düşünmektedir. Bu dönemdeki bilişsel kazanımlara baktığımızda, çocuk sembolleştirme becerisini geliştirir ve sembolleri kullanır, dilin gelişimi ve hayali oyunun gelişimi göze çarpar. 4 yaş çocuğu somut nesnelere olmadan hayal kurar, 5-6 yaş çocuğu şaka yapar, iyi ve kötüyü anlar, bazı görevleri yerine getirebilir. Bu dönem çocuğunun çok canlı hayal gücü vardır. Uydurma hikâyeler üretebilir. Hayali arkadaşlar edinebilir. Gerçekle gerçek olmayanı karıştırır. Bu nedenle masallara, öykülere, çizgi filmlere ilgi başlar. Bu dönemde öğrenme isteği yoğunudur. Durmadan sorar, her şeyi bilmek ve tanımak ister. Kendi bedenine, cinsel farklılıklara ve çevrede olagelen her şeye karşı derin bir soruşturma ve öğrenme eğilimi içindedir. Bu nedenle bu döneme öğrenme tutkusunu da denir. Kural öğrenme, yeni karşılaşılan sorunları çözebilme ve esnek olabilme beceri alanlarında okul öncesi dönemde önemli ve hızlı bir gelişme olur.

1.10.1.1.4. Okul Dönemi (6-11 Yaş)

- Psikoseksüel kuram (Freud): «latent dönem»
- Psikososyal gelişim kuramı (Erikson) : «çalışkanlık» a karşı «aşağılık duygusu»
- Bilişsel gelişim kuramı (Piaget) : «somut işlemler dönemi»

Bu dönemde, her ne kadar fiziksel gelişim önceki dönemlere kıyasla yavaşlamış ve motor becerilerin koordinasyonu, hareket kontrolü ve becerisi artmış olsa da bu dönemde çocukların el ve ayaklarının diğer vücut bölümlerinden hızlı gelişmesi onların sıklıkla sakarlık yapmasına yol açabilir. Motor gelişim açısından bakıldığında bu dönemde motor becerilerinde önceki dönemlere göre büyük gelişme görülür. Dönemin başlarında çocuklar kalem tutmak gibi beceriler kazanırlar, daha sonraki yaşlarda ise resim yapmak, ince el işleri yapabilmek, müzik aleti çalabilmek gibi ince motor koordinasyonu gerektiren

becerileri de edinirler. Erkeklerin kaba motor gelişimleri kızlara göre daha önde gitmektedir ancak genel olarak kızların motor gelişimi erkeklerden önce tamamlanır.

Bu yaş aralığı bilişsel gelişim açısından iki dönemi içermektedir. 6-7 yaşlarındaki çocuklar işlem öncesi dönem özelliklerini taşıırken 7-11 yaş arası çocuklar somut işlemsel dönem özelliklerini göstermektedir. Bu dönemde çocukların sınıflama, düzenleme ve korunum becerileri gelişir, çocuklar çeşitli nesnelere değişik özelliklerine göre düzenleyebilir, hacmin, miktarın değişmediğini/ korunduğunu anlar. Bu becerinin gelişebilmesi için çocukların önce özdeşlik/aynıyet (identity), ödünleme (compensation) ve dönüşümsel düşünme (reversibility) becerilerini edinmesi gerekmektedir.

Özdeşlik/Aynıyet (Identity):

Maddeye herhangi bir şey eklenmemiş ya da çıkarılmamışsa maddenin aynı kaldığını bilmeyi ifade eder.

Ödünleme Becerisi:

Nesnenin bir boyutundaki artmanın başka bir boyuttaki azalmaya neden olduğunu kavrayabilme anlamına gelmektedir. Çocuk bu beceriyi edindikten sonra uzun bir bardaktaki suyun yavaş yavaş bir kaba konulduğunda yüksekliğinin azalacağını anlar.

Dönüşümsel Düşünebilme:

Bir değişimi zihninde geriye alabilme becerisidir. Bu beceriye sahip olan çocuk bir balonu şişirdikten sonra havası alındığında tekrar eski halini alacağını anlar.

Bu dönem çocukları olayların gözlenebilir (somut) özelliklerine yoğunlaşırlar. Soyut kavramların ya da atasözlerinin anlamını bilebilirler ancak bunları erişkinler gibi kavrayıp, benimsemeleri güçtür. Dil gelişimi de bilişsel gelişimle paralel ilerler. Dili daha ustaca ve dilbilgisi kurallarına uygun kullanmaya başlarlar. Kendi kendine konuşma bir önceki dönemden farklı olarak bu dönemde artık iç konuşma şekline dönüşmüştür.

Piaget ahlak gelişimi ile bilişsel gelişimin paralel olduğunu ileri sürer ve 6-11 yaşları arasındaki ahlak gelişimi dönemini 'dışa bağımlı' olarak nitelendirir. Kurallar otorite tarafından (örneğin: ebeveyn) belirlenir, katıdır ve onlara uymamak niyet ve koşullardan bağımsız olarak mutlak ceza gerektiren bir durumdur. Kohlberg'e (1958;1984) göre 6-11 yaşları arasındaki çocuklar henüz gelenek öncesi düzeyi tamamlamamışlardır. Bu düzeyin birinci aşamasındaki (Ceza ve itaat aşamasındaki) çocukların kurallara uyması otoritenin varlığına bağlıdır. Otorite yoksa kurallara uyulmayabilir. Kuralın nedeni, amacı veya sonucuyla pek ilgilenmezler. Kurala uymanın ya da uymamanın sonuçlarını da somut ve yüzeysel olarak bilirler. Örneğin 6 yaşındaki bir çocuk için bahçede oynamaya dalıp eve geç girmenin sonucu anne babasının kızmasıdır. Bu kuralın onun güvenliği

için konulduğunu, geç kaldığında dışarının onun için tehlikeli olduğunu ezberleyebilir ama tam olarak anlamaz.

Psikoseksüel gelişim açısından bakıldığında 6-11 yaş arası Freud'un (1905) kuramındaki latent döneme denk gelmektedir. Diğer dönemlerden farklı olarak bu dönemde çocuklar haz sağlamaya ilişkin dürtülerini bastırırlar. Bu dönemde üst benlik gelişmiş cinsel meraklar yatışmıştır. Artık çocukların odakları okulda, sanatta ya da sosyal yaşamda başarıdır. Hemcins ebeveynleriyle özdeşim kurarlar. Sosyalleşme hızlanır, çocuklar hemcinslerine yakınlık göstermeye başlarlar. Özellikle okula başlama ile birlikte enerji daha çok akademik etkinliklere, sanat ve sporda başarıya, arkadaş ilişkilerine yönelir.

Erikson'a (1963; 1982) göre okul dönemi çocukları bu gelişim sürecinde başarıya karşı aşağılık duygusunun olduğu aşamadır. Bu dönemde çocuklar ilkökula başlar ve temel eğitimlerini alırlar. Öğrenme, başarabilme, bir işi tamamlayabilme ve onaylanma temel hazlardandır. Anne-babanın okul hayatıyla ilgili çocuğu desteklemesi önemlidir. Bununla birlikte anne-babanın tek odağı çocuğun başarılı olması olmamalıdır. Başarılı olmak gereğinden fazla önemli olursa bu durum da çocuğun üzerinde aşırı baskı oluşmasına neden olabilir. Diğer bir deyişle başarı sadece akademik başarıya endekslenmemeli ve sadece sonuç üzerinden değerlendirilmemelidir. Çocuğun akademik becerileri dışındaki olumlu özellikleri, yetenekleri de desteklenmeli, aldığı sonuçlardan çok (örneğin ders notları) çabası takdir edilmelidir.

Yine bu dönemde diğerlerinden farklı olarak çocuğun hayatına öğretmen girer. Çocuğun bu dönemi sağlıklı tamamlayabilmesinde, anne-babadan sonra çocuğun bir diğer özdeşim nesnesi olan öğretmenin önemi büyüktür. Destekleyici ve iyi yönlendiren bir öğretmenle dönemin başarılı tamamlanma olasılığı artar. Bu dönemde çocuk kendi başarısıyla ilgili karar verirken kendisini yaşıtları ile kıyaslar ve onların arasında kendini başarılı hissederse çalışkanlık, başarısız hissederse aşağılık duygusu edinir. Bu nedenlerle bu dönemde çocuğu yaşıtlarıyla karşılaştıran cümleler kurmamak çok önemlidir. Mümkün olduğunca her çocuk iyi yaptığı, başarılı olduğu bir alanda desteklenmelidir.

Bu dönemde hem cinsi ile arkadaşlıklar ön plandadır, karşı cins ile ilişkiden kaçınma görülmektedir. Cinsiyet rolleri, alışkanlıkları ve ilişkileri kurulmuştur. Cinsiyet özellikleri ilişkilerine belirgin olarak yansımaktadır. Kızlar kızlarla, erkekler erkeklerle grup oluşturmaktadır. Bu gelişimsel özellikler göz önünde bulundurularak okul çağı çocuğu değerlendirilirken ebeveynleriyle etkileşimi, ebeveynlerin çocuğun gelişimsel özelliklerini, otonomisini destekleyebilme yetisi, öğrenme konusundaki arzusunu ve merakını arttırma çabası, hayatındaki diğer önemli rol modellerinin anlaşılması, akran ilişkileri ve okul uyumu, bilişsel, sosyal, davranış ve duygu kontrolü becerileri göz önünde tutulmalıdır.

6-7 Yaş: Çocuklar dünyayı sezgisel olarak kavramaya başlamıştır. Artık yetişkinler gibi kodlama, saklama ve geri getirme kapasitesine ulaşmıştır. Bilgiyi kategorilendirerek belleklerinde saklayabilirler ve ipuçları ile hatırlayabilirler. Bir olguyu anlayabilirler

ancak bütün bağlantılarını kavrayamayabilirler. Neden sonuç ilişkisi kurma becerisi yetince gelişmemiştir.

7–11 Yaş: Olaylar ve olgular arasındaki ilişkiler hem somut hem de soyut düzeyde kavranmaya başlanır. ‘Eğer’ bağlacı ile cümleler kurarak olaylar arasındaki bağlantıları açıklayabilir. Otobiyografik hafıza gelişmeye ve yetişkinlerden bağımsızlaşmaya başlamıştır.

1.10.1.1.5. Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş)

- Kimlik gelişimi, Kimlik krizi
- Psikoseksüel kuram (Freud): «genital dönem»
- Psikososyal gelişim kuramı (Erikson) : «kimlik» e karşı «kimlik bunalımı»
- Bilişsel gelişim kuramı (Piaget) : «soyut işlemler dönemi»

12 Yaş Sonrası: Hafıza, işlevleri açısından yetişkin düzeyinde olmaya başlamaktadır.

Ergenlik çocukluk ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemidir. Birey bedensel olduğu kadar duygusal, davranışsal ve bilişsel açıdan yetişkinlere benzemeye, yetişkin rolüne hazırlanmaya başlar. Bu dönemin en önemli özelliği kimlik gelişimidir. Ergen, ebeveynlerinin beklentilerini, toplumun değerlerini, arkadaş grubunun değerlerini, kendi yetenek ve becerilerini, eğilimlerini, olmak istedikleri ve olabileceklerini süzgeçten geçirir. Bu oldukça sancılı bir karar sürecidir. Bu süreçte ebeveynlerin etkisi arkadaş grubuna göre oldukça azdır ama ebeveynlerin bu döneme kadarki öğretileri çok önemli olacaktır.

Ergenlik dönemi bedensel ve hormonal değişikliklerle başlamaktayken bitişi biyolojik faktörlerden çok psikososyal faktörlerle belirlenmektedir. Ergenliğin başlangıcı 11-12 yaş, bitişi ise 21-24 yaş olarak kabul edilmektedir. Ancak başlangıç ve özellikle de bitiş yası bireysel ve sosyokültürel faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Bu dönemde hem kızlarda hem erkeklerde hormonal ve bedensel değişiklikler olur, cinsel organlarda tüylenme, göğüs ve testislerde büyüme, menarş (ilk adet kanaması) ve ejakulasyon (boşalma) gerçekleşir. Freud (1905) bu gelişim dönemini genital dönem olarak adlandırmaktadır. Freud’un kuramına göre bu dönemin amacı ergenin aile dışındaki karşı cinsle olumlu ilişkiler kurabilmeyi öğrenmesidir.

Erikson’un (1963; 1982) psikososyal gelişim kuramında ergenlik dönemi insan yaşamındaki beşinci gelişim basamağı olan ‘Kimlik kazanımına karşı rol karmaşası’ evresidir ve bu dönemin temel krizi ‘kimlik krizidir’ ve başarılması gereken işlev kimlik duygusunun kazanılmasıdır. Bu dönemde ergen karşı cins tarafından fiziksel ve zihinsel olarak beğenilmek ister. Sıklıkla ebeveynlerine karşı çıkmasının temel sebebi kimlik sınırlarını oluşturma çabasıdır.

Bu dönemde ergenin duygu durumu da dalgalıdır. Bir gün çok neşeli, keyifli görünen bir ergen diğer bir gün depresif tutumlar sergileyebilir. Bu durum gün içinde dahi dalgalı seyredebilir. Anne–babasını hem onu yalnız bıraktıkları için suçlayıp hem de sürekli

onun etrafında oldukları içineleştirebilir. Amaçsızlıktan yakınma ve amaç edinme isteği, kaygı, bedeninden utanma, öfke, eleştirilme korkusu, suçluluk sık ve yoğun yaşadıkları duygular arasındadır. Bu dönemde ergenin temel uğraşı anne-babasından ayrılmak, sosyalleşmek ve kendi kimliğini oluşturmaktır.

Piaget'nin (1970) bilişsel gelişim kuramında, mantıksal düşünmenin ön plana geçtiği döneme "Soyut İşlemler Dönemi" adı verilmektedir ve bu dönem 11 yaşından sonra başlamaktadır. Bu dönemde soyut düşünme başlar, varsayımlar ileri sürebilir, genellemeler yapabilir. Dikkat, bellek, organizasyon yetileri gelişir. Çok boyutlu düşünme, empati yapabilme, mantık yürütme, tartışma ve sorunlara çözüm getirebilme becerileri artar. Tümünden gelimsel düşünemilmeye başlarlar yani doğru olduğu varsayılan temel prensiplerden yola çıkarak özel bir durumla ilgili görüş sahibi olabilirler. Bu dönemde her şeyi yapabileceklerine, onlara bir şey olmayacağına inanma eğilimleri vardır. Bu nedenle konuşmaları, kendilerini ifade etme biçimleri erişkinlerle benzerlik gösterse de riskli davranışlar sergileme olasılıkları erişkinlere göre çok daha fazladır. Benzer şekilde bu dönemde felsefi düşünebilme yetisi de edindikleri için kuralları sorgulama ve toplumsal meselelerle ilgilenme eğilimleri de ortaya çıkar. Ergenlerin bu özellikleri topluma yararlı birer birey olma yönündeki motivasyonlarını arttırabileceği gibi, her şeyin üstesinden gelebileceklerini düşünme ve dikkat çekme, değer verilme, saygı görme ihtiyaçları kolay kandırılabilir olmalarına ve uygunsuz grupların içinde kullanılmalarına neden olabilmektedir.

Erken ergenlik döneminde (11-15 yaş) ergenler bedenlerinde gerçekleşen değişikliklere uyum sağlamaya hormonları ve dürtüleri üzerinde kontrol sahibi olmaya uğraşır. Cinsiyete özgü görünüm beden görünümünün değişmesiyle iyice şekillenir. Ergenin bedeniyle ilgili duygu ve düşünceleri, diğer bir deyişle beden imgesi oluşur ve beden imgesinin olumsuz ya da çarpık olması hem kimlik gelişimini olumsuz etkiler hem de çeşitli psikopatolojilere yol açabilir.

Orta ergenlik döneminde (15-18 yaş) cinsel ve sosyal kimlik edinme ile ilgili uğraşlar daha yoğunlaşır. Gencin kendisiyle ilgili isteklerini, hedeflerini, ayrılma bireyselleşme sürecinin gereği, ailesinden bağımsız olarak ama onlarla tümüyle ters düşmeden, akrabalarıyla uyumlu ve potansiyeline uygun olacak şekilde belirleyebilmesi ve bu doğrultuda bir kimlik edinmek için uğraşması gerekmektedir ki bu psikolojik olarak çok zorlu bir süreçtir ve ani duygusal değişikliklere neden olabilmektedir. Bu dönem ebeveynler açısından da oldukça zorlayıcıdır. Ergenin otonomisine tamamen karşı gelmek, onun anne-babasından ayrışmasına izin vermemek kimlik gelişimini zorlaştırır ve çatışmaları arttırır. Anne babalar çok sayıda riske açık hale gelen ergeni korumak ve ergenin otonomisine izin vermek arasında denge kurmak zorundadır. Bu çok zor ancak önemli bir dengedir. Bu denge sağlanamadığı zaman ergen tümüyle kısıtlanmış, bireyselliğine engel olunmuş hissedebilir ya da aile ergene hiç bir konuda sınır koyamaz duruma gelir. Her iki durumda da aile ve ergen arasındaki çatışma gittikçe artar ve bazen süregelenleşir. Ergenlik döneminin 'normal' özellikleri arasında bulunan bir diğer etken ise egosantrik

düşünce biçimidir. Ergenler kendilerini dünyanın merkezinde hisseder ve herkes onlara bakıyor, onlarla ilgili düşünüyor ve konuşuyor gibi algırlarlar.

Ergenliğin üçüncü alt dönemi 19 yaş civarında başlar ve geç ergenlik olarak adlandırılır. Genel olarak 21-22 yaşlarında kimlik kazanımı ile sona ermesi beklense de bu durum sosyokültürel etkenlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu dönem kimlik krizinin çözülmesi, gencin kimlik duygusu kazanması, 'ben kimim' sorusunu cevaplama gereken dönemdir. Bu soruya verilen cevaplar beraberinde gelecek planlarını getirir. Genç bir yandan ne olduğu ve gelecekte ne olacağıyla ilgili kararlar verirken bir yandan da yakın ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Bu dönemin sonunda gencin hem sosyal ve mesleki hem de cinsel boyutta tutarlı ve stabil bir kimlik geliştirmesi beklenir. Bu gerçekleşemediği durumda genç ciddi oranda kararsızlıklar yaşamaya başlar. Kimlik duygusu kazanamayan gencin benlik saygısı düşük olur. Bu durumda gencin gelecekle ilgili hedefleri netleşmez. Hedefleri olmayan benlik saygısı düşük gençler kolaylıkla yanlış gruplara dâhil edilebilirler. Ayrıca kimlik kazanımını tamamlayamayan gençlerin yakın ilişkiler kurmakta sosyal rollerini, değerlerini ve ideallerini belirlemede de güçlük çekmesi ihtimali yüksektir.

1.10.2. Kadınlar

- Sosyal, kültürel, siyasi düzenlemeler
- Geleneksel cinsiyet rolleri
- Cinsiyet eşitsizliği
- Sosyal sınıf
- Mülteci ve göçmen statüsü
- Yaş
- Cinsel yönelim
- Engellilik durumu
- Medeni durum
- Kronik hastalıklar

Kadınların sadece sahip olduğu cinsiyet özelliğinden dolayı "kırılgan" olarak tanımlanması doğru olmamakla birlikte, toplumdaki sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi düzenlemeler ve geleneksel cinsiyet rolleri ile toplum tarafından ayrımcılığa uğradıkları ve kırılgan kılındıkları yadsınamaz bir gerçektir. Cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar tüm kadınları kapsayan bir durum olmakla birlikte, kadınları homojen bir grup olarak düşünmek mümkün değildir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği, kadınların maruz kaldığı cinsiyet eşitsizliğinin sosyal sınıf, mülteci ve göçmen statüsü, yaş, cinsel yönelim, engellilik durumu, medeni durum, sahip olunan kronik hastalıklar gibi faktörlerle etkileşim halinde olduğunu ve bu faktörlerin kadınların uğradıkları şiddet

ve ayrımcılığın formu ve görünüş biçimleri ile buna ilişkin yardım arama davranışlarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur (UN Secretary-General, 2006).

Çoklu ayrımcılığa uğrayan kadın grupları (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu);

- Çatışma ortamında kadınlar
- Mülteci kadınlar
- Adolesan kız çocukları
- Yaşlı kadınlar
- Kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar
- Engelli kadınlar
- Doğal afet durumlarında
- Ev hizmetlerinde veya seks işçisi olarak çalışan

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından yapılan çalışmalarda, çoklu ayrımcılığa uğrayan kadın grupları çatışma ortamında kadınlar, mülteci kadınlar, adolesan kızlar, yaşlı kadınlar, kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar ve engelli kadınlar olarak sınıflandırmıştır (UNFPA, 2014). Bunlara ek olarak, doğal afet durumlarında kadınların, ev hizmetlerinde çalışan veya seks işçisi olarak çalışan kadınların da çifte ayrımcılığa uğrayan gruplar arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Sağlık hizmetlerinde ve adli sistem içerisinde çalışan uzmanların kadına yönelik çifte ayrımcılığı pekiştiren faktörlere duyarlı olmaları karşılaşılan vakaların daha doğru bir şekilde değerlendirilebilmesinin önünü açacaktır (UNFPA, 2014).

1.10.3. Yaşlılar

- Kadın olma
- Dul/boşanmış olma
- Fonksiyonel yetersizlikler
- Bilişsel yetersizlikler
- Birisine bağımlı olma
- Sosyal izolasyon
- Yetersiz baş etme becerileri
- Düşük gelir
- Kronik Hastalıklar

Yaşlılara yönelik şiddet, kendi evinde oluşan, çoğunlukla yetişkin çocukları ve eşleri tarafından suçun işlendiği ev içi veya kişiler arası şiddet olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı

bireyler açısından kadın olma, dul/boşanmış olma, fonksiyonel yetersizlikler, bilişsel yetersizlik, birisine bağımlı olma, sosyal izolasyon, yetersiz başetme becerileri, ileri yaşta olma, yakınları ile yaşama, düşük gelir gibi faktörler şiddete maruz kalma olasılığı açısından önde gelen risk faktörleridir (Kıssal ve Beşer, 2009).

Yaşlı bireyler, bakım veren kişi tarafından yargılanacağından, suçlanacağından endişe duyması, ailesinin davranışlarından utanması ya da bu olayı birilerine söylediğinde yakınlarının kendisine daha kötü davranabileceğinden veya herhangi bir kuruma gönderebileceğinden korkması, kimsenin kendisine inanmayacağını düşünmesi ve adli sisteme karşı güven eksikliğinin olması, çocuklarda olduğu gibi yaşanan durumu kendi suçu olarak görmesi nedeniyle kimse ile mağduriyetlerini paylaşmak istemeyebilir ya da istismarı bildirmede isteksiz olabilir. Geleneksel aile yapısına göre şekillenmiş bir bakış açısına sahip olan yaşlı bireylerin, aileyi kutsal sayması, başkaları tarafından aile yaşantısına müdahalede bulunulmasının kabul edilemez olduğunu düşünmesi veya ailesinde böyle bir problemin olduğunu kabul etmemesi, farkında olmaması ya da nasıl anlatabileceğini bilmemesi, yaşadığı durumu yeterince ciddi olarak değerlendirmemesi bildirim etkileyen faktörler arasında yer alır (Kıssal ve Beser, 2009).

Ayrıca yaşlı bireyler, bilgi ve kaynaklara ulaşmada yetersizlik yaşamakta, nereden, nasıl yardım alabileceği ile ilgili kaynakların farkında olmamak, ekonomik ya da sosyal olarak bağımsız olmamak gibi etkenler, kurum bakımına alınabileceklerine ilişkin endişeler de bildirim sürecini zorlaştırıcı etmenlerdir.

1.10.4. Özel Gereksinimi Olan Bireyler

“Fiziksel, zihinsel, psikolojik ve iletişimsel alanlarda belli yetersizlikleri ya da farklılıkları olan çocuk ve bireyler”

- Zihinsel yetersizliği olan çocuklar
- Otizmli çocuklar
- İşitme engeli olan çocuklar,
- Görme engelli çocuklar
- Fiziksel engelli çocuklar
- Dil ve konuşma güçlüğü

1.10.5. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler

Zihinsel Özellikleri

- Dikkat süreleri kısa ve dağınıktır.
- İlgileri kısa sürelidir.

- Devamlı izleme, teşvik ve değişiklik isterler.
- Zaman kavramı çok geç ve güç gelişir ya da tam gelişmeyebilir.
- Konuşma gelişimleri zihinsel engelin derecesi ile orantılıdır.
- Soyut terim, tanım ve kavramları çok geç ve güç anlayıp kavrarlar ya da hiç kavrayamazlar.
- Genelleme yapamazlar.
- Kazandıkları bilgileri transfer etmekte çok güçlük çekerler.
- Gördüklerini ve duyduklarını çabuk unuturlar, bellekleri zayıftır.
- Verilen bilgi ve uyarıları kısa zamanda unuturlar.
- Yakın zamana ilgi duyarlar, uzak gelecekle ilgilenmezler.
- Algıları, kavramaları ve tepkileri basittir.
- Parçadan bütüne doğru öğrenirler. Öğrenme hızları yavaştır.
- Her detay ayrı ayrı açıklanır ve istenilen şey somut olarak gösterilirse, zihin karışıklığına meydan vermeden öğretmek mümkün olabilir.
- Somut şeyleri daha kolay ve iyi kavrarlar. Kavramların somutlaştırılması anlamayı kolaylaştırır.

Psiko-sosyal Özellikleri

- Sabırsızdırlar, kolaylıkla cesaretleri kırılır. Ufak tefek engeller karşısında yılgınlık gösterirler.
- Bir amaca ulaşmak için kuvvetli duygular hissetmezler, çabuk vazgeçerler.
- Birlikte oldukları kişilerin duygu ve düşüncelerine ilgileri zayıftır.
- Duygu ve düşüncelerini ifade etmede başarısızdırlar.
- Bağımsız hareket etmekten çekinirler.
- Yeni durumlara uymakta çok zorluk çekerler.
- Bir işi sonuna kadar sürdüremezler. Kolayca yorulurlar.
- Sosyal bakımdan birçok uyumsuz davranışları vardır.
- Oyun ve toplum kurallarına uymakta zorluk çekerler.
- Dil-iletişim Özellikleri
- Alıcı ve ifade edici dil gelişimleri zayıftır.
- Kelime hazineleri zayıftır.
- Konuşmalarında ses bozuklukları vardır (Artikülasyon).

- Konuşmaları akıcı değildir.
- Tekrarlayıcı ve saplantılı konuşabilirler.

1.10.6. Otizmli Çocuklar

- Göz kontağı kısıtlıdır ya da yoktur.
- Adlarına tepki vermezler.
- Konuşma birçoğunda gelişmemiştir ve bunu iletişim aracı olarak kullanmazlar.
- Ekolaliktirler (duydıkları sözcükleri tekrar tekrar söyleme).
- Zamirleri ters kullanırlar.
- Uygun olmayan vurgulamalar, kalıp cümlelerle konuşurlar.
- Mekanik ve tek düze ses tonu kullanırlar.
- Çevreye ilgisizdirler.
- Sosyal ve duygusal açıdan kendilerini izole ederler.
- Oyuncaklarla gerektiği gibi oynamazlar, hayali oyun oynamazlar,
- Sürekli aynı oyunları oynamayı tercih ederler.
- Bazıları ses, acı, koku, ışık ve dokunuşa aşırı hassastırlar.
- Bazıları fiziksel temasa (öpülme, sarılma vs.) izin vermez ya da hoşlanmaz.
- Düzen ve nesne takıntıları vardır.
- Rutinlerindeki değişikliklere tepkilidirler.
- Tekrarlayan davranışları (stereotipiler) vardır (nesnelere çevirme, el çırpma, zıplama, kendi etrafında dönme vb.).
- Aşırı hareketli ya da hareketsiz olabilirler.
- Bazıları çok inatçıdır.
- Bazıları kendine, çevresindekilere ve eşyalara zarar verebilir.
- Beklemeye ya da isteklerini ertelemeye pek tahammüllü değildirler.

1.10.7. İşitme Engeli Olan Çocuklar

- Kelime hazinesi normal işitenlere göre daha yavaş gelişir.
- Aynı kelimeye ait birden fazla anlamı yorumlamakta güçlük çekerler.
- Daha basit ve kısa cümleleri anlayabilir ve ifade edebilirler.
- Etken ve edilgen cümleleri anlamakta güçlük çekerler.

- Yazım dilini kullandıklarında cümle dizimleri farklıdır.

Görme engeli olan, fiziksel engeli olan, dil ve konuşma güçlüğü olan özel gereksinimli çocukların; bilişsel, duygusal, psikosoyal, davranışsal ve iletişimsel özellikleri; yetersizlikten etkilenmişlik durumlarından çok bireysel farklılıkları ve buldukları yaş dönemiyle tanımlanabilir.

1.11. Vaka Yönetimi

1.11.1. Vaka yönetimi nedir?

Vaka yönetimi, mağdurun gelişme ve değişme kaydetmesi için ihtiyaç duyduğu birbirinden farklı ve çeşitli hizmet ve profesyonel müdahalenin müracaatçı lehine düzenlenmesi, eş güdümlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesini içerir.

Vaka yönetiminin merkezden yürütülen bir iş değil birey, aile, hastane, okul, iş yerleri, yerel yönetimler, sosyal güvenlik sistemleri ve diğer kuruluşlarla iletişim ve etkileşim halinde yönetilen bir süreçtir.

1.11.2. Vaka yöneticisi kimdir?

Vaka yöneticisi olarak görev yapan sosyal çalışmacı, psikolog ve pedagoğ, mağdurun ihtiyacı olan hizmet modellerini tespit ederek, bir müdahale planı kapsamında gerekli kurumlara yönlendirme yapabilmelidir.

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinde, vaka yöneticisi kırılgan grup bürosunda görev yapan;

- Sosyal Çalışmacı
- Psikolog
- Pedagoğ

vaka yöneticisidir.

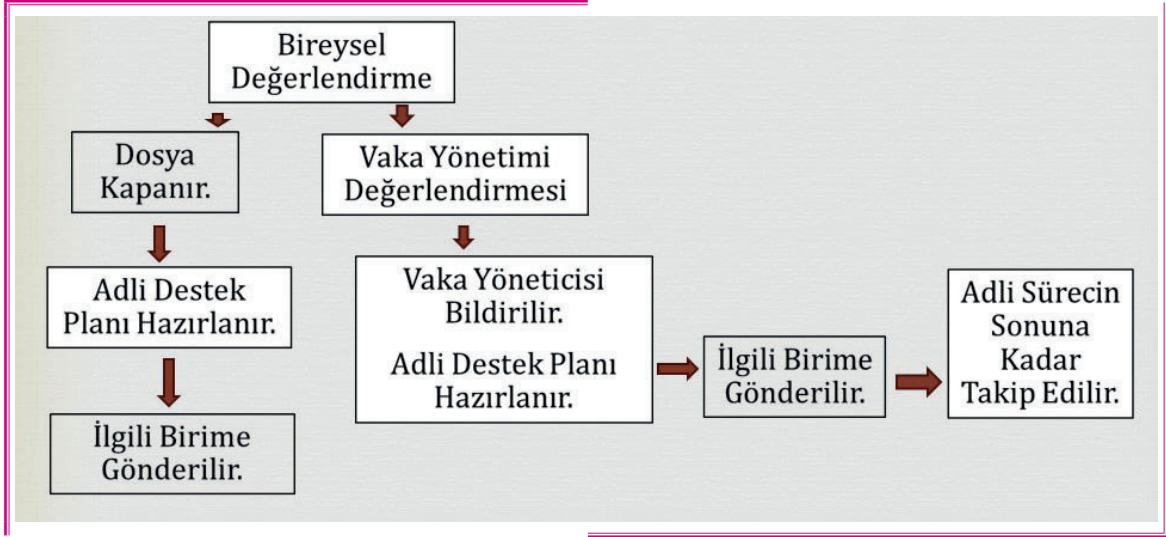
1.11.3. Kırılgan Grup Destek Bürosu

- Sosyal İnceleme Raporu
- İfadeler
- Bireysel Değerlendirme
- Vaka Yönetimi
- Adli Destek Planı
- Takip Programı

1.11.4. Vaka Yönetimi

Kırılgan grup bürosunda hedeflenen en önemli hizmet, adli süreç boyunca etkin desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen mağdurlara yönelik hizmetlerde vaka yönetimi uygulamaktır.

1.11.5. İşleyiş

Hizmetlerin;

- Sistematik
- Zamanında
- Planlama,
- Uygulama,
- İzleme,
- Koordinasyon işlemlerinin;

1.11.6. Vaka Yönetimi Uygulanabilecek Kişiler

- Adli sürecin yönetilmesinde etkin destek ihtiyacı olduğu değerlendirilen,
- Suçun etkileri sebebiyle ağır travma yaşayan,
- Ağır bir cinsel saldırıya veya istismara maruz kalan, yaşı veya cinsiyeti nedeniyle suçtan daha fazla etkilenen,
- Aile veya diğer sosyal çevre desteğinden yoksun olan mağdurlar hakkında vaka yönetimi uygulanabilir.

1.11.7. Vaka Yönetiminde Ana Sorumluluk Alanları ve Beklenen Bazı Temel İşlevsel Kavramlar

- Psiko-sosyal destek,
- Sosyal rehabilitasyon,
- Sosyal tedavi,
- Sosyal güvenlik ve toplumsal ilişkiler,
- Gözlemlerin değerlendirilmesi,
- Krize müdahale,
- Aile tedavisi,
- Beceri eğitimi,
- Destek terapisi,
- Destekli iş,
- İşte destekleme,
- Meslek eğitimi,
- İş bulma kulüpleri,
- Aile ortamı,
- Arkadaş yanı,
- Grup evleri,
- Yurtlar,
- Koruyucu aile,
- Ekonomik destek,
- Dernek, kulüp gibi gönüllü sivil oluşumlar ilk akla gelen kavramlar olmalıdır.

1.11.8. Vaka Örneği

- 13 yaşında, babasının cinsel istismarına maruz kalan C. Rehber öğretmeninin ihbarı üzerine adliyeye geliyor. Savcılık aşamasında ifadesi alınmak üzere bir uzman talep ediliyor. Savcılığın Adli Destek Müdürlüğünden uzman talebiyle süreç başlıyor.
- Çocuk üç kız kardeş (5 yaş, 8 yaş)
- Baba taksi şoförü (49 yaş)
- Anne olayı reddediyor.
- C. Sağlık kontrolünde 3 aylık hamile.(Epilepsi hastası)

1.11.9. Sorular

- İşleyiş doğru mu?
- Sorunlar neler?
- Nerelere müdahale edilecek?
- Nasıl bir vaka planı olmalı? Hangi kurumlar sürece dâhil edilir?

CEZA YARGILAMASI DESTEK BÜROSU

Oturum Planı

Oturumun Amacı:			
KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. Adli sistemde Çocuk Kavramını Anlama 2. Çocuk hakları konusunda ulusal uluslararası sözleşmeleri Anlama	- Ceza yargılaması destek bürosu kapsamı - Uluslararası ve ulusal mevzuatta çocuk kavramı	Anlatım Beyin fırtınası	45
3. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Bilgi Sahibi Olma	- 5395 sayılı çocuk koruma kanunu - Çocuk Koruma Sisteminin Aktörleri	Anlatım	45
4. Ceza Yargı sisteminde çocuğun yerini anlama 5. Çocuklar için risk faktörlerini anlama ve kavrama	- Ceza yargılamasında çocuk olmak - Suça Sürüklenen Çocuklarda Risk Faktörleri - Ekolojik sistem kuramı	Video izleme Anlatım	45
6. Mağdur çocuğun adli süreçte yeri ve mağdura yaklaşım konusunda bilgi sahibi olma, tanık çocuğa ilişkin bilgi sahibi olma	- Mağdur çocuğun adli süreçte yeri ve beklentisi - Mağdur çocuk ile yapılacak görüşme - Tanık çocuk kimdir?	Anlatım Beyin fırtınası	45

7. Mağdur ve SSÇ ile yapılacak görüşmede dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında bilgi sahibi olma	- Mağdur ve SSÇ ile yapılacak görüşmede dikkat edilmesi gereken hususlar	Anlatım Rol play	45
8. Raporlama usulü hakkında bilgi sahibi olma	- SİR formatı - Ceza Mahkemelerine Hazırlanan Raporların Önemli Özellikleri	Video gösterimi Anlatım	45
9. SİR hazırlama konusunda bilgi sahibi olma	- Vaka kartı üzerinden ideal SİR formatı oluşturma	Anlatım Vaka kartı uygulaması	45
Oturum Materyal ve Ekleri:			

2.1. Ceza Yargılaması Destek Bürosu Kapsamı

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü Ceza Yargılaması Destek Bürosu (CYDB)'nda aşağıda belirtilen adliye birimlerinden gelen Sosyal İnceleme ve İfade İçin Uzman Taleplerine hizmet verilmektedir.

Bu birimler;

- Çocuk Mahkemeleri
- Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri
- Ağır Ceza Mahkemeleri
- Asliye Ceza Mahkemeleri
- Sulh Ceza Mahkemeleri
- Savcılık Çocuk Bürosu
- Savcılık Müracaat Bürosu
- Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddet Bürosu

Adliyenin diğer birimlerinden Sosyal İnceleme Raporu Talepleri Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar ile Suça Sürüklenen Çocuklar için; İfade İçin Uzman Talepleri ise Mağdur kadın ve çocuklar için olduğu gibi Tanık kadın ve çocuklar için ayrıca Kırılğan Gruba Giren gruplar için gelebilmektedir. Görüleceği üzere CYDB'nda adli sisteme bir şekilde giren çocuklar ile yoğunluklu olarak çalışılmaktadır. O halde ÇOCUK Kimdir ve temel hakları nelerdir?

2.2. Uluslararası Ve Ulusal Mevzuatta Çocuk Kavramı

2.2.1. Uluslararası Çocuk Hakları ve Çocuk Kavramı

Uluslararası hukukta çocuk ile ilgili kavramlar ve çocuklara özgü haklar; 1. Dünya Savaşı sonucunda artan toplumsal duyarlılık üzerine yapılanmaya gidilmesi ihtiyacı üzerine şekillenmeye başlamıştır. Bu da beraberinde uluslararası bir takım çocuğa özgü değerlerin kabulünü getirmiştir.

Bu kapsamda;

- 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1959 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1959 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
- 2000 yılında Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi yayımlanmıştır.

Hiç şüphesiz bunlardan en önemlisi ilk çocuk tanımının yapıldığı ve çocuk haklarının genişletilerek korunmasına yönelik hazırlanan ve Birleşmiş Milletler Topluluğuna üye ülkelerin imzasına açılan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir.

2.2.1.1. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Sözleşmenin ilk maddesinde çocuk tanımı; “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” şeklinde yapılmıştır.

BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile temel ilkeler belirlenmiştir. Bunlar;

Ayrım Gözetmeme

Hakların hepsi, istisnasız bütün çocuklar için geçerlidir.

Çocuğun hangi biçimde olursa olsun ayrımcılıktan korunması ve haklarının savunulması için yapıcı girişimlerde bulunulması devletin yükümlülüğüdür.

Çocuğun Yüksek Yararı

Çocukla ilgili bütün girişimlerde, çocuğun yüksek yararı tam olarak gözetilecektir. Ana-babalar ya da sorumluluk taşıyan diğer kişiler bu sorumluluğu yerine getiremedikleri takdirde devlet çocuğa yeterli dikkati ve desteği gösterecek ve gerekli önlemleri alacaktır.

Yaşama ve Gelişme Hakkının Gözetilmesi

Her çocuk temel yaşam hakkına sahiptir. Çocukların yetiştirilmesinden sorumlu olan kişilerin (aile, toplum ve devlet) çocuğun yaşamını koruması ve sağlıklı gelişimini desteklemesi gerekir.

Çocuğun Katılımı

Çocukların görüşlerini özgürce ifade etmesi ve kendileri hakkında alınacak kararlarda fikirlerinin alınması gerekir.

2.2.2. Ulusal Çocuk Hakları

Ülkemizde çocuk haklarına yönelik ilk çalışma BM çocuk Hakları Bildirgesi ışığında yapılmıştır. Bu çalışma sonrasında 28 Haziran 1963 günü Türk Çocuk Hakları Bildirisi UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

2.2.2.1. Türk Çocuk Hakları Bildirgesi

1963 yılında kabul edilen bildirmede çocuk hakları aşığıdaki şekilde güvence altına alınmıştır.

“İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmî, özel her kurum, her yurttaş bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlülüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.

16 yaşından önce hiçbir çocuk resmî öğrenimden alıkonularak özel işlerde çalıştırılmaz. Hiçbir şekilde sömürülemez. Her ana baba; çocuğuna bakmak, onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam etmeyenlerin, edemeyenlerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için devlet kurslar açar. Ana babanın yeterli olmadığı durumlarda bu görev, çocuğun birinci derece yakın akrabalarına ve devlete düşer.

İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyenler, edemeyenler için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurslardan çocukların yararlanması için Millî Eğitim Bakanlığı, Belediye Başkanlığı ve muhtarlar işbirliği yapmakla yükümlüdür.

Sakat ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, yaşama zorluğu çeken çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi yaşamlarını kazanacak derecede başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri ana baba ile birlikte devletin ve bu amaçla kurulmuş örgütlerin ödevidir. *Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır.*”

2.2.2.2. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk Tanımı

Ülkemiz yargı sisteminde çocuğun tanımı üç kanunda belirtilmiştir. Bunlar;

- Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)
- Türk Ceza Kanunu (TCK)
- Türk Medeni Kanunu (TMK)

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6/1-c maddesi uyarınca 18 yaşını doldurmuş kişi çocuktur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur. Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde; 18 yaşını doldurmamış her insan çocuk sayılmıştır. Kişi 18 yaşından önce ergin (reşit) olsa da çocuk sayılmaya devam edecektir. Bu anlamda; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (TMK) 11. maddesinde erginlik (reşitlik) yaşı 18 olarak kabul edilmiş, 16 yaşını doldurmuş kişinin hâkim kararı ile, 17 yaşını doldurmuş kişinin ise anne ve babasının rızası ile evlenebileceği kabul edilerek evlenmenin kişiyi ergin kılacağı belirlenmiş ise de, bu durumlarda dahi ergin kılınan kişinin çocuk olma hali devam

edecektir. 16 yaşında evlenmiş ve bu nedenle ergin sayılmış kişi ile 15 yaşında yargısal karar ile ergin kılınmış kişi TCK ve ÇKK bakımından çocuk olmaya devam edecektir.

2.3. Çocuk Koruma Kanunu

2.3.1. Amacı ve Kapsamı

Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar.

2.3.2. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler (Md. 5)

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

2.3.2.1. Danışmanlık Tedbiri

Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbirdir.

2.3.2.2. Eğitim Tedbiri

Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.

2.3.2.3. Bakım Tedbiri

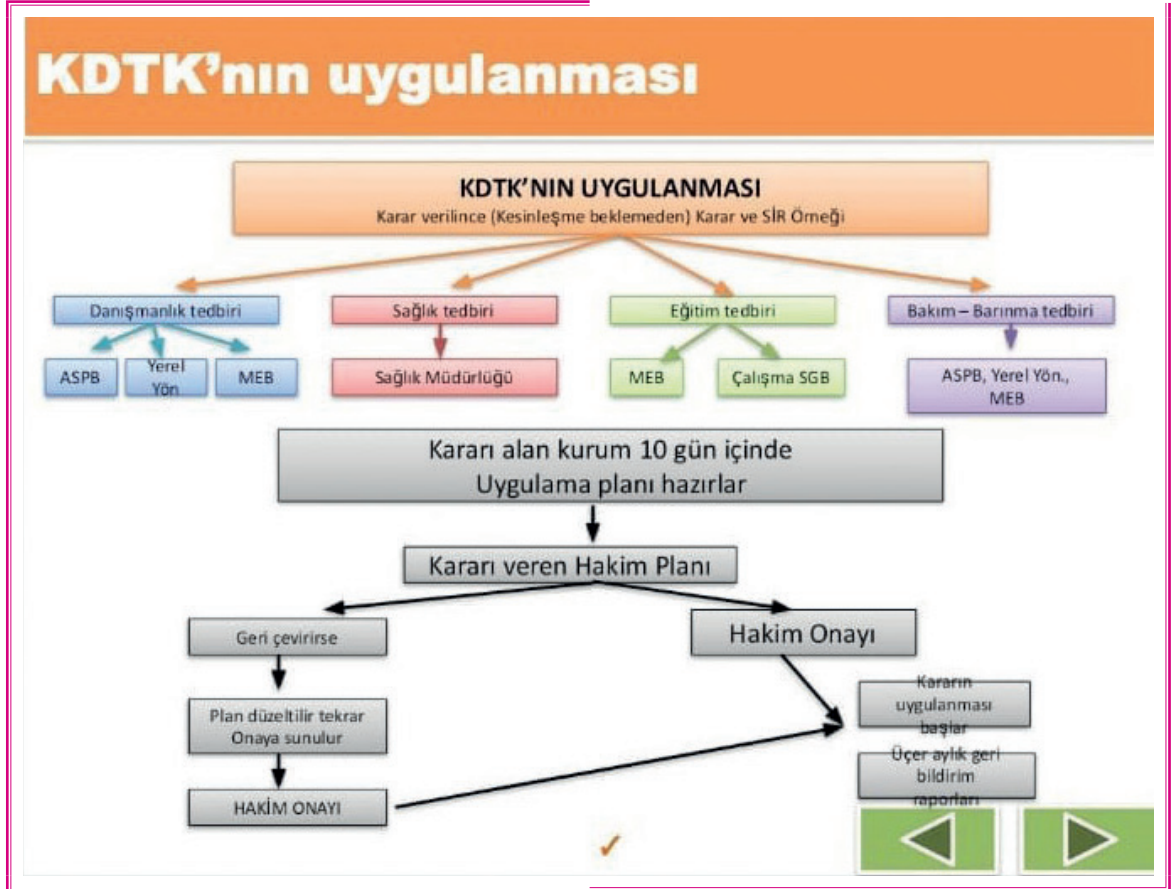
Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.

2.3.2.4. Sağlık Tedbiri

Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.

2.3.2.5. Barınma Tedbiri

Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

Şekil 1: Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Uygulanması

Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler (ÇKK md. 5)

	EĞİTİM	çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine	M.E.B. AÇSHB
	SAĞLIK	çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan Maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına	Sağlık Bak.
	BAKIM	çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine	ASPB
	DANIŞMANLIK	çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye	M.E.B. ASPB Yerel Yön.
	BARINMA	barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya	M.E.B. ASPB Yerel Yön.

Şekil 2: Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Türleri

2.4. Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararı Alınması Usulü

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının alınmasına ilişkin usul ve esaslar ÇKK'nın 7. Maddesinde düzenlenmiştir. İlgili kanun maddesinde;

- Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.
- Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.
- Karar vermek için sosyal inceleme yapılmasını beklemek çocuğun yararına değil ise öncelikle acil koruma kararı verilmelidir.

2.5. Çocuk Koruma Sisteminin Aktörleri

2.5.1. Önleme Aşamasındaki Aktörler

- Aile Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Sosyal Hizmet Merkezleri
- Aile hekimliği
- Çocuğun Psiko-sosyal Gelişimini Destekleme (ÇPGD) Programı (0–6 yaş)
- Okullar
- Erken Uyarı Sistemi Kurulması Projesi
- Devamsızlığın İzlenmesi Projesi
- Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Projesi
- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri
- Rehberlik Araştırma Merkezleri
- Aileye Yönelik Eğitim ve Destek hizmetleri
- Halk Eğitim Merkezleri
- Aile Danışma Merkezleri
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
- Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri
- Belediye Sosyal Destek Hizmetleri

2.5.2. Fark Etme Aşamasındaki Aktörler

- Sosyal Hizmet Merkezleri (doğrudan)
- Sorumluluk yükümlülüğü olanlar
- Aile hekimleri / Doktorlar
- Öğretmenler
- Diğer kamu çalışanları
- Cumhuriyet Savcılıkları
- Mahkemeler
- STK'lar
- Çocuğun bakımından sorumlu kimseler
- Mahalli mülki amirler ve muhtarlar

- Belediye zabıtalrı
- Akraba, komşu vd. yetişkinler
- Kolluk

2.5.3. Bildirme Aşamasındaki Aktörler

- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri
- Cumhuriyet Savcılıkları
- Barolar
- Kolluk
- Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezleri

2.5.4. Müdahale Etme Aşamasındaki Süreç

Acil Koruma

- Aile ve Çalışma Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri / (varsa) Sosyal Hizmet Merkezleri

Delil Toplama

- Cumhuriyet Savcılıkları
- Çocuk Büroları Savcılıkları
- Aile İçi Şiddet Bürosu
- Görüşme Odalarının Oluşturulması Projesi
- Çocuk Bürolarının Güçlendirilmesi Projesi
- Kolluk

Raporlama

- Hastaneler
- Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezleri
- Üniversite Tıp Fakülteleri Çocuk Koruma Merkezleri
- Adli Tıp Kurumu
- Adli destek görevlisi

Karar Vermeye Yetkili Makamlar

- Çocuk Mahkemeleri (çocuğun korunmasına yönelik tedbirler)
- Ceza Mahkemeleri (failin yargılanması ve cezalandırılması)
Çocuğun ifadesinin alınması sırasında yanında uzman bulundurulması
Video kaydı yapılması
- Aile Mahkemeleri (çocuğun korunmasına yönelik tedbirler)
- Mülki Amirler

2.5.5. İyileştirme Sürecindeki Aktörler

Mağdura Yönelik Hizmetler

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri / (varsa) Sosyal Hizmet Merkezleri

- Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri
- Yurt – yuva
- Koruyucu Aile
- Evlat Edindirme
- Aile Danışmanlığı
- Denetim kararlarının yerine getirilmesi
- Ayni – nakdi yardım

İl Sağlık Müdürlükleri

Hastaneler

İl Milli Eğitim Müdürlükleri

Okullar

Rehberlik Araştırma Merkezleri

Belediyeler (Faaliyetleri yok)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik İl Müdürlükleri (Faaliyetleri yok)

Hükümlü Yetişkin veya Suça Sürüklenen Çocuğa Yönelik Hizmetler

- Ceza İnfaz Kurumları

Mağdura ve Hükümlü Yetişkin veya Suça Sürüklenen Çocuğa Yönelik

- Denetimli Serbestlik Şube Müdürlükleri
- Kolluk

2.5.6. Koordinasyon / Planlama Aşamasındaki Aktörler

- Çocuk Koruma Koordinasyon Kurulu (Vali veya Vali Yardımcısı başkanlığında ÇKK kapsamında yükümlülüğü bulunan bakanlıkların il müdürlüğü düzeyinde temsilcileri ile iki ayda bir ÇKK kapsamındaki tedbirler ve uygulaması hususunda yapılan toplantılardır).
- Çocuk Koruma Stratejisi (2011 – 2015)
- Sosyal Hizmet Komisyonu
- Çocuk Hakları Stratejisi (2012 - 2016)
- Kalkınma Bakanlığı
- 5 Yıllık Kalkınma Planları

2.5.7. Denetim/İzleme-Değerlendirme Aşamasındaki Aktörler

- Kamu Denetçisi Kurumu
- İnsan Hakları Başkanlığı
- İl - İlçe İnsan Hakları Kurulları
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- BM Çocuk Hakları Sözleşmesi İzleme Raporları
- Anayasa Mahkemesi
- TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi

2.6. Ceza Yargılamasında Çocuk Olmak

Çocuklar ceza adaleti sürecine dört şekilde dâhil olmaktadır. Bunlar; suça sürüklenen çocuk, mağdur çocuk, korunmaya ihtiyacı olan çocuk ve tanık çocuktur.

2.6.1. Suça Sürüklenen Çocuk

Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir.

Suçta sürüklenen çocuk adli sürece soruşturma aşamasında dâhil olup, kovuşturma aşaması ile adli süreç içerisinde ilerler.

2.6.1.1. Soruşturma

Adli işleme esas olmak üzere, karşılığında ceza tayin edilmiş bir fiil işlediğinden şüphelenilen kişi ya da kişilerin, suçla ilgi derecelerini ortaya çıkarmak amacıyla yetkili adli ve idari makamlarca yapılan her türlü araştırma, inceleme ve delil toplama faaliyetinin tümüne suç soruşturması denilmektedir.

Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır. Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında adli destek görevlisi bulundurulabilir. Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.

2.6.1.2. Kovuşturma

Kovuşturma kavramsal olarak; iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade etmektedir.

Kovuşturma evresi Çocuk Mahkemeleri veya Çocuk Mahkemesinin bulunmadığı adliyelerde asliye ceza veya sulh ceza mahkemeleri tarafından yerine getirilmektedir. Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında adli destek görevlisi bulundurabilir. Mahkemeler ve çocuk hâkimi, ÇKK'da ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir. Bu kapsamda Suça sürüklenen çocuklar hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesini isteyebilir.

2.6.1.2.1. Kovuşturma Aşamasında ADG'nin Görevleri

Adli destek görevlilerinin görevi;

- Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,
- Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,
- Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.
- Suça ilişkin olayın özetinde çocuğun yargı sürecinde bulunmasına neden olan suç ve çocuğun eyleminin hangi koşullarda gerçekleştiğini anlamayı sağlayacak suçun zamanına, suçun niteliğine, suç olayında bulunan diğer bireylere ilişkin bilgilere yer verilir. Bu bölümde dosya kapsamında bulunan iddianame, ifade ve duruşma tutanaklarından yararlanabilir.

İlgililer, adli destek görevlilerinin çalışmalarını sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır.

2.6.1.3. Suça Sürüklenen Çocuklarda Risk Faktörleri

ABD'deki suç önleme ofisi tarafından yönetilen çalışmada 12–14 yaş grubundaki gençler için risk faktörleri arasında erkek olmak, zayıf aile ilişkileri, aşırı ya da yetersiz aile disiplini, ailenin ilgisizliği, ebeveynlerdeki antisosyal davranışlar, parçalanmış aile yapısı, ailedeki şiddet ve istismar olayları, ailenin düşük sosyo-ekonomik statüsü, gencin düşük okul başarısı, antisosyal ve suça karışmış arkadaşlar, uyuşturucu kullanma, yaşanan yerdeki suç oranlarının yüksek oluşu gibi unsurlar sıralanmaktadır.

Loeber, çocuk suçluluğundaki risk faktörleri konusundaki çalışmalarını tarayarak yetersiz denetim, ana-babanın ilgisizliği, yetersiz disiplin, ana-babanın olumsuz tavırları, ana-babanın agresif davranışları ve suça karışmaları, evlilikle ilgili sorunlar, ana-babadan birinin yokluğu, ana-babanın sağlığının bozuk olması, aileden kaynaklanan çeşitli sorunlar ve sapmış arkadaş çevresi unsurlarının belli başlı risk faktörleri olarak araştırmalara konu olduğunu ifade etmiştir. Yapılan çalışmalarda en önemli risk faktörlerinin yetersiz aile denetimi, çeşitli olumsuz ailevi koşulların birleşimi, ailenin ilgisizliği, ailedeki suçluluk ve agresiflik ile sapmış arkadaş çevresi olduğu belirtilmektedir.

1988–1992 yılları arasında ABD'de, 13–14 yaş grubundaki 1000 çocukla yapılan boylamsal araştırmanın sonucunda aile, okul, yaşanan bölge, arkadaş çevresi ve bireyin kendisi olmak üzere beş kategoride çeşitli risk faktörlerinin altını çizmektedir. Bunlar;

- Ailede; ana-baba ile çocuk arasındaki bağlanma sorunlarının, parçalanmış aile yapısının ve ana-babanın çocuk üzerindeki denetiminin istatistiksel olarak önceki araştırmaların gösterdiği kadar önemli olmadığını,
- Okulda; okula ilgisizlik ve okulda başarısızlığın suç eğilimiyle; okula ilgi ve başarının ise suçtan uzak kalma eğilimiyle korelasyon gösterdiği,
- Yaşanılan bölgede; yetersiz koşullar altındaki bir bölgede yaşamının ekonomik güçlükler ve sosyal destekten mahrum olma gibi olumsuz sosyo-ekonomik özelliklerle bağlantılı olarak suç eğilimiyle dolaylı bir ilişkisinin olduğu,
- Arkadaş çevresinde; çete üyesi olmanın suçlulukla yakından ilişkili olduğu,
- Birey kategorisinde ise; uyuşturucu kullanmayı onaylayan düşüncelerin suça sürüklenme olasılığıyla ilişkili olduğu şeklinde sıralanmıştır.

Sutherland'a göre suç davranışı diğer insanlarla iletişim süreci içinde öğrenilir ve suç işleme teknikleri de bazen basit bazen karmaşıktır. Bu durum ise suçluluğun nedenlerinin de karmaşık ve değişken olabileceğinin bir göstergesidir. Bu değerlendirmeler sonucunda çocuğun suçluluğa yönelmesinin nedenleri genel olarak çocuğa ilişkin etkenler ve çevresel etkenler olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

2.6.1.3.1. Çocuğa İlişkin Etkenler

Suçluluğun oluşmasında sosyolojik ve psikolojik olarak toplumdaki eksikliklerin de etken olduğu düşünöldüğünde, çocuk suçluluğunun oluşmasında da çocuktaki bazı eksikliklerin de etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu eksiklikler kalıtsal, (bedensel ve zihinsel) olabileceği gibi, çocuğun ailesinden ve çevresinden kaynaklanan sosyal faktörler de olabilmektedir.

Kişilik özellikleri ve kalıtsal özellikler çocuğu suça doğrudan yönlendirebilecek bile suç işlemek için uygun ortamı hazırlar. Bu kişiler suç işlemeye daha yatkın olabilirler. En azından bu faktörler uygun gelişme ortamı bulunduğunda daha kolay ortaya çıkabilir. Başka bir deyişle, ergenlik döneminde yaşanan psikolojik ve fizyolojik değişim çocuğun dengesiz bir gelişim göstermesine ve çatışmalara neden olabilir.

Çocuğun yaşadığı olumsuzluklar duygusal çöküntü yaşamasına neden olabilir. Çocuk için sosyalleşmesinde çok önemli bir rol oynayan aile sevgisinden yoksun olması, anne babasının ayrı olması, ailesinde suç işlemiş bir bireyin olması, topluluk içinde kendine bir yer edinmemesi çocuklarda negatif bir duygu yoğunluğu oluşturur. Bu duygu dışarıya tepki şeklinde yansır. Kendi içinde de bencil, anti sosyal bir kişilik gelişimine neden olabilir.

2.6.1.3.2. Çevresel Etkenler

1. Aile İle İlişkili Etkenler

Gorman ve arkadaşlarına göre, ailenin işlevselliği çocuğun suça sürüklenmesinin en güçlü yordayıcılarından biridir. Aile içi bağların zayıf olduğu ve aile içi etkileşimlerde sorun yaşanan ailelerde çocukların, ailelerine yabancılaşacağı, bunun sonucunda da çocukta evden/ ebeveyninden kaçma ve evden/ebeveyninden kaçınma olmak üzere iki farklı davranış örüntüsü gözleneceği ifade edilmektedir.

Akıncı, ise çocuk suçluluğunda aile faktörlerini dört grupta ele almıştır. Bunların parçalanmış aile, aile içi gerilim, ailedeki disiplin ve ilişkiler ile ailede suçluluk olgusu olduğunu ileri sürmektedir. Araştırmalar cezalandırıcı, güçlü aile kontrolünün olduğu, fiziksel şiddeti içeren katı disiplin biçimlerinin, özellikle erkek çocuklarda suçluluğu artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde Uluğtekin de araştırmasında günlük yaşamında ekonomik, sosyal, duygusal sorunlarıyla baş edemeyen ana babaların saldırganlıklarını çocuklarına yönelttiklerini ortaya koymuştur. Bu durum aile içi şiddet ve istismar konusunu gündeme getirmektedir. Ailede anne ve babanın sürekli kavga etmesi, birbirlerine saygılı davranmaması, babanın eve geç gelmesi, çocuğuyla görüşmemesi ve ilgilenmemesi, ailede suç işlemiş bireylerin bulunması, çocuğun yanında uygunsuz davranışların sergilenmesi, anne babanın çocuğa karşı tutarsız davranması çocuğu suç davranışına yönlendirebilir.

Bir başka araştırmada ana babadan birinin ya da her ikisinin ölümü, boşanma, ayrılık veya terk gibi nedenlerle aile yapısındaki değişimlerin çocuk suçluluğunda önemli nedenlerden biri olarak kabul edildiği görülmüştür. Bir anlamda anne babanın ayrılması, anne veya babadan birisinin vefat etmesi vb. nedenlerle ailenin dağılması çocuğun sosyalleşme sürecini kesintiye uğratmakta, bu durum da ileriki yıllarda suç davranışı olarak yansımaktadır.

Shavit ve Rattner'ın (1998: akt. Çoban, 2012) araştırmasında, suça sürüklenen çocukların ailelerine bakıldığında şu özellikler görülmüştür:

- Aile üyelerinden en az birinin suç veya madde bağımlılığı geçmişinin olması,
- Boşanma, ölüm veya evi terk nedeniyle ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin de yokluğu,
- Fiziksel bir engel ya da hastalık nedeniyle ebeveyn kontrolünün eksikliği,
- Evin kalabalık oluşu, aşırı baskı, kıskançlık, ihmal veya ebeveynlerden birinin aşırı hâkimiyeti,
- İşsizlik, yetersiz gelir gibi ekonomik baskılar ve annenin ev dışında çalışması.

Suç nedenleriyle ilişkili olan bir diğer etmen ise ailedeki birey sayısıdır. Ailenin geniş olması çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olmaktadır. Çocuğun gereken ilgi ve sevgiyi ailesinden görememesi, onu bu ihtiyacını başka şekillerde karşılamaya yönlendirmektedir. Ailenin çok çocuklu olması ve her bir çocuğa gereken ilginin gösterilmemesi veya çocuklardan birisine diğerlerinden daha fazla ilgi gösterilmesi çocukların gelişimini doğrudan etkilemektedir.

Ailenin yaşadığı toplumla iletişiminin sağlıklı olmaması, çocukların da kendi akran grubunda dışlanması sonucunu doğurabilir. Bu durum çocuğun ailesi nedeniyle arkadaş çevresinden uzaklaşmasına neden olabilir.

2. Eğitim Altyapısı

Çocuğun eğitim düzeyi ile suç işleme eğilimi arasında ters yönlü ilişki bulunmaktadır. Ancak yapılan bazı araştırmalar bu durumun çocuğun eğitim düzeyinden ziyade yaşanan ülkedeki eğitim düzeyinin genel olarak düşük olması ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle suça sürüklenen çocukların eğitim durumları ile yapılan araştırmaların ve elde edilen verilerin çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevrenin özellikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak okulu bırakma ve suçluluk arasındaki ilişki tartışmalıdır. Bazı araştırmacılar, çocukların okuldan ayrıldıktan sonra olumsuz bir çevreden kurtuldukları için daha az suça yönelecekleri konusunda fikir yürütmekte iken diğerleri, okulu bırakan çocukların onların uyumunu artıran önemli bir sosyalleştirme kurumuyla bağlarını kesmiş oldukları için daha fazla suça yönelecekleri görüşündedir.

Okul çocukların topluma uyum sağlayıp sağlayamamasına veya toplumda ayrışmanın oluşmasına etki eden önemli bir etkidir. Çünkü okulda çocuğun yeni bir arkadaş çevresi oluşur ve böylece toplumsallaşma sürecinin yeni bir evresi başlar. Bu nedenle okul gerçekleştirmesi gereken fonksiyonları yerine getiremediği zaman suçun önlenmesinden çok, suça eğilimli kişilik gelişimine neden olabilmektedir. Okullarda silahlı, bıçaklı yaralamaların olduğu, öğretmenlerin taciz edildiği, sarkıntılık yapıldığı vb. suçların işlendiği de bilinmektedir.

Çocuk belli bir yaştan itibaren özellikle okula başladıktan sonra kendisini farklı bir ortamın içinde bulur. Bu ortamda kendisine bir arkadaş çevresi edinmeye çalışır. Bir anlamda kendini arkadaşlarına kabul ettirme çabasına girer. Arkadaş çevresinin çocuğun toplumsallaşmasında önemi büyüktür. Suça eğilimli kişiliğe sahip bir çevreye giren çocuğun girdiği çevreye uyum göstermesi kaçınılmazdır. Bu nedenle bir yanda böyle olumsuz ortamlar, diğer yanda ise çocuğun bir gruba katılma isteği çocuğun gruba girebilmek için suça yönelmesine neden olabilir.

Yapılan araştırmalarda okul başarısı, çocuğun zekâ düzeyi, okulda alınan notlar, akademik beceriler ve iyi bir öğrenci olduğuna ilişkin algılamının suçlulukla ters orantılı olduğu; suça yönelen çocukların okul başarılarının da oldukça düşük olduğu ortaya konmuştur. Okul içinde rahatsız edici ve öfke yaratan davranış gösteren çocuklar, genellikle sınıftan ya da okuldan kovulmayı içeren bir biçimde cezalandırılmaktadır. Suça yönelen öğrenciler sıklıkla öğretmenler tarafından rahatsız edici ve öfke uyandıran olarak tanımlanmaktadır.

3. Arkadaş Grupları

Agnew ve Brezin'a göre çocuk ve ergenler toplumsal olarak hem kabul edilmiş davranışları hem de suç davranışını birliktelik veya maruz kalma yoluyla, aynı şekilde öğrenir. Aile veya arkadaş grupları gibi birinci ve/veya yakın sosyal gruplar çocuk ve ergenlerin öğrenme sürecinde çok büyük etkiye sahiptir. Çocuk ve ergenlerin zamanlarının büyük bir bölümünü söz konusu sosyal gruplarla geçirmesi gerek toplumsal olarak onaylanan davranışları gerekse de suç davranışını öğrenmesi bakımından şaşırtıcı olmayacaktır. Bu noktada önemli olan sosyal grupların özellikleridir. Eğer söz konusu gruplarda suç davranışı olumlu bir özellik olarak kabul ediliyorsa ve bu davranışı sergileyen kişiler varsa çocuk ve ergenlerin bu davranışları edinmesi daha hızlı ve daha kolay olacaktır. Öte yandan, söz konusu suç davranışının herhangi bir şekilde pekiştirilmesi veya cezalandırılması o davranışın içselleştirilmesinde önemli bir parametre olmaktadır.

Kimlik arayışının devam ettiği yerlerden biri olan akran grubu, kendine özgül norm ve değerlerin, özellikle sadakatin önem kazandığı bir ortamdır. Suça yönelmede akran grupları çocuk üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Arkadaşları madde kullanan, hırsızlık yapan vb. suçları işleyen birisinin de suça yönelmesi kaçınılmazdır. Ayrıca kişi

arkadaşlarına düşkün ve bağımlı ise onları kırmamak ve kaybetmemek için suça karışabilir. Bu durum ise grubun zamanla çeteye dönüşmesine neden olabilmektedir.

4. Sosyo-Ekonomik Etkenler

Çocuk ve ergen suçluluğuyla ilgili yapılan çalışmalarda genellikle aile gelirininki düşük olduğu görülmüştür. Düşük ekonomik düzey, suça yönelten tek neden olmasa da suça elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Öte yandan, çocuğun iş yaşamına erken girmesi onun sosyalleşme sürecini engelleyen faktörlerden birisidir. Çünkü çocuk işe gidebilmek için okulunu bırakma ile karşı karşıya kalmaktadır. Okula devam etmeyen çocukların ise gerekli eğitimi alamaması nedeniyle ileride çeşitli sorunlarla karşılaşması olasıdır. Çocukların çalıştırılmalarının yasak olduğu işlerde çalıştırılmaları durumunda ise buldukları olumsuz çevre koşulları nedeniyle suça karışmaları daha kolay olabilecektir.

Çocuğun yaşadığı mahallenin fiziksel olanakları üzerinde durulan önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Gecekonduların küçük, dar ve sağlıksız olması, alt yapılarının bulunmaması ve kalabalık nüfusa sahip olmaları nedeniyle, çocuk kendisine ait dinlenebileceği, oyun oynayabileceği bir alandan yoksundur. Mahalledeki kavgalar/çatışmalar çocuğun gözü önünde olmaktadır. Bu ortamda ekonomik sıkıntı içindeki ailelerin çocukları genellikle toplumsallaşmasını sağlayacak olan okuldan da uzak kalmakta ve suça eğilimli bir duruma gelmektedir.

Tek ebeveynli ailelerin gelir yetersizliği nedeniyle maddi anlamda güç durumda oldukları vurgulanmaktadır. Bu aileler genellikle yaşamla mücadelede tek başlarına kalabilmekte ve çocuklarını daha az kontrol edebilmektedir. Böylece çocuklar zamanlarının çoğunu sokakta geçirebilmekte ve suça yönelme açısından risk altında bulunmaktadır.

5. Boş Zaman Etkinlikleri

Suça yönelen çocuklarda diğer önemli bir unsur, boş zamanlarını değerlendirme olanaklarıyla ilişkilidir. Araştırmalar, çocukların boş zamanlarında suça yöneldiğini göstermektedir. Boş zamanlar, çocukların istediği şekilde hareket etme olanağı bulduğu zamanlardır. Bu zamanlarda daha az supervizyon/gözetim söz konusudur. Burada önemli olan boş zamanın uzunluğu ile bu zamanı doldurma arasındaki dengedir. Yeterli olanaklar yoksa suça yönelmenin bir nedeni olarak görülebilen “can sıkıntısı” ortaya çıkabilir.

6. Göç

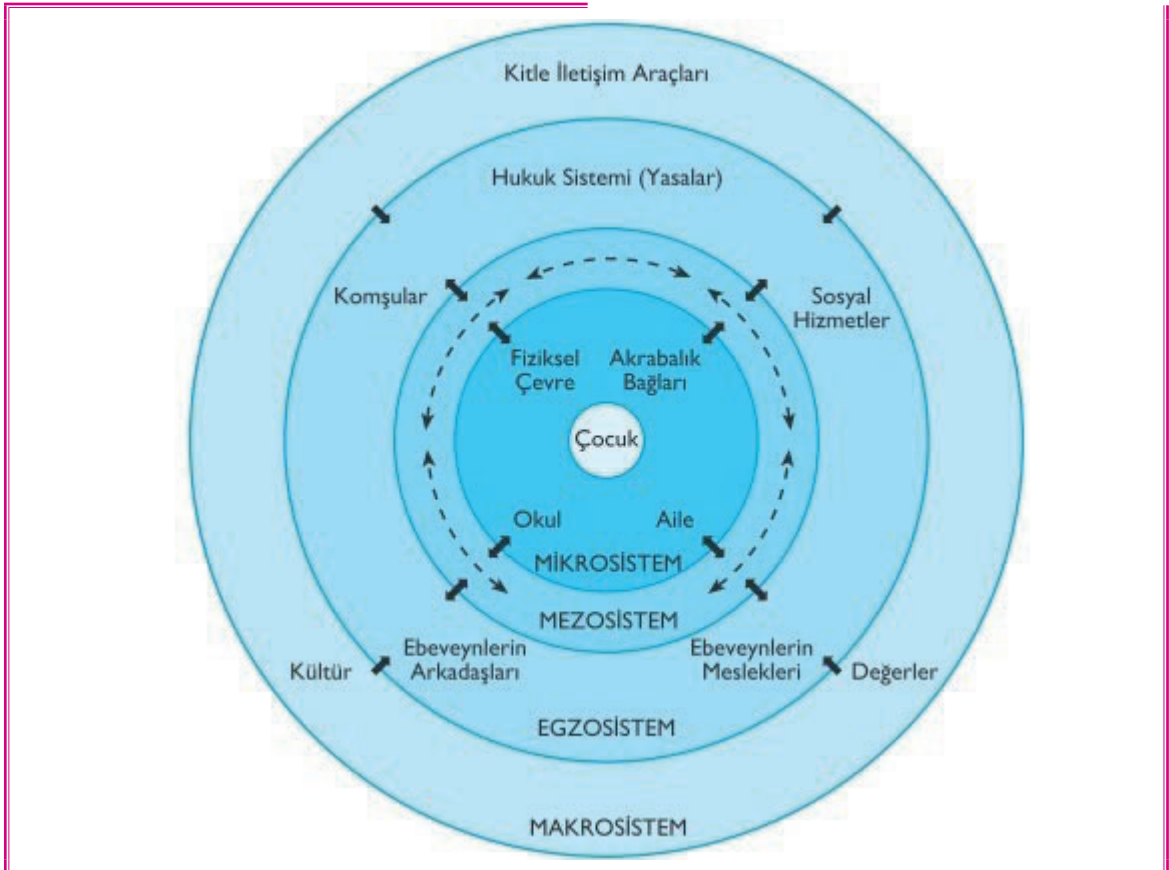
Yer değiştirme aileler, özellikle küçük çocuklar ve yaşlı kimseler için baskı nedeni olmakta, çoğu zaman yeni bir çevreye uymakta ve yeni dostlar edinmekte zorluk çekmektedirler. İç göçler beraberinde bazı sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılaşma ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Gaspar, DeLuca ve Estacion tarafından yürütülen bir çalışmada çok sık ev/mahalle/şehir değiştiren ailelerin çocuklarında suç/sapma davranışının tespit edildiği, özellikle 12-17 yaş aralığındaki çocuklarda uyuşturucu madde kullanımının görülme sıklığının daha az yer değiştiren aile çocuklarına göre daha fazla olduğu bildirilmiştir.

Porter ve Vogel ise yaptıkları çalışmada, regresyon modellerinde yer değiştirme ile suça sürüklenme arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit ettiklerini ancak yer değiştirmeye sebep olan değişkenlerin yer değiştirenler ve yer değiştirmeyenler açısından farklılaştığı, analiz modelinde bu değişkenlerin indirgenmesinden sonra her iki grupta yer alan çocuklar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmadığını tespit ettiklerini raporlamışlardır.

2.6.1.4. Ekolojik Sistem Kuramı

Çoklu risk faktörlerinin etkili olduğu çocuk suçluluğu olgusunu anlamak için multidisipliner bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Çocuk suçluluğu olgusuna neden olan risk faktörlerinin sistematik bir şekilde sınıflandırılması için ekolojik sistem yaklaşımından yararlanılmıştır. Ekolojik sistem yaklaşımı birey ile çevre etkileşimini temel alan ve sorunların bireyin çevresi ile etkileşiminden kaynaklandığına vurgu yapan bir bakış açısı ortaya koymaktadır.

Ekolojik yaklaşımın temel prensipleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Çocuk, modelin merkezinde yer almaktadır.
- Çocuğun hayatında kendisini ve birbirlerini etkileyen farklı sistemler yer almaktadır.
- Çocuğun davranışları çevresindeki bireylerden ve ilişkilerden etkilendiği gibi, çocuk da onları etkiler.
- Çocuğun gelişimi bu sistemlerdeki deneyimlerin niteliğine bağlıdır.
- Sistemler arasındaki ilişkilerin niteliği ve sıklığı da çocuk üzerinde etkilidir.
- Çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı sistemler de çocuğun gelişimini etkiler.
- Çocuğun sağlıklı gelişimi için sistemler arasındaki etkileşimin tutarlılığı önemlidir.

2.6.1.4.1. Mikrosistem

Daha önce de belirtildiği gibi mikrosistem, çocuğun günlük hayatta karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu kişileri ve bu kişilerle olan ilişkilerini içerir. Bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahip olan bu sistem, en temelde aileyi, okulu ve arkadaş gruplarını kapsamaktadır.

2.6.1.4.2. Mezosistem

Mezosistem çocuğun ilişki içerisinde bulunduğu iki veya daha fazla mikrosistem arasındaki etkileşimi içermektedir.

2.6.1.4.3. Ekzosistem

Ekzosistem, çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı fakat onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür.

2.6.1.4.4. Makrosistem

Makrosistem, bir toplumdaki kültürel değerleri, inanç sistemlerini ve yasaları, kişilerin tutumlarını, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını kapsamaktadır. Makrosistemin yapıtaşları çocuğun gelişiminde doğrudan bir etkide bulunmamakla birlikte çocuğun içinde yaşadığı toplumsal ve ekonomik çevreyi belirlemekte ve çocuk da bundan dolaylı olarak etkilenmektedir.

2.6.2. Mağdur Çocuk

Kendilerine karşı işlenmiş suçun sonucu olarak herhangi bir zarara maruz kalan çocuklara mağdur çocuk denir.

Bir suça maruz kalan çocuk, o suçun doğrudan mağdurudur. Çocuk bazen bir suçtan dolaylı olarak mağdur olabilir.

Şiddet suçunun tanıkları olan çocukların, bu eylemin mağdurları kadar ciddi bir travma yaşadıkları bilinmektedir. Bu nedenle, şiddet suçlarının soruşturulması ve kovuşturulmasında; olayın mağduru veya tanığı olan çocukların yaşadıkları örselenmenin dik-kate alınması çocuğun korunması bakımından çok önemlidir.

Çocuk aşağıdaki durumlara maruz kalıyorsa mağdur kabul edilir. Çocukların en fazla maruz kaldığı eylemler şu şekildedir:

- İhmal veya istismara uğradıysa,
- Şiddet görüyorsa,
- Eğitime devam edemiyorsa,
- Anne-babayla görüşemiyorsa,
- Çocuk ticaretine maruz kalıyorsa,
- Fuhşa ve pornografiye maruz kalıyorsa,
- Kötü koşullarda çalıştırılıyorsa,
- Çalıştırılmaması gereken yaşta zorla çalıştırılıyorsa,
- Dili, dini, ırkı, cinsiyeti sebebi ile ayrımcılığa uğruyorsa

2.6.2.1. Mağdur Çocuğun Adalet Sisteminden Beklentileri

Bir suçun mağduru olan kişinin en önemli beklentileri; dinlenilmek (işitilmek), saygı görmek ve bilgilendirilmektir. Mağdur, suçun bildirilmesi ve daha sonraki süreçlerde her türlü baskıdan uzak olmayı ister. Aynı zamanda, malî, sosyal ve diğer yardımlar ile bunlara nasıl başvurulacağı hakkında bilgilendirilme ihtiyacındadır.

2.6.2.2. Mağdur Çocuğun Soruşturmada / Duruşmada Dinlenilmesi

Mağdur çocuk, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için zorunluluk yoksa duruşmada dinlenilmemelidir. Mağdur çocuğun soruşturma aşamasında dinlenmesi sırasında alınan sesli ve görüntülü kaydı izlenir. Mağdurun beyanı sırasında vekili hazır bulunmalıdır.

CMK'nın 236/3 maddesi uyarınca; Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur hükmü yer almaktadır. Adli destek görevlisi de ilgili kanun maddesi gereğince mağdurun beyanı sırasında görevlendirilmektedir.

Mağdurlara da tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanması gerekliliği göz önünde bulundurulduğundan mağdur çocuğun beyanı sırasında; CMK'nın 200. maddesi gereğince, sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin veya bir tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme

salonundan çıkarılmasına karar verebilir. Devamla, sanık tekrar getirildiğinde, tutanaklar okunur ve gerektiğinde içeriği anlatılır.

2.6.2.2.1. Soruşturmada/Duruşmada Bulunan Adli Destek Görevlisinin Rolü

- Mağdurun bilgilendirilmesi
- Çocuk mağdurları sahip oldukları hakları,
- Adalet sürecindeki rolleri,
- Duruşmaların kapsamı,
- Zamanlaması,
- Sürecin gelişimi konusunda bilgilendirme.

Duruşma sürecini mağdur çocuğa anlayacağı dilde aktarması

Mağdur çocuğun korunma ihtiyacı konusunda mahkemeyi uyarması

2.6.2.2.2. Soruşturmada/Duruşmada Çocuğun Yanında Bulunmak Üzere Görevlendirilmiş ADG'nin Yapması Gerekenler

- Mağdurun beyanı öncesinde ilgili dosyayı incelemek
- Mağdurun beyanı öncesinde mağdur çocuk ile kendisini güvende hissedeceği bir ortamda güven ilişkisi kurulur.
- Çocuk ile bireysel görüşme yapabileceği uygun bir alan seçmek ve çocukla ön görüşme yapmak
- Çocuğun beyan vermeye hazır olup olmadığı ve beyan sırasında çocuğun olumsuz etkilenmesine neden olabilecek unsurlar hakkında hakimi bilgilendirmek
- Mağdurun beyanını vereceği ortamın çocuk için uygun hale getirilmesini sağlamak. Gerektiğinde çocuğun ilgili ortamın dışında kendisi için hazırlanmış özel ortamda (CMK 236/4-5) dinlenmesini sağlamak.
- Çocuğa sorulacak soruların çocuğun gelişimsel düzeyine uygun şekilde sorulması konusunda müdahalelerde bulunmak. Beyan esnasında kullanılan teknolojiyi çocuk için anlaşılır hale getirmek.
- Mağdurun beyanı esnasında kendini yeterince ifade edemediği durumlarda mağduru desteklemek.

2.6.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade etmektedir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı içerisinde 12 yaş altında suça sürüklenen çocuklarda girmektedir. Şöyle ki; TCK md.31/1 maddesinde 12 yaşında küçük çocukların cezai ehliyeti ve sorumluluğu mutlak surette yoktur denmektedir. Bu yaştan küçük çocukların cezai sorumluluğunu belirlemek için rapor alınmasına veya inceleme yapılmasına gerek yoktur. Bu nedenle, mutlak surette kusur yeteneğinden yoksun olduğu kabul edilen 12 yaşından küçük çocuklar, suç işledikleri takdirde, haklarında ceza davası açılmaz.

Bu çocukların cezai sorumluluğu yoksa da haklarında aşağıda bir başlık halinde açıkladığımız “çocuklara özgü güvenlik tedbirleri” uygulanabilir. Çocuğa özgü güvenlik tedbirleri kapsamında çocuk savcılığı tarafından ÇKK'nun 5. maddesinde yer alan «Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler» kapsamında değerlendirilmesi bakımından çocuk veya aile mahkemelerine (bulunmayan illerde Asliye ceza veya Asliye Hukuk mahkemelerine) dava açılması talebinde bulunulur.

2.6.4. Tanık Çocuk

Tanık (şahit) çocuk, dava konusu olay hakkında bilgi sahibi olduğu bilinen; ancak dava sürecine taraf olmayan çocuklardır. Tanıklık, bir kimsenin geçmişte yaşanan bir olayla ilgili beş duyusuyla elde ettiği bilgi ve görgüyü adli merciler huzurunda anlatmasıdır.

Herkes kanuni istisnalar hariç tanık olarak dinlenilebilir. Tanıklık zorunludur. Çocuklar ve akıl hastaları dahi tanık olarak dinlenebilir. Bu durumdaki tanık beyanının delil değeri tanığın özel durumu dikkate alınarak takdir edilir.

Tanık çocuğun beyan sırasında kendisini ifade etme konusunda sıkıntı yaşadığı durumlarda CMK'nın 200. Md. Uyarınca; Sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin veya bir tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme salonundan çıkarılması hususunda ilgili mahkeme hâkimi bilgilendirilmelidir.

2.7. Çocukla Adli Görüşme

Çocukla yapılacak görüşme şunları içermelidir:

- Tanışma
- Görüşmenin amacını açıklama
- Duruşma ortamı ve süreçle ilgili çocuğu bilgilendirme
- Vakanın ve çocuğun durumuna göre söz konusu olayla ilgili çocuktan bilgi alma
- Çocuğa anlatmak istediği herhangi bir şey olup olmadığını sorma
- Hukuksal terimleri (Müdafi, Müşteki, Davaya katılım hakkı vb.) çocuğa anlayacağı şekilde açıklamak
- Kamera kaydı hakkında bilgilendirme

2.7.1. Mağdur ve SSÇ ile Yapılacak Görüşmede ADG'nin Dikkat Etmesi Gereken Söylemler ve Durumlar

- Çocukla yapılacak ön görüşmede mağdur/SSÇ kendisi anlatmayı istemediği sürece, çocuktan maruz kaldığı eylemi anlatması istenmemeli, ikincil örselenmeye maruz kalması önlenmelidir.
- Her ne şekilde olursa olsun mağdur/SSÇ ile fiziksel temas kurmaya çalışmak, mağdurun/SSÇ'nin kendini görüşme sürecine kapatmasına ve kendisini rahat ifade edemesine sebebiyet verebilmektedir.
- Mağdur/SSÇ ile iletişim kurarken yargılayıcı dil kullanmaktan kaçınılmalıdır.
- Mağdur/SSÇ ile iletişim kurarken kullanılan jest ve mimiklere dikkat edilmelidir.
- ADG'nin kendi ön yargılarının farkında olması ve bu durumu görüşme sürecine yansıtması gerekir.
- Mağdurun/SSÇ'nin yaşadığı olayı kendi sözcükleri ile ve istediği şekilde paylaşması için desteklenir.
- Yaşadığı veya yaptığı iddia edilen olayla ilgili olarak çocuğun etkilenme düzeyi hususunda beyanda bulunmaktan kaçınılmalıdır. Mağdurun maruz kaldığı eylem neticesinde yaşadığı olumsuz duygu, düşünce ve yaşantılar olduğu şekli ile beyan edilmeli, bilimsel hazırlık ve altyapı gerektiren etkilenme düzeyine ilişkin beyandan kaçınılmalıdır.
- Çocuğun doğruyu söyleyip söylemediği hakkında beyanda bulunmaktan kaçınılmalıdır.
- Çocuğun psikolojik sağlığının bozulup bozulmadığı hakkında beyanda bulunmaktan kaçınılmalıdır. Ayrı bir uzmanlık alanı gerektiren disiplin alanına girilmemelidir.
- Çocuğun mülteci statüsünde olması halinde, çocuk ile iletişim kurmadan önce eğer kendisine refakat eden bir devlet görevlisinden bilgi alınmalı
- Mülteci çocuk ile görüşmeden önce eğer varsa aile bireylerinden bilgi alınmalı
- Mülteci çocuk ile yapılacak görüşmenin tercüman eşliğinde olması gerekiyor ise, tercümanın kendi ön yargılarını ve yorumlarını görüşmeye dahil etmeden olayları ve soruları olduğu gibi aktarması konusunda bilgilendirilmelidir.

2.8. Raporlama

2.8.1. Dosyaya ve Çocuğa İlişkin Bilgiler

Ceza mahkemeleri için sosyal inceleme raporunun hazırlanmasında daha önceden hazırlanmış olan Değerlendirme Raporu'ndaki bilgilerden yararlanır. SİR'in giriş kısmını dosyaya ve çocuğa ilişkin temel bilgiler oluşturmaktadır. Bu kapsamda görevlendiren mahkeme, görevlendirme tarihi, suçun konusu, suç tarihi, çocuğun adı, adresi, uyruğu, T.C. kimlik numarası, doğum tarihi/yaşı, raporu hazırlayan uzmanın adı/mesleği ve rapor tarihine yer verilmektedir.

2.8.2. Detaylar

Detaylar bölümünde görüşme tarihleri, ev ziyareti tarihleri, irtibat kurulan kurumlar ve tarihlerine yer verilir. Görüşmenin hazırlık aşamasında görüşme yapılması planlanan ancak yapılamayan görüşmeler ve incelemeler raporun bu bölümünde gerekçeleri ile belirtilmelidir.

2.8.3. Çocuğun Yaşam Koşulları ve Sosyal Çevresi

Çocuğun yaşam koşullarının çocuğun bakımından sorumlu olan bireylerden teyit edilmesi beklenir. Ayrıca yaşam koşullarına yönelik ev incelemesi, gerekli kurum ziyaretleri vb. bilgi kaynaklarından da yaşam koşullarına ilişkin elde edilen bilgilerin teyit edilmesi beklenmektedir. Ek bilgi kaynaklarına ulaşamaması durumu raporda belirtilmelidir.

2.8.4. Eğitim Durumu

Ceza Mahkemeleri için Sosyal İnceleme Raporunun bu bölümünde, çocuğun eğitimine dair bilgilere yer verilir.

2.8.5. Suç Teşkil Eden Davranışın Değerlendirilmesi

Bu bölümde değerlendirme raporunun suç olayının özeti ve bu olaya ilişkin hukuki sonuçlarını anlama ve kavrama yeterliliğine ilişkin bilgi verilir.

2.8.6. Değerlendirme

Değerlendirme bölümünde çocuğun kendisine ve başkasına zarar verme riski ile tekrar suça sürüklenme riski değerlendirilmektedir. Değerlendirme Raporu'nun Suç Kabul Edilen Davranışları Değerlendirme bölümünde verilen çocuğun zarar verme riski, suça sürüklenmesinde etkili olan risk faktörleri ve tekrar suça sürüklenme riskine ilişkin bilgiler bu bölümde kullanılır.

2.8.7. Öneri ve Tedbirler

Bu bölümde tüm dosya kapsamında yapılan gözlem, görüşme ve sosyal çevre incelemeleri neticesinde uzmanın önerileri ve tedbir talepleri yer almaktadır.

2.8.8. Ceza Mahkemelerine Hazırlanan Raporların Önemli Özellikleri

- Rapor, ceza sürecine yardımcı olmalı ve tekrar suça sürüklenme riski, zarar verme riski ve uygun müdahaleler hakkında bilgi sağlamalıdır.
- Rapor, ilgili kişinin suç davranışı ile ilgili olmayan ihtiyaçları, kişisel ve sosyal koşulları ve alternatif yaptırımlara bakışını da içermelidir.
- Risk değerlendirmesi ve suç analizi yakından ilişkilidir ve tedbir kararlarının veya alternatif yaptırımların uygulanabilirliğini değerlendirirken yardımcı olacaktır.
- Raporda, toplum güvenliğini ilgilendiren konulara da yer verilir.
- Rapor gizli evrak statüsündedir. Rapora erişim ilgili kanunlarda yer alan uygulamalar dâhilinde gerçekleştirilir.
- Raporun kamuoyuna çıkma ihtimali her zaman mevcuttur. Bu nedenle uzmanın çocuklara veya kırılgan gruba mensup yetişkinlere dair vereceği bilgiler konusunda hassas davranması gerekmektedir.
- Raporlar, ulusal standartları belirlenmiş rapor formatında hazırlanarak, belirlenmiş bir sürede teslim edilmeli ve gizliliği korunarak mahkemeye/ilgili birime ulaştırılmalıdır.
- İncelenmesi istenen kişilerin mensubu olduğu aileler de değerlendirme sürecine dâhil olmalıdır. İncelenmesi istenen kişinin raporun amacını anlaması ve ona erişebilmesi gereklidir.
- Raporlar tarafsız olarak hazırlanmalı, ırk, cinsiyet, din, etnisite, cinsel yönelim vb. ayrımcı durumlara karşı hassas olmalıdır.
- Raporda kullanılan dilde mesleki teknik ifadeler veya anlaşılması zor eski deyimlerin yer almaması gereklidir.
- Uzmanlar raporun içeriği hakkında hesap verebilir olmalıdır.

ADLİ GÖRÜŞME ODASI

Oturum Planı

ADLİ GÖRÜŞME ODALARI			
Oturumun Amacı: Program ve eğitimin içeriği hakkında genel bir bilgi verilir.			
KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. Adli Görüşme Odalarının tanımı ve Amacını öğrenir	<ul style="list-style-type: none"> - Adli Görüşme Odaları Tanımı - AGO'nun 4 Temel Amacı - AGO İş Durumu 	Anlatım, Soru-cevap, Mağdur Çocuk Vakası İnteraktif Uygulama Role Play Çalışması	45
2. Adli Görüşme Odalarının Yapısı, bölümleri ve temel işleyişleri hakkında bilgi sahibi olur.	<ul style="list-style-type: none"> - AGO Yapısı ve Bölümleri - AGO'nun Temele İşleyiş İlkeleri - AGO sürecinde görev alan personel ve görevleri 	Anlatım Soru-cevap Tartışma	45
3. Adli Görüşme Odalarının hedef kitlesi ve adli görüşme süreci hakkında bilgi sahibi olur	<ul style="list-style-type: none"> - AGO'nun hedef kitlesi - Adli Görüşme Süreci aşamaları - Adli görüşme Öncesi ve Sırası 	Anlatım	45

<p>4. Adli Görüşme Raporunun nasıl hazırlanacağını öğrenir AGO ve ÇİM arasındaki farklar hakkında bilgi sahibi olur</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Adli Görüşme Sonrası - Adli Görüşme Raporu - AGO sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar - Kontrol Listeleri - AGO ve ÇİM arasındaki farklar 	<p>Anlatım Soru-cevap Tartışma Video</p>	<p>45</p>
<p>5. Adli görüşme gerçekleştirme becerileri kazanır</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Adli Görüşme Role-play çalışması - Örnek Adli Görüşme süreci - Örnek Raporlama 	<p>Mağdur Çocuk Vakası Role Play Çalışması Video</p>	<p>45</p>
<p>Oturum Materyal ve Ekleri: Adli görüşme Raporu örneği, Kontrol Listeleri çıktıları ve videolar (çim, AGO, VAKA2)</p>			

3.1. Adli Görüşme Odaları(AGO)

Adli Görüşme Odaları (AGO), Bakanlığımızca 2012 – 2014 yılları arasında yürütülmüş olan *Çocuklar için Adalet Projesi* kapsamında standartları oluşturulan, adliyeye gelen kırılğan gruplara uygun görüşme koşullarını içeren teknik donanımlı ve SEGBİS uyumlu odalardır.

3.2. AGO'nun Dört Temel Amacı

- Çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca çocuk dostu adli usullerin işletilmesi
- Görüşme yapılan/yapılacak kişiye uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılması
- İkincil örselenmenin önlenmesi
- Korunma ihtiyaçlarının tespiti ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesi

Kendisini duruşma salonunda veya savcılıkta rahat olarak ifade etmekte zorlanacak herkesin ifadesi AGO' da alınabilir; engelliler, yaşlılar, akut travma yaşamış kişiler, SSÇler, şiddet mağduru kişiler, mağdur çocuk, LGBTİ, mülteci vb.

3.3. AGO' nun Hedef Kitlesi

AGO iki temel hedef kitle belirlemiştir:

1. Öncelikli olarak mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar (AGOY md. 15) ile çocukların dâhil olduğu diğer vakalar (AGOY md. 16/3)
2. Cinsel suç mağduru ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile kırılğan gruba dâhil diğer mağdurlar

3.4. AGO'nun Hukuki Dayanakları

- İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdurun, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilmesi (CMK md. 236/2,
- Duruşmada hazır bulunması olanaklı olmayan tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınması (CMK 180),
- Mağdur çocukların ve tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığında kamera kaydının zorunlu olması (CMK 52),
- Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusunu yapabilmesi veya duruşmalara katılmasına karar verebilmesi (CMK 196/4),

- Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurların tanık olarak dinlenmesi sırasında uzman bulundurulması (CMK 236),
- ‘24/02/2017 tarihli Bakan onayıyla çıkarılan ‘Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği’,
- Birinci yargı reformu paketi kapsamındaki 7188 sayılı yasa
- 10 Haziran 2020 tarihinde yayınlanan 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.
- Türkiye’nin de taraf olduğu birçok uluslararası sözleşmede, kırılgan grupta olan mağdurlara yönelik özel ifade ve sorgu yöntemlerinden bahsedilmekte ve özellikle kırılgan gruplara yönelik bu tip koruyucu yaklaşımların teşvik edildiği görülmektedir.
- 9/12/1994 tarihli ve 4058 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme,
- 25/11/2010 tarihli ve 6084 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Avrupa Konseyi,
- Çocukların Cinsel Sömürüsü ve İstismara Karşı Korunması,
- 24/11/2011 tarihli ve 6251 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi.

3.5. AGO' nun Yapısı Ve Bölümleri

AGO, en az üç bölümden oluşur

1. Bekleme Odası
2. Görüşme Odası
3. Gözlem Odası

Adli görüşme odasının; görüşme odası, bekleme odası ve gözlem odası olmak üzere en az üç bölümden oluşması ve bölümlerin yan yana veya yakın bir konumda olması.

Bölümlerin uygun sıcaklıkta, rutubetsiz olması ve iyi havalandırılması.

Adli görüşme odasının, kurulduğu binanın sessiz bir yerinde konumlandırılması, girişinin mümkünse ayrı bir kapıdan yapılması ve sınırlı erişim düzenlemelerine uygun olarak yapılandırılması.

Bölümlerin birbirinden duvar veya modüler sistemle ayrılması ve ses yalıtımına yönelik tedbirlerin alınması.

Bölümlerin içinde yer alan mobilyaların bölümün amacına uygun ve farklı yaş grubundaki kişilerin rahatlıkla kullanabileceği şekilde seçilmesi.

3.5.1 Bekleme Odası

İfadesi alınacak kişinin ifade ve beyan alma işlemleri öncesinde beklemeleri gereken durumlarda kendilerine uygun şekilde hazırlanmış olan odadır.

- Görüşme yapılacak kişilerin ve diğer ilgililerin istirahat edebilecekleri rahatlıkta, iyi havalandırılmış ve aydınlık bir yapıda olması.
- Ofis ortamından ziyade bekleme salonu gibi tasarlanması.
- Oda tasarlanırken ve mobilyalar seçilirken farklı yaş gruplarından kişilerin ihtiyaçlarının dikkate alınması, sadece küçük yaştaki çocuklara veya ergenlere yönelik tasarlanmaması.
- Farklı yaş grupları ve ihtiyaçları dikkate alınarak gerektiğinde çocuğun psiko-sosyal rahatlığını sağlayacak oyuncak, boyama kiti, kâğıt-kalem, çizgi roman gibi materyallerin bulundurulması.

3.5.2. Görüşme Odası

- Odanın adli görüşme amacına uygun olarak mümkün olduğunca sade bir şekilde tasarlanması ve mobilyalar seçilirken farklı yaş gruplarından görüşme yapılan kişilerin ihtiyaçlarının dikkate alınması.
- Yüksek kaliteli görüntü kaydı ve aktarımı yapabilecek en az iki kamera bulundurulması, görüşme yapılan kişi tarafından fark edilmeyecek şekilde odanın iki köşesine, bir tanesi odanın tümünü görebilecek, diğeri ise gerektiğinde görüşme yapılan kişinin beden diline, yüz ve mimiklerine yakın çekim yapabilecek şekilde konumlandırılması.
- Oda içindeki cihaz ve donanımın SEGBİS ve UYAP ile tam uyumlu olması.
- Gözlem odası (ya da duruşma salonu) ile görüşme odası arasında ses ve görüntüyü kamera ile aktarılması.
- Gerektiğinde görüşme yapılan kişinin yaşına uygun bir şekilde kendisini ifade etmesini kolaylaştıracak oyuncak, boyama kalemleri, kâğıt-kalem gibi materyallerin temin edilmesi.
- Odanın kapısına içeride görüşme yapıldığını belirten bir uyarının asılması.
- Odada mağdur ve uzman dışında kimsenin bulunmaması.

3.5.3. Gözlem Odası

- Gözlem odasının, adli işlem sırasında hazır bulunabilecek kişilerin görüşmeyi rahatça takip edebileceği şekilde tasarlanması.
- Odada SEGBİS ve UYAP bağlantısı, görüşmenin sesli, görüntülü ve yazılı kaydı için gerekli teknik donanımın bulunması.

- Görüşme odası ile gözlem odası arasında yüksek kaliteli ve karşılıklı ses ve görüntü iletişiminin sağlanması.
- Mikrofonu gerekmedikçe kapalı konumda tutması esastır. Aksi takdirde, gözlem odası ya da duruşma salonundaki sesleri duyan uzmanın konsantrasyonu bozulabilir.

3.6. AGO'nun Temel İşleyiş İlkeleri

Çocuğun üstün yararı: AGO'lardan öncelikli olarak mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar yararlandırılır ve çocuklarla ilgili her türlü eylem ve işlemlerde çocuğun yüksek yararı öncelikli olarak dikkate alınır.

Güvenlik ve temel ihtiyaçların karşılanması: AGO süreci boyunca GYK'nın güvenliği ve temel ihtiyaçları için gereken tedbirler alınır.

Duruma uygunluk: AGO süreci boyunca GYK'nın yaş, cinsiyet ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurulur.

Bilgilendirilme ve sürece katılım: GYK'nın yaşına ve gelişim durumuna göre hakları ile süreç hakkında bilgilendirilmesi, sürece etkin katılımının sağlanması, gizlilik ilkesine ve kişilik haklarına aykırı olmadıkça ailesinin veya kanuni temsilcisinin de sürece dâhil edilmesi esastır.

Korunma ihtiyacının tespiti ve yönlendirme: GYK, korunma ve desteklenme ihtiyacının tespiti halinde ilgili mevzuatta yer alan kurumlara yönlendirilir ve hizmetlerden yararlandırılır.

Karşı karşıya getirilmeme: GYK'nın yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen kişilerle karşı karşıya getirilmemesi esastır.

İfade/beyanın tekrarlatılmaması: Daha önce mevzuata uygun şekilde görüşme yapılarak ifade, beyan ve diğer adli işlemleri gerçekleştirilen kişiler zorunluluk olmadıkça anlamına gelmemekte, işlemlere gerekli zamanın ayrılmasını ancak gereksiz yere uzatılmamasını vurgulamaktadır mağdur tekrar bu işlemlere tabi tutulmamalıdır.

3.6.1. AGO Sürecinde Görev Alan Personel ve Görevleri

Uzmanların Görevleri

- Görüşme yapılacak kişinin dosyasını gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde önceden incelemek.
- Görüşme yapılacak kişinin ailesi veya kanuni temsilcisi ya da gerektiğinde müdafii veya vekili ile irtibata geçmek, süreç hakkında bilgi vermek ve gerekli görülen hallerde işlem öncesinde ön görüşme yapmak.

- Engellilik, kronik hastalık gibi özel durumları, tercüman ihtiyacı ve diğer gereksinimleri olan görüşme yapılacak kişiler ve aileleri ile ilgili olarak koordinatörce gerekli imkânların sağlanmasını takip etmek
- Görüşme öncesinde görüşme yapılacak kişiyi ve gerekli hallerde ailesini görüşmeye hazırlamak ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak.
- Mahkemeler veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından koordinatöre yönlendirilen dosyalardaki görüşme yapılacak kişilerle uygun şekilde adli görüşmeleri yapmak.
- İlgililerce ses sistemi kullanılarak iletilen soruları görüşme yapılan kişiye uygun ve anlaşılabilir bir dille aktarmak ve rahat bir şekilde cevap vermesini sağlamak.
- Görüşme yapılan kişinin, korunma veya desteklenme ihtiyacı içinde bulunduğu tespit halinde, durumu ilgili kurum, kuruluş veya adli mercilere bildirmek.
- “Adli Görüşme Raporu” nu kendisine verilen süre içinde mahkeme veya Cumhuriyet savcısına sunmak.
- Adli görüşme odasının işleyişine ilişkin mevzuat ve uygulamada yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini, bu hizmetten faydalanan kişilerin görüşlerini de dikkate alarak gerektiğinde koordinatöre bildirmek.

Koordinatörün Görevleri

- Hizmet kalitesi standartlarını gözetmek, adli görüşme odasının düzenli ve etkin şekilde
- İşlemesini sağlamak ve bu yönde gerekli tedbirleri almak.
- Mahkeme veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görüşme yapılması istenilen kişiler için gerekli randevu düzenlemelerini yapmak ve takibini sağlamak.
- Randevuların belirli bir düzen içinde planlanması için gerekli işlemleri yapmak.
- Görüşme öncesinde ilgili hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî, vekil, uzman, yazı işleri personeli ve teknik personel arasında koordinasyonu sağlamak.
- Mahkeme ve Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılan adli görüşme taleplerini ilgili uzmana haber vermek.
- Acil hallerde adli görüşme odalarının kullanımı ile ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak ve ilgili mercilerin koordinasyonunu sağlamak.
- Görüşmenin verimli ve güvenli geçmesi için gereken tedbirleri almak, bu konuda gerektiğinde güvenlik güçlerinden yardım istemek ve görüşme sonrasında ilgili dosyanın mahkeme veya Cumhuriyet savcısına gönderilmesini sağlamak.
- Adli görüşme odasının işleyişine ilişkin uygulamada yaşanan sorunlar ile çözüm önerilerini Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek.

- İşlemler sırasında korunma ihtiyacı tespit edilen ve ilgili mercilere yönlendirilen kişilere yönelik kayıtları tutmak.
- Aynı ilde bulunan Çocuk İzlem Merkezi, Üniversite Çocuk Koruma Merkezi, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi gibi kurumlar ile irtibat ve koordinasyon içinde çalışmak.
- Mevzuatta öngörülen veya ilgili hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Teknik Personelin Görevleri

- Koordinatör tarafından bildirilen görüşmeler için gereken teknik hazırlıkları yapmak.
- Video kaydı, ses kaydı, internet bağlantısı, SEGBİS bağlantısı ve UYAP işlemleri gibi konularda teknik destek sağlamak.
- Malzemelerin bakım ve kontrollerini takip etmek ve bu konuda koordinatörle iş birliği içinde çalışmak.
- Görüşme yapılan kişilerle ilgili dijital veri ve belgelerin güvenliğini sağlayacak tedbirleri almak.
- Mevzuatta öngörülen veya ilgili hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek.

3.7. AGO Görüşme Süreci

1. Adli Görüşme Öncesi
2. Adli Görüşme
3. Adli Görüşme Sonrası

3.7.1. Adli Görüşme Öncesi

Adli görüşmenin planlanması, dosya incelemesi ile başlar. Uzman, AGO Koordinatörü tarafından dosya ile ilgili görevlendirildikten sonra, dosyayı inceler. Görüşmenin planlanması için üç tür bilginin değerlendirilmesine ihtiyaç vardır.

1. AGO randevusu ve uzmanın görevlendirilmesi
2. Uzmanın dosyayı incelemesi
 - Görüşme yapılacak kişi hakkında bilgi
 - İddia olunan suç hakkında bilgi
3. Planlama toplantısı
 - Soruşturma ya da kovuşturma açısından önemli diğer bilgiler

3.7.2. Adli Görüşme Süreci

- Ön Görüşme
- Adli Görüşmenin Yapılması
- Adli Görüşmenin Sonlandırılması

3.7.2.1. Ön Görüşme

Uzmanın AGO'da yapılacak işlem öncesinde ilgilileri bilgilendirdiği aşamadır. Bu aşamanın temel amacı kişilerdeki stresi azaltmak, konuyla ilgili genel bilgi edinmelerini sağlamak ve varsa görüşme öncesinde bazı temel ihtiyaçları gidermek, diğer bir deyişle kişiyi görüşmeye hazırlamaktır.

Ön görüşme sırasında uzmanın bilhassa şu konulara dikkat etmesi beklenir:

- İlgiliye kendini tanıtmak ve görevini anlatmak,
- İlgiliye neden burada olduğu, biraz sonra yapılacak işlemin niteliği, AGO'yu tanıtmak, amacı ve işleyişi hakkında kısa bilgiler vermek ve yetişkinse görüşmenin AGO'da yapılmasına ilişkin rızasını almak,
- Tüm görüşme boyunca hazırlık görüşmesi yapılan kişinin yaşına ve durumuna uygun, onun rahatlmasına ve güven duymasını sağlayacak bir dil ve tavır sergilemek,
- Görüşmeye etki edebilecek özel durumlara göre AGO işlemi için gerekli tedbirleri almak ve koordinatörü haberdar etmek, erteleme vs. gibi bir zorunluluk varsa derhal hâkim ya da Cumhuriyet savcısına bilgi vermek,
- Görüşme sonunda görüş ve düşüncelerini kendilerine yazılı/sözlü olarak bildirebileceğini ifade etmek,
- Varsa ilgilinin sorularını cevaplamak, bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sormak,
- Ön görüşme sırasında olayla ilgili konulara girilmemelidir. Bu aşamada konuşulan konular, tematik olarak soruşturma ile ilgili olmayan olaylara ve mağdurun ilgi alanlarına (spor, sevdiği oyunlar, dersler vb.) yönelik olmalıdır. Ön görüşme sırasında görüşme yapılacak kişiyi iddia olunan suç hakkında konuşmaya teşvik etmekten kaçınılmalı, mağdur dava konusundan bahsetmek isterse bunların adli görüşme sırasında konuşulacağını belirtmek,
- Kişinin özel ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla görüşme yapılacak kişinin sağlık durumu (örneğin: astım, diyabet, vb. kronik hastalıklar), psikolojik durumu (örneğin: Travma Sonrası Stres Bozukluğu, vb. ruhsal hastalıklar), engellilik hali (örneğin: fiziksel engel, zihinsel yetersizlik, işitme kaybı, vb.), güvenlik endişesi veya acil koruma ihtiyacı ile ilgili durumları tespit etmek.

3.7.2.2. Adli Görüşme

- Talep Olursa Kimlik Tespiti Yapılması
- Serbest Anlatımı Başlatma ve Destekleme
- Görüşmeyi Detaylandırma
 - 4N 1K ((Ne, kim, nasıl, nerede, ne zaman?)
 - ...kişi-mekân-tanık-sıklık
 - ...çoklu örseleme...
 - ...giysiler...

Yukarıdaki bilgileri edinmek için aşağıdaki örnek sorular kullanılabilir:

Neden burada olduğunu biliyor musun? Ne oldu anlatır mısın? Tekrar hatırlatır mısın? Kimdi bunları yapan kişi? Adı neydi?

Bütün bunlar nerede oldu? Hangi odada? Odada neler vardı? Ne zaman olmuştu? Kaçınıcı sınıftaydın? Kaç yaşındaydın?

Kaç defa oldu bu olay? Bir defa mı yoksa birden çok mu? Öbür olaylarda da neler olduğunu anlatır mısın? (Ne, kim, nasıl, nerede, ne zaman? 4N 1K)

Dosyanın içeriğine göre sorulacak sorular değişebilir, yargılama için önemli olan sorular dosya incelemesi sırasında ya da Cumhuriyet savcısı ya da hâkimle yapılan görüşmede belirlenebilir.

Bazı dosyalarda ÇİM ifadesi ya da kollukta daha önce alınan ifadeler mevcut ve yargılamayı gerçekleştiren hâkim ve Cumhuriyet savcısı için yeterli olabilir. Bu sebeple sorular için savcı ve hâkimin yönerge ve yönlendirmeleri beklenmelidir.

Giysiler: Senin bedeninin neresine dokunmuştu? Nasıl dokunmuştu? Sana giysilerinin üzerinden mi dokundu yoksa doğrudan tenine mi dokundu?

Sana dokunan kimdi? O gün ne giymiştin? Sana dokunduğunda giysilerin üzerinde miydi yoksa çıkmış mıydı? Sana dokunan ne giyiyordu? Giysileri üzerinde miydi yoksa çıkarmış mıydı? Senin giysilerin üzerinden nasıl çıktı? Yanıtlamazsa: Sen mi çıkardın, o mu çıkardı yoksa başkası mı çıkardı? Onun giysileri nasıl çıktı?

Çoklu örselenme; ...' başka bir çocuğa böyle bir şey yaptı mı? Kime? Ne yaptı? Sen bunu nasıl öğrendin?

Şimdiye kadar ...'dan başka kimse sana buna benzer bir şey yaptı mı? Kim? Ne yaptı? Ne zaman? Nerede?

3.7.2.3. Sonlandırma

- Görüşmenin sonlandığını haber verme
- Sormak istediği ya da eklemek istediği bir şey olup olmadığını sorma
- Verdiği bilgiler için teşekkür etme.

Aşağıdaki görüşme sonlandırma örnek metni sınıfla paylaşılır.

Mervecim, görüşmemiz sonlandı. Annen/baban eminim’nın yaptığı çok yanlış hareketten dolayı utanç duyuyordur. Senin bu olaylarda hiçbir suçun yok. Bunu anlıyorsun değil mi? Hele ilk kötü dokunmalar başladığında sen küçük bir çocuktun/gençtin, ayrıca seni korkutuyordu. O yüzden korkup kimseye söylememiş olman çok normal. Sonunda büyüyünce güvendiğin birine söyleme cesaretini göstermişsin. Bunun için seni tebrik ediyorum. Benimle de bütün olanları paylaştığın için teşekkür ederim. Bundan sonra kimsenin sana böyle bir şey yapmaması için hepimiz elimizden geleni yapacağız.

Bitirmeden senin soracağın bir şey var mı? - Peki. Bugün konuşamadığımız sonradan aklına gelen bir şey olursa annene söyle. Hiç çekinmeden tekrar buraya gelebilirsin ve yine konuşabiliriz. Aklında olsun. Bu bilgileri benimle paylaştığın için teşekkür ederim.

3.8. AGO Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- Mağdur kendini güvende hissetmeli
- Mağdura ilişkin iş ve işlemler mümkün olduğunca hızlı sonlandırılmalıdır
- Mağdurların kurum ve kuruluşlara sevkleri sırasında oluşabilecek risklere karşı önlem alınmalı.
- Mağdur yaşına ve bilişsel gelişimine uygun olarak bilgilendirmelidir.
- Mağdurların psiko-sosyal ihtiyaçlarının olması durumunda gerekli destek sağlanmalıdır.
- Mağdurun ikincil mağduriyetinin doğmamasına özen gösterilmelidir.
- Mağdurun ivedilik arz eden bir durumu varsa öncelik verilmeli.
- Mağdura karşı eleştirel, yargılayıcı tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır.
- Mağdurların kurum ve kuruluşlara sevkleri sırasında tehdit, yıldırma, etiketlenme vb. durumlara karşı gerekli önlemler alınmalıdır.
- Mağdurun ivedilik arz eden bir talebi ya da beklemeye engel fiziksel veya ruhsal probleminin söz konusu olması halinde ilk önce bu soruna yönelik işlemler yapılmalı ve kişiye öncelik tanınmalıdır.

- Mağdura hizmet sunan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olunmalı ve gerektiğinde bu kuruluşlardan yararlanılmalıdır
- Mağdurun rızasını gerektiren her karar ve uygulamada mağdur yeterince aydınlatılmalıdır.
- Mağdurla iletişim ve hizmet sunumunda ikincil mağduriyetin doğmamasına özen gösterilmelidir.
- Mağdurun hak arama davranışını güçleştirecek gereksiz formalitelerden uzak durulmalıdır.
- Mağdura ilişkin iş ve işlemler mümkün olduğunca hızlı sonlandırılmalıdır.

3.9. Adli Görüşme Sonrası

3.9.1. Kaydın Sonlandırılması ve Tutanağın İmzalanması

Görüşme sonunda ifade ya da duruşma tutanağın(hâkim ya da savcının talebine göre tutanak bulunur.) bir örneği imzalanarak taraflara verilir veya sonradan tebliğ edilir. Eğer görüşme yapılan kişi okuma-yazma bilmiyorsa yahut da yaşı küçükse, tutanak içeriği kendisine ya da kanuni temsilcisine uzman tarafından anlatılacaktır.

3.9.2. Adli Görüşme Raporu'nun Hazırlanması (Korunma ihtiyacının tespiti)

AGR bir Sosyal İnceleme Raporu değil, bir süreç raporudur. Bu nedenle de AGR'nun derinlemesine sosyal inceleme bulgularını içermesi beklenmez, tam aksine raporda görüşme sürecine odaklanılmalı ve diğer konulardaki temel gözlemlere yer verilmelidir. Eğer görüşme yapılan kişiyle ilgili belli risklerden şüpheleniliyorsa, detaylı bir sosyal inceleme için kişi ilgili mercilere AGO raporuyla (ADM, ASPB, Çocuk/aile mahkemesi vs.) yönlendirilmelidir.

AGR'de uzmanın objektifliğine gölge düşürebilecek hiçbir yoruma ve çıkarıma (örneğin, suçun işlendiğinin anlaşıldığı, suç nedeniyle mağdurun psikolojik zarara uğradığı vs.) yer verilmemelidir. Zira bunlar görünürde doğru dahi olsa, adil yargılama hakkı ve masumiyet karinesi bakımından sorunlara yol açabilir.

Rapor içeriğinde aşağıdaki başlıklar bulunmaktadır:

1. Demografik Özellikler
2. Ailenin Sosyo-Ekonomik Yapısı
3. "Sosyal Yapı
4. Çocuğa İlişkin Bilgiler
5. Sorunlar/Risk Faktörleri

6. Olaya İlişkin Veriler

7. Müdahaleler

8. Tedbir ve Yönlendirmeler

Adli Görüşme Raporu, 7 seçenekli ve 1 açık uçlu bölüm olmak üzere toplam 8 bölümden oluşmaktadır. İlk 5 bölümde, her maddenin doldurulması zorunlu değildir. Uzmanın ilgili olduğunu düşündüğü ve edinebildiği bilgileri yazması beklenir. Ancak görüşme yapılan kişinin özelliklerine ve vakanın niteliğine göre mümkün olduğunca doldurulması önerilir.

“Demografik Özellikler” adı altındaki ilk bölüm, “Görüşme Yapılan Kişinin Kimlik Bilgileri” ile “Ailenin Kimlik Bilgileri”ni içermektedir. “Ailenin Kimlik Bilgileri” bölümünde, eğer görüşme yapılan kişi çocuk ise anne ve babasına ait bilgiler, yetişkin ise eşine ait bilgiler işlenecektir.

İkinci Bölüm olan “Ailenin Sosyo-Ekonomik Yapısı”, ailenin yaşadığı fiziksel koşullar, sosyal güvenceleri, gelir kaynakları ve yeterlilik durumu bilgilerini içermektedir.

Üçüncü Bölüm, “Sosyal Yapı” olup, uzmandan bu bölümde anne ve babanın ayrı ayrı çocuğa yönelik tutumlarına ilişkin kendi gözlemleri doğrultusunda kısa bir değerlendirme yapması (tutarsız, ilgili, vb.) beklenmektedir.

“Çocuğa İlişkin Bilgiler” adlı Dördüncü Bölümde, çocuğun akademik hayatı araştırılmakta, uzmandan çocuğun derslerine ve ödevlerine karşı ilgisi ve ders başarısını değerlendirmesi istenmektedir.

Beşinci Bölüm, “Sorunlar/Risk Faktörleri”dir. Bu bölümde, ailede kronik hastalık bilgisi, sabıka kaydı ve madde kullanım (madde, sigara, alkol, diğer) öyküsü araştırılmaktadır.

Altıncı Bölüm, “Olaya İlişkin Verileri” içermektedir ve bu bölümün tüm başlıklarının doldurulması zorunludur. Bu bölümde görüşme yapılan kişinin maruz kaldığı eylemin türü(cinsel istismar, müstehcenlik, cinsel saldırı/istismar, vb.) ve kuşkulu örseleyicinin/örseleyicilerin kim olduğu (tanımadığı/yabancı kişi, baba, eş, vb.) seçenekler arasından belirlenir.

“Müdahaleleri içeren Yedinci Bölümünde” tüm başlıklarının doldurulması gereklidir. Bu bölüm, uzmanın görüşme yapılan kişiye ilişkin yönlendirme talepleri (aile danışmanlıkları vb.) ve tedbir taleplerini (danışmanlık, sağlık, eğitim, vb.) içerir. Son bölüm, açık uçludur. Bu bölümde, görüşme yapılan kişinin sosyo-demografik bilgilerini ve ailesine ilişkin genel yaşantıyı anlamak amaçlı yöneltilen sorular neticesinde, görüşme yapılan kişiye (fiziksel sağlık durumu, bilişsel gelişimi, kendini ifade biçimi, psikolojik durumu, vb.) ve ailesine yönelik (ebeveyn tutumu, kaldıkları yer, aile ile ilgili önemli durumlar, vb.) genel gözlemler ile başlanır. Bu bölümde, ayrıca, görüşme yapılan kişinin adli görüşme odasına geliş nedeni ile olan olay ile ilgili soruların sorulardan edinilen bilgiler kısaca verilir. Ancak bu, görüşme yapılan kişinin ifadesinin aktarılması niteliğinde değildir.

Daha ziyade görüşme sırasında alınan cevaplar ve yapılan gözlem neticesinde elde edilen bilgilerin aktarılmasını içermelidir.

Sonuç kısmında, eğer görüşme yapılan kişi hakkında bir yönlendirme ve tedbir önerilmiş ise, bu yönlendirme ve tedbirin türü, gerekçesi, hangi kurum tarafından hangi koşullarda yerine getirilmesinin uygun olacağına ilişkin düşünceler açık ve net bir şekilde açıklanmış olmalıdır. Eğer görüşme yapılan kişi için herhangi bir tedbir ve yönlendirme ön görülüyorsa, nedeni ile birlikte bu bölümde açıklayıcı bir biçimde yazılmalıdır.

3.10. Adli Görüşmenin Sohbet ve Klinik Görüşmeden Farkları

Adli görüşme; adli birimlerin (mahkeme veya savcılık) talebi üzerine, adli sistemde çalışan sosyal hizmet uzmanları, psikolog, pedagog veya bilirkişi sıfatında bulunan profesyonel meslek elemanlarının boşanma, velayet, şahsi ilişki, evlat edinme, aile içi şiddet, evlenmeye izin, suça sürüklenme, suç mağduriyeti gibi adli konular hakkında inceleme, değerlendirme ve rapor hazırlamak üzere görevlendirilmeleri üzerine gerçekleştirilen görüşmelerdir. Adli görüşmede amaç, adli sistemin talebi doğrultusunda çocuk ve/veya aileyi tanımak ve istenen hususlarda mahkemeye görüş bildirmektir.

Adli görüşmeler terapötik görüşmeler değildir. Terapötik amaçlı görüşmeler teşhis ve/veya tedavi amaçlı olup kişilerin gönüllülüğü aranmakta ve gizlilik esasına dayanmaktadır (Ziyalar ve Çalıcı, 2016). Ancak adli görüşmede adli sistemde bulunan kişinin adli makamların isteği doğrultusunda görüşmeye katılmak zorunluluğu bulunmaktadır. Adli görüşmelerde elde edilen bilgiler ve gözlemler gizli kalmamakta, bilgiler incelemeyi talep eden adli birimler ile paylaşılmaktadır.

Adli görüşme, “sohbet” veya “klinik görüşme” den farklı dinamikleri içerir. Bu nedenle bu üç kavramın farklılıklarının ortaya konulması profesyonel bir adli görüşme yapılması açısından oldukça önemlidir.

3.11. AGO ile ÇİM Arasındaki Farklar

Adli Görüşme Odaları, Çocuk İzlem Merkezleri ve Üniversite Çocuk Koruma Merkezlerine alternatif değil onları bütünleyicidir.

ADLI GÖRÜŞME ODALARI (AGO)	ÇOCUK İZLEM MERKEZLERİ (ÇİM)
Çocuklar öncelikli olmak üzere tüm kırılgan grupları kapsar.	Sadece çocuklara yöneliktir.
Bir sebeple adli sistem içerisine giren tüm çocuklar ile diğer kırılgan gruba dahil mağdurlara hizmet verir.	Sadece cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik hizmet verir.
Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında ve hatta hukuk mahkemeleri tarafından da kullanılabilir.	Soruşturma aşamasında mağdurun çocuğun ifadesinde kullanılır.
Adliye içerisinde dir.	Hastane içerisinde dir.
Koordinasyonu Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilir.	Koordinasyonu Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

HUKUK YARGILAMASI DESTEK BÜROSU

Oturum Planları

OTURUM 1: Hukuk Bürosu Tanıtımı ve Sulh Hukuk Mahkemeleri

Oturumun Amacı: Program ve eğitimin içeriği hakkında genel bir bilgi verilir. Hukuk Büro ve Sulh Hukuk Mahkemeleri süreci bilgisi verilir, rapor konularına değinilir.

KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. ADM Hukuk Bürosunun görevi hakkında bilgi verilir	<ul style="list-style-type: none"> - Sulh Hukuk Mahkemesi - Asliye Hukuk Mahkemesi - Aile Mahkemesi 	Anlatım, Soru-cevap Tartışma	15
2. Sulh Hukuk Mahkemesi görevleri	<ul style="list-style-type: none"> - Vasi Nedir? - Hangi Hallerde Vasi Atanır? 	Soru-cevap Tartışma	20
3. Vesayet Rapor Süreci	<ul style="list-style-type: none"> - Rapor Örneği. - Eklenecek Diğer Konular 	Anlatım	20

Oturum Materyal ve Ekleri: Katılımcı sayısı kadar A-4 kağıt, tahta kalemi, flipchart, Basılı Rapor Örnekleri

OTURUM 2: Asliye Hukuk Mahkemeleri

Oturumun Amacı: Aliye Hukuk Mahkemeleri ile ilgili bilgi verilir, rapor konularına değinilir.

KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. Asliye Hukuk Mahkemesi Bilgisi verilir	<ul style="list-style-type: none"> - Asliye Hukuk Mahkemesi Nedir? - Hangi Dava Türleri görülür? - Sulh / Asliye Hukuk Ayrımı 	Anlatım, Soru-cevap	15
2. Asliye Hukuk Mahkemesi Dava Konuları	<ul style="list-style-type: none"> - ADM'de Asliye Hukuk'un hangi konularına rapor hazırlanır? 	Anlatım, Soru-cevap	15
3. Asliye Hukuk Rapor Süreci	<ul style="list-style-type: none"> - Rapor Örneği - Eklenecek Diğer Konular 	Anlatım, Soru-cevap	15

Oturum Materyal ve Ekleri: Basılı Rapor Örnekleri

OTURUM 3: Aile Mahkemeleri

Oturumun Amacı: Aile Mahkemeleri hakkında bilgi verilir

KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. Aile Mahkemesi Bilgisi verilir	<ul style="list-style-type: none"> - Aile Mahkemesi Nedir? - Medeni Kanun - Aile Mahkemeleri Kuruluş ve İşleyişi ile ilgili kanun 	Anlatım, Soru-cevap	45

Oturum Materyal ve Ekleri: Flip Chart, Barkovizyon

OTURUM 4: Velayet ve Kişisel İlişki

Oturumun Amacı: Velayet, Ortak Velayet, Velayetin değerlendirilmesi, kişisel ilişki Kurulması Kaldırılması, evlat edinme bilgisi kazandırılır.

KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. Velayet, ortak velayet hakkında bilgi sahibi olur.	– Velayet Nedir? – Ortak Velayet Nedir?	Anlatım, Soru-cevap	20
2. Kişisel İlişki Nedir?	– Kişisel İlişki Kurulması – Kaldırılması	Anlatım, Soru-cevap	20
3. Evlat Edinme Süreci	– Çocukların Evlat Edinilmesi – Yetişkinlerin Evlat Edinilmesi	Anlatım, Soru-cevap	20

Oturum Materyal ve Ekleri: Basılı Rapor Örnekleri

OTURUM 5: Aile Mahkemeleri

Oturumun Amacı: Aile Mahkemelerinde görüşme ve raporlama sürecine değinilir.

KAZANIMLAR	KONULAR	YÖNTEM VE TEKNİK	SÜRE (Dk.)
1. ADM'de Hukuk Süreci Nasıl İşler	– Dosyanın tevzi edilmesi – Dosya İncelemesi – Randevu verilmesi	Anlatım, Soru-cevap	20
2. Görüşme Teknikleri ve Süreç	– Görüşme Odasının Hazırlanması – Görüşme Süresi – Görüşme Teknikleri	Anlatım, Soru-cevap	25
3. Aile Mahkemesi Rapor Yazma Süreci	– Rapor Örneği. – Standart Rapor – Örnek Vakalar – Eklenecek Diğer Konular	Anlatım, Soru-cevap Uygulama	90

Oturum Materyal ve Ekleri: Basılı Rapor Örnekleri, vaka örnekleri, flip chart kâğıdı, markör kalem, 4 grup için birer dizüstü bilgisayar

4.1. Hukuk Bürosu

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü

Hukuk Yargılaması Destek Bürosu; Hali hazırda sadece aile mahkemelerine yönelik sağlanan, gerekli hallerde uzman görüşü almak üzere hazırlanan sosyal inceleme raporları ve duruşmalarda gerektiği hallerde uzman eşliğinde beyanda bulunma hizmetleri, ihtiyaç duyulan tüm hukuk mahkemelerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Kurulan müdürlükler sayesinde özellikle aile mahkemesi olmayan yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla yargılama yapan asliye hukuk mahkemelerinin de uzman desteğinden etkin şekilde faydalanması sağlanmaktadır.

4.1.1. Sulh Hukuk Mahkemeleri

4721 sayılı TMK'nın 396 ve 494 sayılı maddeleri arası;

25195 sayılı TMK Velayet vesayet ve miras hükümlerinin uygulanmasına ilişkin tüzük;

25592 sayılı TMK'nın Velayet vesayet ve miras hükümlerinin uygulanmasına ilişkin tüzük kapsamında tutulacak defterler, özel kütük, dosyalar tutanaklar ve diğer evrakların düzenlenmesine ilişkin tüzük;

Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme

4.1.1.1. Vesayet

Vesayet nedir?

Vesayet, kişilerin devlet tarafından korunmasını, iş ve işlemlerinin denetim altında olmak koşuluyla tayin edilen organlarca yapılmasını sağlayan hukuki bir müessesedir. Vesayet altına alınmayı gerektiren nedenler Kanun'da şöyle sıralanmıştır:

1. 18 yaşından küçük olup, velayet altında olmamak,
2. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı,
3. Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetme,
4. Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olma,
5. Yaşlılık, engellilik, deneyimsizlik veya ağır hastalık hali (Kısıtlanacak kişinin isteği üzerine)

Vesayet makamı ve denetim makamı nedir?

Vesayet makamı sulh hukuk mahkemesi, denetim makamı ise asliye hukuk mahkemesidir.

Vasi kime denir?

Kanun'da vasinin görevleri ve yükümlülükleri belirtilmişse de tanımı yapılmamıştır. Ancak Kanun'dan hareketle vasinin, vesayet makamı tarafından belirli bir süre için tayin edilen, kanunun çizdiği sınırlar ile vesayet makamının talimatlarına uygun olarak vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukukî işlemlerde onu temsil etmekle yükümlü olan kişi olduğu söylenebilir.

Vasi ne kadar süreyle atanır/ görevlendirilir?

Vasi, Kanun'un 456'ncı maddesine göre kural olarak 2 yıl için atanır. Sulh Hukuk Mahkemesi vasinin görev süresini her defasında ikişer yıl uzatabilir. İki dönem üst üste (4 yıl) görev yapan vasi, vasilikten kaçınma hakkını kullanabilir. Kanun'un 480'ninci maddesinde, vasilik görevinin uzatılmadığı takdirde sürenin dolması ile sona ereceği düzenlenmiştir. Vasi, iki yıllık görev süresini doldurduğunda, görev süresi mahkemece tekrar uzatılmamışsa vasilik sona erer. Ancak uygulamada, vasinin görev süresinin dolduğu, genellikle bu sürenin dolmasından çok sonra, bir işlem yapılacağı zaman fark edilmektedir. Bu durumda mahkemece tekrar vasinin görev süresinin uzatılmasına karar verildiği takdirde, bu süre kararın verildiği tarihten itibaren değil vasinin görev süresinin sona erdiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Böylelikle, resmen atanmış bir vasi bulunmayan ara dönemde, vasi tarafından yapılmış işlemler sıhhat kazandığı gibi kısıtlının bu sürede temsilcisz kalmaması da sağlanmış olur.

Küçükler hangi durumlarda vesayet altına alınabilir?

Anne ve/veya babasının koruyamadığı küçük, anne babası belli olmayan, anne ve babası ölmüş veya gaiplik kararı verilmiş küçük, anne ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi gibi sebeplerle anne ve/veya baba tarafından velayet hakkı kullanılmayan küçükler vesayet altına alınır.

Kanun'un 335'inci maddesinin birinci fıkrası, ergin olmayan çocukların anne-babasının velayeti altında olacağını ve ancak kanuni bir sebebin varlığı halinde velayetin anne ve babadan alınabileceğini hükme bağlamıştır. Evlilik birliğinin devamı boyunca velayet anne-baba tarafından birlikte kullanılır, boşanma halinde hâkim velayetin taraflardan hangisine verileceğini veya tarafların birlikte velayeti kullanmaya devam edip etmeyeceklerini hükme bağlar. Velayet sadece anne-baba tarafından kullanılacak bir hak olduğundan anne-baba dışında hiç kimse velayet hakkını kullanamaz. Yargıtay üvey annenin de velayet hakkı kullanamayacağını karara bağlamıştır. Anne veya babasının hapiste olması, kısıtlanmış olması, ağır hastalık geçirmekte olması gibi nedenlerle velayet hakkını kullanamaması halinde de küçüğe vasi tayin edilecektir. a) Velayet hakkına sahip ebeveynin koruyamadığı küçük: Küçüğün velayeti verilmiş olan ebeveynin ölümü halinde velayet kendiliğinden diğer ebeveyne geçmez. Aile Mahkemesinin bu konuda bir

karar vermesi gerekir. Velayetin kaldırılmasına karar verilebilmesi için çocuğun korunmasına ilişkin alınan önlemlerin sonuç vermemiş olması ya da sonuç vermeyeceğinin veya yetersiz kalacağından önceden anlaşılması gerekir. b) Velayet altına alınamayan küçük: Aile Mahkemesi velayetin ana veya babaya veya her ikisine verilemeyeceğine karar vermişse (boşanma sırasında taraflardan birine velayet verilmesinin doğru olmayacağı anlaşılması veya her iki tarafta velayeti istememişse, evliliğin geçersizliği sebebiyle velayetin yine taraflardan birine verilemeyeceğini hükme bağlamışsa) bu takdirde yine küçüğe vasi tayin edilir. c) Evlat edinilmiş olup velayetten yoksun kalan küçük: Evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla ebeveynlere ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Bu nedenle evlat edinme işleminin iptali veya geçersizliğine hükmedilmesi, evlat edinenin vefatı, evlat edinenin velayet hakkının kaldırılması halinde velayet hakkından yoksun kalan küçüğe vasi tayin edilecektir.

Yukarıda sayılan hallerde Aile Mahkemesi tarafından küçüğün genetik anne-babasının velayeti altına alınıp alınmayacağına dair hüküm tesis edilmesi, velayet altına alınmaması halinde vasi tayini için dosyanın vesayet makamına gönderilmesi gerekir. Evlat edinenin ölümü halinde evlat edinilenin velayeti kendiliğinden genetik anne babasına geçmez. Küçüğün anne babasının veya ebeveynlerinden birinin üzerinde velayet hakkı varken vesayet altına alınabilmesi için öncelikle velayetin kaldırılmasına ilişkin bir karar verilmiş olması gerekir. Velayetin kaldırılması kararından sonra vasi tayin edilebilir. Velayet kamu düzenini ilgilendiren bir husus olduğundan hâkim talep üzerine veya kendiliğinden gerekli önlemleri almak zorundadır. Bu nedenle sadece anne, baba, yakınlar değil ilgili herkes bu konuya ilişkin müracaatta bulunabilir. Çocuğa vasi tayin edilmesi için Sulh Hukuk Mahkemesine müracaat edildiğinde Sulh Hukuk Mahkemesi velayetin kaldırılması için Aile Mahkemesinin kararını beklemeli, Aile Mahkemesine velayetin kaldırılması için müracaat edildi ise mahkeme velayetin kaldırılması kararının kesinleşmesi ile beraber dosyayı vesayet makamına gönderir. Çocuğa vasi tayin edilmiş ve anne veya babası velayetin kendisine verilmesini istemişse önce vesayet kaldırılması sonra velayetin anneye verilmesi için dosyanın Aile Mahkemesine gönderilmesi gerekir.

Vasi tayin edilen kurum çalışanı bu görevi kabul etmek zorunda mıdır?

Kanun'un 413'üncü maddesi uyarınca vasilik görevini yapabilecek yetenekte olan her ergin vasi tayin edildiği takdirde ve vasiliğe engel nedenleri yoksa vasiliği kabul etmek zorundadır. Kanunun 416'ncı maddesine göre de vesayet altına alınacak kimse ile aynı yerde oturanlar bu görevi kabul etmek zorundadır. Kanun'un 418'inci maddesinde vasiliğe engel olan nedenler sayılmıştır. Ancak, Kanun'da sayılan vasiliğe engel nedenlerin, vasi adayında olup olmadığını mahkeme kendiliğinden araştırmaz. Bu nedenlerin varlığının, ilgililerce ileri sürülmeleri gerekir.

4.1.2. Asliye Hukuk Mahkemeleri

Asliye hukuk mahkemeleri özel hukuk uyuşmazlıklarına bakan genel görevli bir ilk derece mahkemesidir. Kanunlarda sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu özellikle belirtilmemişse görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Bu açıdan asliye hukuk mahkemesinin görevi asıl olup, sulh hukuk mahkemelerinin görevi ise istisnaidir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2.maddesinde mal varlığı ve şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkemenin aksine bir hüküm bulunmadığı sürece asliye hukuk mahkemelerinin görev alanında olduğu ifade edilmiştir. (Hukuk Muhakemeleri Kanunu)

Asliye hukuk mahkemeleri tek hâkimli olup her yargı çevresinde bulunması zorunludur.

Asliye hukuk mahkemesi, kanun başka bir mahkemeyi özellikle görevlendirmedeği müddetçe dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın aşağıda yer alan her türlü davaya bakmakla görevlidir (HMK)

- Malvarlığı haklarına ilişkin davalar,
- Şahıs varlığına ilişkin davalar.

Asliye Hukuk Mahkemesinin İsim Soy isim Değişikliğinde Görevi: 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu uyarınca, haklı bir sebebe dayanmak kaydıyla, adın değiştirilmesi hâkimden istenebilir. Diğer yandan 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesinin 1/a bendinde 1/a bendinde, nüfus kayıtlarına dair düzeltme davalarının düzeltmeyi isteyen şahısların yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılacağı hükme bağlanmıştır. Aynı Kanunun (b) fıkrasında ise ad ve soyada dair düzenleme bulunmaktadır. Davacının talebinin çekişmesiz yargı kapsamında olmadığı, adı geçen Kanun maddeleri uyarınca Asliye Hukuk Mahkemesinde görüleceği Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.12.2013 gün ve 2013/18-464 E. - 2013/1698 K. sayılı ilâmıyla da benimsenmiştir (Yargıtay 20. Hukuk Dairesi - Karar: 2016/7946).

Aile Mahkemesi ve Asliye Hukuk Mahkemesi Arasındaki Fark: Davacılar, haksız eylemi gerçekleştiren davalı küçük aleyhine, cismani zarar sebebiyle uğradıkları maddi ve manevi zararın tazmini istemiyle dava açmışlardır. Haksız fiili gerçekleştiren davalının dava tarihinde reşit olmaması sebebiyle velayeti altında bulunduğu anne-babasının velayetten davaya dâhil edilmiş oldukları, davacılarının aile başkanının kusursuz sorumluluğuna ilişkin, mahkemeye sundukları dava ve ıslah dilekçelerinde ayrıca bir taleplerinin olmadığı anlaşıldığından, davanın haksız fiilden kaynaklandığı ve Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair 4787 Sayılı Kanun'un 4/1. maddesinde yer alan aile hukukundan kaynaklanan dava ve işlerden olmadığı anlaşıldığından, uyuşmazlığın asliye hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir (Yargıtay 20. Hukuk Dairesi - Karar: 2016/6725).

4.1.3. Aile Mahkemesi

Aile mahkemesinin hangi dava ve işlere bakmakla görevli olduğu; 4787 sayılı kanunun 4. ve 6. maddeleri ile 6284 sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümleri ile belirlenmiştir. Buna göre aile mahkemelerinin görevleri şunlardır:

- Şiddet mağduru veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin engellenmesi amacıyla tedbir kararları vermek (6284 sayılı Kanun m.4, m.5).

Boşanma davası,

- Boşanma protokolünün uygulanmasından kaynaklanan davalar,
- Evlenmenin butlanı veya iptali davası,
- Yaş küçüklüğü, gaiplik, kısıtlılık veya bekleme müddeti nedeniyle mahkemenin evlenmeye izin vermesi davası,
- Boşanma davasıyla birlikte veya boşanmadan sonra açılan maddi ve manevi tazminat davaları,
- Boşanan kadının eşinin soyadını kullanmasına izin davası,
- Boşanan kadının bekleme müddetinin (iddet müddeti) kaldırılması,

Nafaka davaları,

- Çocuğun velayeti veya velayetin değiştirilmesi davası,
- Boşanmada mal paylaşımı davası (katkı payı alacağı, katılma alacağı, değer artış payı alacağı davaları),
- Aile konutu şerhi konulması veya şerhin kaldırılması davası, aile konutu üzerinde sağ kalan eşe intifa hakkı tesisi davası,
- Aile mallarının korunması davası,
- Aile soyadının değiştirilmesi davası,
- Babalık davası, soy bağına itiraz ve iptal davası, soy bağıнын reddi davası,
- Evlat edinme ve evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası,
- Nişanın bozulması nedeniyle maddi ve manevi tazminat davası,
- Terk ihtarı gönderilmesi,
- Vesayet davası (kayyımın kaldırılması ve değiştirilmesi).

Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda şu kararları verebilir. (4787 sayılı Kanun m.6)

4.1.3.1. Boşanma

Aile birliğinin kurulması aşamasında çiftlerin birlikteliğine ilişkin düşünceleri süreç içerisinde karşılaştıkları farklı durumlar nedeniyle dağılabilmektedir. Bu noktada çiftlerin birbirlerinden ayrılmak istediklerine ilişkin aldıkları karar boşanma ile sonuçlanmaktadır. Boşanma, eşler arasındaki hukuki, duygusal ve cinsel birlikteliğin sona erdirilmesidir (Uyar, 1999). Bohannon' a göre boşanma bir süreçtir ve altı aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan ilki; duygusal boşanma, ikincisi; yasal boşanma, üçüncüsü; ekonomik boşanma, dördüncüsü; aile boşanması, beşincisi; sosyal boşanma ve son olarak da psikolojik boşanmadır. İstatistiksel veriler boşanmanın önemli bir sosyal sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Çağdaş yaşamın durumsal krizlerinden birisi olan boşanma, ülkemizde de hızla artan bir sorun haline gelmiştir (Uçan, 2007).

4.1.3.1.1. Evlilik Birliğinin Değerlendirilmesi

Uzmanın görevi ve amacı görüşme ve rapor sürecinde eşlerin kusur oranını ve hatasını belirlemek değildir. Genel anlamda uzman, eşlerin evlilik sürecinde;

- Yaşadıkları olay, sorun ve çatışmalar ile boşanmak isteme veya istememe sebeplerini ortaya koyar, bu konularda eşlere “farkındalık” kazandırma, tarafsız ve önyargılardan uzak bir ortamda ilişkilerini değerlendirme imkânı sunarak bunlara ilişkin değerlendirme yapar.
- Birbirini tamamlamalarında ve bütünleşmelerinde uyum/uyumsuzluk yaşayıp yaşamadıklarına, yani karı koca arasında iletişimi ve/veya iletişim bozukluğuna, birbirlerini anlamalarının, dinlemelerinin engellenip engellenmediğine, bu durumun aralarında gerekli olan eş duyumu, esnekliği, hoşgörüyü, özveriyi ortadan kaldırmadığına, evliliğe uyumu sağlayan davranışların oluşmasını zorlaştırıp zorlaştırmadığına bakar.
- Birbirleri tarafından beğenilme, desteklenme, ödüllendirilme, sevilme, önemsenme, güvenme, onurlandırma, evlilik birliğinden beklentisine yanıt alıp alamama durumu, yani beklentilerinin örtüşüp örtüşmediğine bakar.
- Birbirlerine olan sevgisi mi bitti? Yoksa birbirlerine kızgınlar mı?
- Tüm olasılıklar tükenmiş midir? Denenmiş midir?
- Eşlerin ihtiyacına göre eşlere alternatifler gösterebilir fakat kararı eşlere bırakır. Sık sorulan sorulardan biri hangi taraf terk ediyor. Bunu tespit etmek o kadar kolay ve çabuk olmuyor. Eşlerden hangisinin duygusal, bedensel ve yasal ayrılığa çanak tuttuğunu ölçmek zor. Tartışmalar sona erip, gözyaşları kuruyunca bazen taraflar kendileri bile kimin kimi terk ettiğini bilemeyebiliyor.

4.1.3.2. Velayet

Velâyet; kanun koyucunun ana babaya, kural olarak küçük, istinaden de kısıtlı durumdaki çocuklarının şahıs ve malvarlıklarına ilişkin olarak yüklediği yükümlülüklerin ve tanıdığı yetkilerin bütününe kapsayan bir “yüküm-hak”tır. Birlikte (ortak) velâyet; en geniş ifadeyle, ana babanın velâyeti eşit yetkilerle ve aralarında uzlaşarak kullanmaları anlamına gelir. Birlikte velâyette ebeveynlerin çocuğun bakımı ve eğitilmesine ilişkin ödevleri aralarında paylaşmaları veya çocuğa birlikte bakmaları zorunlu değildir. Boşanma durumunda birlikte velâyete karar veren hâkim, çocuğun sürekli olarak ebeveynlerden birinin yanında kalmasına veya ebeveynlerin yanında dönüşümlü olarak kalmasına, yanında kalmadığı diğer ebeveyn ile de kişisel ilişki kurmasına hükmedebilir. Birlikte velâyetin özünü, ebeveynlerin çocuğa ilişkin önemli konulardaki kararları beraber vermeleri oluşturur. Örneğin, çocuğun hangi okula gideceği, hangi şehir ve ülkede ikamet edeceği, meslek seçimi konusunda veya dinî inanç konusunda nasıl yönlendirileceği, hasta olduğunda ona hangi tıbbî tedavinin uygulanacağı gibi çocuk için önemli konularda, birlikte velâyette, ebeveynlerden biri tek başına karar veremez; diğer eş ile uzlaşarak karar alınması gerekir.

4.1.3.2.1. Ortak Velayet

Türk hukukunda boşanma durumunda hâkimin birlikte velâyete hükmedip hükmedemeyeceği meselesi

Türk hukukunda boşanma halinde birlikte velâyetin mümkün olup olmadığı tartışılırken üzerinde durulan iki temel düzenleme vardır. Bunlardan ilki TMK. m. 182 f. 2’de yer alan “Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun (...) yararları esas tutulur.” hükmüdür. Doktrinde haklı olarak ifade edildiği üzere hükümdeki “velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş” ifadesinden birlikte velâyetin mümkün olmadığı sonucu değil, sadece velâyet bir tarafa verilmişse diğer tarafın çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenleneceği sonucu çıkmaktadır. Asıl tartışma konusu hüküm ise “Velâyet, (...) boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.” ifadesinin yer aldığı TMK. m. 336 f. 3 hükmüdür. Boşanma durumunda velâyetin “çocuk kendisine bırakılan tarafa” ait olacağını düzenleyen bu hükmün boşanma durumunda hâkimin birlikte velâyete karar vermesine engel teşkil edip etmediği konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Doktrinde İleri Sürülen Görüşler:

Mevcut Yasal Düzenleme Çerçevesinde Hâkimin Boşanma Durumunda Birlikte Velâyete Hükmedip Hükmedemeyeceği Konusundaki Görüşler Boşanmada velâyet meselesine ilişkin düzenleme getiren TMK. m.336 f. 3 hükmünün boşanma durumunda birlikte velâyeti mutlak surette dışlayan bir düzenleme olup olmadığı; dışlıyorsa bu düzenlemenin isabetli olup olmadığı konularında doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

A. TMK. m. 336 f. 3 Hükümünün Boşanma Durumunda Birlikte Velâyete İzin Vermediği Görüşü Bazı yazarlara göre, TMK. m. 336 f. 3 hükmü emredici nitelikte olup, boşanma durumunda ancak ana veya babadan birinin velâyete sahip olmasına izin vermekte, birlikte velayete ise izin vermemektedir. Birlikte velâyet bakımından ortada bir kanun boşluğu değil, menfi bir çözüm vardır. Ancak bu yazarlar arasında mevcut düzenlemenin isabetli olup olmadığı konusunda görüş birliği yoktur. Hatemi/Kalkan-Oğuztürke göre, bu düzenleme isabetlidir. Zira birlikte velâyet, boşanmış eşlerin çocukları üzerinden çekişmelerini devam ettirmelerine yol açabileceğinden çocuğun yararına uygun değildir. Buna karşılık, TMK. m. 336 f. 3'ün boşanma halinde tek başına velâyeti emrettiğini kabul eden yazarlardan bazıları bu düzenlemeyi isabetli bulmamaktadır. Örneğin, Serozan'a göre, çocuğun üstün yararı gerektirdiği ve ebeveynler bu konuda anlaşabildiği takdirde boşanma durumunda birlikte velâyete imkân tanınması isabetli olur. Boşanmada birlikte velâyete izin vermeyen TMK. m.336 f. 3 hükmü, anayasal teminat altındaki ana baba hakkına, çocuğun kişiliğini geliştirme, ana babadan ayrılmama hakkına ve (velâyet çoğunlukla anaya bırakılacağından) kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırıdır. Yazara göre, yapılması gereken, hükmün bu nedenlerden ötürü Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla def'i yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurularak iptal ettirilmesidir.

B. TMK. m. 336 f. 3 Hükümünün Boşanma Durumunda Birlikte Velâyete Engel Olmadığı Görüşü Doktrinde bazı yazarlar, TMK. m. 336 f. 3 hükmün hâkimin boşanma halinde çocuğun yararına uygun olduğu takdirde ana ve babanın birlikte velâyetine hükmetmesine engel olmadığı görüşündedirler. Koçhisarlıoğlu'na göre, hükümde kullanılan "taraf" terimi bir üslup sorunu ile ilgilidir. Bu ifade, "taraf veya taraflar" olarak da anlaşılabilir. Yazara göre, hükmün lâfzının açık olduğu ve açıkça birlikte velâyete izin vermediği kabul edilse dahi, contralegem bir yorum ile birlikte velâyete imkân tanınabilmelidir. Zira kanun koyucunun izlediği amaç (ana, baba ve çocuğun meşru menfaatlerinin korunması) ile kullandığı araç (boşanmada velâyetin tek başına anaya veya babaya verilmesi) arasında baştan mevcut veya sonradan meydana gelen durum değişiklikleri nedeniyle bir çatışma meydana geldiği kabul edilmelidir. Hâkim TMK. m. 1 f. 1 gereği, amaç ile araç arasındaki bu çatışmayı düzeltmeli ve gerektiğinde TMK. m. 336 f. 3'ün lâfzına rağmen birlikte velâyete hükmetmelidir.

Özta'n'a göre, TMK. m. 336 f. 3 hükmünde örtülü boşluk vardır. Kanun koyucunun bu düzenlemeyi yapmaktaki amacı, boşanma halinde çocuğun menfaatlerinin en iyi biçimde korunmasıdır. Fakat bu hüküm boşanma halinde hiçbir şekilde birlikte velâyete izin verilmemesi biçiminde uygulanırsa bu amaca hizmet etmez. Dolayısıyla, hükmün amaca uygun sınırlandırılması (teleolojik redüksiyon) yoluyla, en azından anlaşmalı boşanmalarda, ebeveynler birlikte velâyeti istiyorlarsa ve bu durum çocuğun menfaatine olacaksa, hâkim birlikte velâyete hükmetmelidir.

Apaydın'a göre, kanun koyucu kanunun yapıldığı tarihte boşanma sonrasında birlikte velâyet kurumunun varlığının farkında olmadığı için TMK. m. 336 f. 3'te birlikte velâyet

ihtimali düzenlenmemiştir. Boşanma durumunda birlikte velâyet konusunda menfi bir çözüm söz konusu olmayıp, kanun koyucunun bu kurumun varlığını bilmemesinden kaynaklanan gerçek bir boşluk vardır. Hâkim bu gerçek boşluğu TMK. m. 1'e göre doldurarak boşanmadan sonra birlikte velâyete karar verebilir.

Gençan'a göre,11 No.lu Protokol İle Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 2016 yılında yürürlüğe girmesi ile birlikte TMK'nun birlikte velâyeti engelleyen hükümleri örtülü olarak kaldırılmıştır. Zira Anay. m. 90'a göre, yürürlükte olan temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalar ile kanunlar aynı konuda farklı hükümler içeriyorsa, uluslar arası antlaşma hükümlerine göre karar verilir. Ek 7 No.lu Protokol'ün 5. maddesinde eşlerin evliliğin sona ermesi halinde çocuklarıyla olan ilişkilerinde haklar ve sorumluluklardan eşit biçimde yararlanacakları düzenlenmekle, boşanma durumunda hâkimin birlikte velâyete hükmedebilme imkânı uluslararası bir antlaşma hükmü çerçevesinde Türk hukukuna girmiş bulunmaktadır.

İnce'ye göre ise, TMK'nun velâyete ilişkin düzenlemeleri boşanma durumunda birlikte velâyeti yasaklamamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol gibi taraf olduğumuz uluslararası antlaşmalar Anay. m. 90 hükmü uyarınca göz önünde tutularak hâkim çocuğun üstün yararına uygun olduğu takdirde boşanma durumunda birlikte velâyete hükmedebilir.

4.1.3.2.2. Velayetin Değiştirilmesi / Kaldırılması

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 337, 340, 342 ve 346. maddeleri uyarınca velayet, çocukların bakım, eğitim, öğretim ve korunması ile temsil görevlerini kapsar. Velayet, aynı zamanda ana babanın velayeti altındaki çocukların kişiliklerine ve mallarına ilişkin hakları, ödevleri, yetkileri ve yükümlülükleri de içerir. Ana ve babanın çocukların kişiliklerine ilişkin hak ve ödevleri, özellikle çocuklarına bakmak, onları görüp gözetmek, geçimlerini sağlamak, yetiştirilmelerini ve eğitimlerini gerçekleştirmektir. Bu bağlamda sağlayacağı eğitim ile istenilen ölçüde dürüst, kötü alışkanlıklardan uzak, iyi ahlâk sahibi, çalışkan ve bilgili bir insan olarak yetiştirmek hak ve yükümlülüğü bulunmaktadır. Velayetin kaldırılması ve değiştirilmesi şartları gerçekleşmedikçe, ana ve babanın velayet görevlerine müdahale olunamaz. Ayrılık ve boşanma durumunda velayetin düzenlenmesindeki amaç, küçüğün ileriye dönük yararlarıdır. Başka bir anlatımla, velayetin düzenlenmesinde asıl olan, küçüğün yararını korumak ve geleceğini güvence altına almaktır. Öte yandan, TMK'nın 335 ila 351. maddeleri arasında düzenlenen "velayet"e ilişkin hükümler kural olarak, kamu düzenine ilişkindir ve velayete ilişkin davalarda resen (kendiliğinden) araştırma ilkesi uygulandığından hâkim, tarafların isteği ile bağlı değildir. Velayetin değiştirilmesine yönelik istem incelenirken ebeveynlerin istek ve tercihlerinden ziyade çocuğun üstün yararı göz önünde tutulur (HGK-K.2018/1278).

Velayetin değiştirilmesi davası, velayet hakkının anne veya babaya verilmesinden sonra velayet kendisine verilen tarafın durumunun değişmesi ve sonradan ortaya çıkan çeşitli nedenlerden ötürü velayeti alan anne ya da babanın velayet hakkını gereği gibi kullanamaması ile çocuğun menfaatinin gerektirdiği durumlarda açılan bir davadır.

Velayetin değiştirilmesi için bir olayın olması ve bu durumun velayet görevini aksatmış olması gerekir. Bu durum velayetin değiştirilmesini velayetin kaldırılmasından ayırır. Çünkü velayetin kaldırılmasında velayet görevinin ağır bir şekilde kötüye kullanılması veya aşırı bir şekilde ihmal edilmiş olması aranır.

Velayetin değiştirilmesine ilişkin şartlar TMK'da açıkça düzenlenmiştir. TMK'nın "Durumun Değişmesi" başlıklı 183. maddesinde; "Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, resen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır." hükmüne yer verilmiştir.

Söz konusu madde, velayetin değiştirilmesi sebeplerini hüküm altına almıştır. Buna göre; çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi, çocuğun fiilen velayet hakkı olmayan annede ya da babada bırakılması veyahut çocuğun üçüncü kişinin yanında bırakılması, çocuğun menfaatinin gerektirdiği nedenler (örneğin sağlık, eğitim, ahlâk, güvenlik), velayeti kendisinde bulunan annenin ya da babanın yeniden evlenmesi, velayet hakkı kendisine verilen tarafın bir başka yere gitmesi, ölüm veya velayet görevinin kullanılmasının engellenmesi velayetin değiştirilmesi sebepleri olarak sayılabilir.

4.1.3.2.3. Çocukla Kişisel İlişkinin Düzenlenmesi / Kaldırılması

Türk Medeni Kanununun 182/2. maddesi uyarınca kişisel ilişki düzenlenmesinde çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulur. Çocuğun huzurunu tehlikeye girmesi, ana ve babanın yükümlülüklerine aykırı davranışları, çocuk ile ciddi olarak ilgilenmemeleri ya da önemli sebeplerin varlığı halinde kişisel ilişki kurma hakkının reddedilmesi veya kendilerinden alınması mümkündür. 4782 sayılı Yasasının 5. maddesi uyarınca, uzman görüşüne de başvurulması gerekmektedir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 29.4.2004 tarih ve 2004 / 4429 Esas 2004 5598 Karar sayılı ilamı.

4.1.3.2.4. Ebeveyn Tutumları

Anne babanın iyi birer model olması çocuğu psikososyal gelişimi için oldukça önemlidir. Risk altındaki çocukların aileleri çoğunlukla çocuklarına uygun rol model olacak tutum ve davranışları sergilemekte güçlük çeken ailelerdir (Ögel, 2007). Çocukların doğumla beraber iletişim kurduğu ilk kişiler anne ve babalarıdır. Özellikle bebeklikteki anne-çocuk ilişkisi sonucu oluşan güven duygusu, bireyin ileride kuracağı kişilerarası ilişkiler için de bir temel oluşturmaktadır (Yavuzer, 2007). Bowlby (1951)'e göre anne yoksunluğu ile duygusal ilgisizlik arasında ilişki vardır ve buna göre anne-çocuk arasındaki sevgi objesinin kaybı çocukların gelişim geriliklerine ve çocuk suçluluğuna temel oluşturan

anti-sosyal davranışlarına neden olur (Bowlby, 1951; akt: Bıyıklı,1983). Baba çocuk ilişkisi de, babanın özdeşim modeli olması nedeniyle çocuğun gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Babanın yokluğu, pasifliği ya da ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını, ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir (Yavuzer, 2007). Çocuğa karşı ilgili ve destekleyici davranan, baskıcı olmayan aile tutumları çocuğun riskli davranışlara yönelmesine engel olmaktadır (Uludağlı ve Sayıl, 2009).

Baskı ve fiziksel şiddet içeren cezalara yer veren, çocuğa karşı sevgi göstermeyen ailelerde yetişen çocuklar saldırgan davranışlar gösterebilir ve öfke duyguları yoğunlaşabilir. Çocuğun doğrudan bu öfke duygularını anne-babaya yansıtması yasaklandığından çocuk bu duygularını içe atabilir. İçe itilen duygular çoğaldıkça çocuk, nörotik bir yapıya bürünebilir ve hedefini aile dışında arayabilir. Bu durum çocuğun suça yönelmesine zemin oluşturur (Taner, 1985).

Ebeveynlerin zayıf gözetimi, yanlış veya sert disiplini, ebeveynler arası uyumsuzluk ve çatışma, ebeveynin çocuğu reddi ve çocuğun faaliyetlerine düşük katılma gibi aileye ait faktörler çocukların suça sürüklenmesinde yordayıcı olmuşlardır (Erçetin, 2006). Birtakım araştırmalar zayıf ebeveyn gözetimi ile şiddet suçları ve mala karşı işlenen suçlar arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur (McCord, 1979, Robins, 1979; akt: Erçetin, 2006). Block (1990) annelerin çocuklarına karşı reddedici davranışları ve sert disiplin anlayışlarının çocukların 18 yaşında sıklıkla uyuşturucu madde kullanma davranışı ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür (akt: Erçetin, 2006). Araştırmalarda ebeveynin tutarsız, şiddet içeren ve engelleyici disiplin anlayışının çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğu bulunmuştur (McCord, 1979, Olweus, 1980, Pulkkinen, 1980; akt: Aksel ve Yılmaz Irmak, 2012). Boylamsal araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarına sevgi, ilgi göstermemesi, reddetmesi, ihmal etmesi gibi olumsuz tutum ve davranışlarının çocuk suçluluğuna zemin hazırladığını ortaya koymuştur (Simcha-Fagan, Langner, Gersten ve Eisenberg, 1975; West ve Farrington, 1977; akt: Aksel ve Yılmaz Irmak, 2012). Yavuzer (1988) yapmış olduğu araştırmada suçlu çocukların ailelerinin %86,9'unun anne babaları tarafından dayakla cezalandırıldıkları sonucuna ulaşmıştır. Gluecklar (1950) 2000 suçlunun ailesinin %95'inin dengesiz biçimde çok sert veya çok yumuşak disiplin anlayışına sahip olduğunu öne sürmüştür (akt: Yavuzer, 1986).

Ailede aşırı otoriter ve sert disiplin anlayışının olması çocukların gelişimi için zararlıdır. Tutarsız, hoşgörüsüz ve baskıcı disiplin anlayışı olumsuz ve itaatsiz çocukların yetişmesine zemin oluşturacaktır. Aşırı otoriter ve sert disiplin anlayışı kadar aşırı hoşgörünün egemen olduğu eğitim ve disiplin anlayışı da yanlıştır. Çocuğun dürtü ve isteklerine karşı aşırı hoşgörölü ya da ilgisiz tavır sergileyen aile çocuklarının bencilce davranışlarının ortaya çıkmasına yol açacaktır. Bu olumsuzluklar çocukların uyumsuz davranışlar sergilemesine ve suçluluğuna neden olabilmektedir (Yavuzer, 2007).

Kuzgun (1973), demokratik, otoriter, ilgisiz anne baba tutumlarının genç yetişkin bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerine etkisini araştırmıştır. Sonuç olarak içten ve şartsız bir sevgi ile karakterize edilen demokratik anne baba tutumunun kendini gerçekleştirme düzeyini olumlu olarak etkilediğini buna karşın sevgi ve ilgili yokluğu, anlayışsız, katı disiplin ile karakterize edilen otoriter tutumun kendini gerçekleştirme düzeyini olumsuz yönde etkilemesine rağmen sıkı kontrolün bireyin kendini gerçekleştirmesine olanak sağladığı sonucuna varılmıştır.

Baumrind (1991) otoriter ebeveynlik, açıklayıcı-otoriter ebeveynlik ve izin verici ebeveynlik olmak üzere üç ebeveyn stilinden bahsetmiştir. Denetim talepleri yüksek, bakım verme, büyütme ve iletişim düzeyi düşük ebeveynlerin otoriter ebeveynlik stiline sahip olduklarını, denetim sağlayan, iletişim ve bakım becerileri yüksek olan ebeveynlerin açıklayıcı-otoriter ebeveynlik stiline, hoşgörülü olan ve daha az otoriteye başvuran ebeveynlerin ise izin verici ebeveynlik stiline sahip olduğunu ileri sürmektedir (Baumrind,1991; akt: Aksel ve Yılmaz Irmak, 2012). Yavuzer (2007) ana baba tutumlarını altı ana başlık altında dile getirmiştir. Bunlar baskıcı ve otoriter tutum, gevşek tutum, dengesiz ve kararlı, koruyucu tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, güven verici-destekleyici ve hoşgörülü tutumdur. Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1993) ise otoriter, demokratik ve koruyucu olmak üzere üç ana baba tutumundan bahsetmiştir.

4.1.3.3. Evlat Edinme

- Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş bulunmaları,
- Evlat edinecek kişi veya eşlerin, evlat edinilenden en az 18 (on sekiz) yaş büyük olması,
- Çocuğun, evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması,
- Evlat edinmenin her halde çocuğun yararına bulunma
- Ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun rızasının alınması,
- Çocuğun ana ve babasının rızasının bulunması, (22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 311 ve 312. maddelerinde yer alan hükümler hariç)
- Çocuğun vesayet altında olması halinde vesayet dairelerinin izninin alınmış olması,
- Evlat edinenin en az ilkokul mezunu olması şeklinde özellikler aranır.

4.1.3.4. Evliliğe izin

TMK madde 124/1, “Erkek ya da kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez“, demek suretiyle temelde 17 yaşını dolduran kişinin evlenmesine karşı olmadığını ortaya koyuyor. Ancak 18 yaşını doldurmamış olması nedeniyle 17 yaşını doldurmuş kişinin çocuk

olduğunu hesaba katarak TMK madde 126/1’de, “Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenemez”, kuralını da ekliyor. Buna göre kural, 17 yaşını dolduran kişinin yasal temsilcisinin izni ile evlenebileceği şeklindedir. Yasal temsilci, çocuk üzerindeki velayet hakkına sahip ana baba olabileceği gibi, vasisi de olabilir.

Türk Medeni Kanunu madde 124/2, 16 yaşını dolduranların hangi şartla evlenebileceğini belirtmektedir. Maddeye göre 16 yaşını dolduran bir kişinin evlenebilmesi için, olağanüstü bir durumun ve pek önemli bir sebebin mevcut olması gerekir. Eğer bu durum ve sebep mevcutsa hâkim, 16 yaşını dolduran kişinin evlenmesine izin verebilir. Görüleceği üzere kararı verecek olan hâkimdir. Bunun için de dava açmak gereklidir. Hâkim, olanak varsa karar vermeden önce ana ve baba veya varsa vasiyi dinler. Hangi durumların olağanüstü, hangi sebeplerin pek önemli oldukları sayılı değildir. Hâkimin olayın mahiyetine göre değerlendirmesini yapacaktır.

16 yaşını doldurmuş kişinin evlenebilmesi ancak hâkimin izni ile mümkündür. Hamile kalmış kişinin evlenmesine izin verilmesi beklenir ancak hâkim olayı tüm şartlarıyla değerlendirip, sonucuna göre karar verecektir.

4.1.3.5. 6284 Sayılı Kanun

01/01/2020 tarihli Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi;

- Şiddet öyküsü olan ve boşanma davasına dönüşen vakalarda, boşanma sürecindeki mükerrer şiddetin önlenmesi açısından ŞÖNİM’lerde görev alan ilgili uzmanlar tarafından vakanın ayrıntılı analizinin yapılarak kollukla iş birliği içerisinde dava takibinin yapılması,
- Kolluk tarafından yapılan kontroller sırasında 6284 sayılı Kanununun 15 inci maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde yer alan ilgili amir hüküm kapsamında tedbir kararlarının kişiler üzerindeki etkisinin izlenmesi için; ŞÖNİM’ler tarafından imkânlar ölçüsünde uzman görevlendirilmesinin sağlanması,

4.1.3.6. Görüşme Becerileri Kontrol Listesi

Uzmanın Adı Soyadı:	
	Gözlediğiniz Becerileri İşaretleyiniz
İlk karşılaşma ve tanışmayı uygun şekilde yapma	
Rolleri açıklama	
Görüşme amacını açıklama	
Görüşme yapılan kişiye ismi ile hitap etme	
Güven ilişkisi kurma	
Öfke, düşmanlık gibi tutumlara uygun şekilde yanıt verme	
Etkin dinleme	
Uygun zamanlarda özetleme yapma	
Yeniden ifade etme& yansıtma	
Uygun zamanlarda sessizliği yönetme	
Açık uçlu sorular kullanma	
Kapalı uçlu sorular kullanma	
Detaya inen sorular kullanma	
Spesifik sorular kullanma	
Yönlendirici sorular kullanma	
Sözsüz iletişimi aynalama	
Görüşmeyi özetleme	
Görüşme sonrasındaki sürece ilişkin bilgi verme	
Görüşmeyi sonlandırma	

5. KAYNAKÇA

1. BÜCHLER, Andrea/CLAUSEN, Sandro: “Vierter Titel: Die Ehescheidung und die Ehetrennung/Dritter Abschnitt: Die Scheidungsfolgen Art. 298”, in: Schwenger, Ingeborg/Fankhauser, Roland (Hrsg.), CommFam, Scheidung Band I: ZGB/Band II, 3. Aufl., Bern 2017, Art. 298, N. 27; AFFOLTER-FRINGELI, Kurt/VOGEL, Urs: “Die elterliche Sorge/der Kinderschutz, Art. 296-317 ZGB”, in: Hausheer, Heinz/Walter, Hans Peter (Hrsg.), BK-Berner Kommentar, Stämpfli Verlag, Bern 2016, Art. 296, N. 5, N. 8; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, M. Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku, 11. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2016, s. 341-342; ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s. 1074.
2. AFFOLTER-FRINGELI/VOGEL, Art. 296, N. 17; ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 1079; SERDAR, İlknur: “Birlikte Velâyet”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.1, 2008, s. 162; İNCE, Nurten: “Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velâyet”, TAAD, 9 (4), Nisan 2018, s. 195.
3. KOÇHİSARLIOĞLU, s. 96; ÖZTAN, Bilge: “Türk Hukukunda Boşanmada Birlikte Velâyet Sorunu” (Birlikte Velâyet), in: Arkan, Sabih/Yongalık, Aynur/Şit, Başak (ed.), Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s. 253254; APAYDIN, Eylem: “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (1), 2018, s. 460.
4. Aile çalışma ve sosyal hizmetler bakanlığı, Bakım Sürecinde Yer Alan Profesyoneller için Vesayet İşlemleri ve Vasilik Süreci Hakkında Açıklayıcı Rehber, Ankara 2020
5. Yavuzer, H. (1986). Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
6. Yavuzer, H. (1988). Çocuk ve Suç. Ankara: Remzi Kitabevi.
7. Yavuzer, H. (2007). Ana- Baba ve Çocuk. Ankara: Remzi Kitabevi.
8. Ögel, K. (2007). Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler. İstanbul: Yeniden Yayınları.
9. Bıyıklı, L. (1983). Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması. Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu. Ankara: Ün. Eğitim Bil. Fak. Yayınları.
10. Uludağlı, N. ve Sayıl, M. (2009). Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü. Türk Psikoloji Yazıları, 12 (23), 14- 24.

11. Taner, M. (1985). Çocuk Niçin Suç İşliyor? Suçlu Çocuklar, Suça İtilme Nedenleri ve Eğitim Yolu ile Korunmaları. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları.
12. Erçetin, Ş. (2006). Çocuk ve Suç. Ankara: Hegem Yayınları.
13. Aksel Ş. ve Yılmaz Irmak T. (2012) Gelişim Psikolojisi Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
14. Eldeleklioğlu, J. (1996). Karar Stratejileri İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Ankara.
15. Kuzgun, Y. (1973). Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(1), 51-70.
16. HATEMİ, Hüseyin/KALKAN-OĞUZTÜRK, Burcu: Aile Hukuku, 6. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 131-132. 30
17. SEROZAN, Rona: "Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler" (Soybağı Hukuku), Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s.772-773.
18. Uçan, Ö. (2007). Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi. Klinik Psikiyatri Dergisi,10 (1), 38- 45.
19. Uyar, S. (1999). Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci Ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi.
20. Yüksel, N. D. (2012) Nereden Çıktı Bu Uzmanlar, Tbb Dergisi, 99(1), s 423-424
21. Özdemir Foto, D. (Ed.), Kırılğan Gruplar, Özellikli Durumlar ve Adli Görüşme Süreçleri
22. Adli Görüşme Örnek Uygulamalar

